

בשיתוף העמותה הפדגוגית לקידום החינוך העל יסודי והעל תיכוני בישראל

ועידת ישראל לחינוך 2016

גיליון מיוחד: עתיד החינוך? e-ודאות

מהפיכה בלימודי שפות - השיטה הקוגניטיבית!

אנגלית שוטפת תוך 3 חודשים!

אנגלית מדוברת
ב-50% הנחה!
+5% הנחה נוספת
במעמד החיוב
למשלמים ב"תמורה"*

אנגלית מהולקאה
HIGH

30% הנחה למשפחות עובדי הוראה
על קורסי בגרות, פסיכומטרי ואמי"ר.

1-800-80-80-80 • high-q.co.il

פסיכומטרי   בלרון   אנגלית מהולקאה   אמי"ר

*ההנחה לעובדי הוראה ולבני משפחותיהם מקרבה ראשונה בלבד. תוקף ההנחה עד 30-04-2016. אין כפל הנחות. ט.ל.ח.

תואר שני במכללת לוינסקי לחינוך

תכניות התואר השני: מוסמך בהוראה M.Teach | חינוך לגיל הרך
הוראה ולמידה | חינוך מיוחד* | חינוך לשוני בחברה רב-תרבותית
חינוך מוזיקלי | טיפול (תרפיה) במוזיקה*

בתכניות הוראה ולמידה וחינוך מוזיקלי אפשרות למסלול עם תזה

* הענקת התואר מותנית באישור המועצה להשכלה גבוהה

ההרשמה בעיצומה!

www.levinsky.ac.il | 03-6901690

למשכורת ולפנסיה שלכם מגיע הטיפול הטוב ביותר!

המומחים שלנו

צוות בעל ידע רב תחומי וניסיון בטיפול בעובדי הוראה | כלכלנים בעלי רישיון פנסיוני | מנהלת לשעבר במחלקה לתנאי שרות במשרד החינוך | צוות רפואי ומשפטי

השרותים שלנו

זכויות כלכליות במקרה נכות/מחלה:

כדאיות כלכלית של המסלול הרפואי | הכנה וליווי לרופא תעסוקתי וועדה רפואית

תכנון פיננסי מקיף לעובדי הוראה:

תכנון יעדים פיננסיים, מעקב ובקרה | בדיקת תכניות חסכון והשקעות, פנסיה, קופות גמל והשתלמות | בדיקה ותכנון של תכניות ביטוח-חיים, בריאות וסיעוד | החזרי מס | חוות דעת לבית משפט

שכר, דרגות וקידום: בדיקת טעויות בשכר / אופק חדש, עוז לתמורה / שבתון, חל"ת

פנסיה ופרישה: כדאיות פרישה / מסלול הפרישה האופטימלי / הערכת פנסיה ומענקי פרישה / קופות גמל והשתלמות / ליווי משלב הייעוץ עד לפרישה

ליווי לאחר פרישה: מיסוי לפורשים | בדיקת תקינות הגמלה והמענקים | שימוש במקורות פנסיוניים | בדיקת תכניות ביטוח חיים, בריאות וסיעוד | תכנון פיננסי לאחר 120

הנסיון שלנו

אלפי עובדי הוראה כבר קיבלו ייעוץ וליווי מהמומחים שלנו למימוש זכויותיהם!

לקבלת שרות אישי התקשרו: **1-700-508-558** או מהנייד: ***למור**ה (54272)*
◀ סניף תל-אביב | סניף הגליל והעמקים

www.mirvahim-group.co.il

תואר שני M.Ed.

להיות מורים מעוררי השראה

אנשי חינוך,

בית הספר לתארים מתקדמים במכללה האקדמית אחוה פותח שערו להרשמה ללימודי תואר שני M.Ed. לשנת הלימודים תשע"ז. הלימודים יתקיימו יום בשבוע במשך שנתיים. בואו נלמד כיצד ניתן להשביח את מערכת החינוך.

תרבות עם ישראל והוראתה

ראש התכנית:
פרופ' נעמה צבר בן יהושע
הלימודים מתקיימים ביום ג'

מינהל מערכות חינוך

ראש התכנית:
פרופ' יצחק פרידמן
הלימודים מתקיימים ביום ה'

חינוך מתמטי לבית הספר היסודי

ראש התכנית:
פרופ' שלמה וינר
הלימודים מתקיימים ביום ד'

חינוך מיוחד

ראש התכנית:
פרופ' אלכס קוזולין
הלימודים מתקיימים ביום ד'

ראש בית הספר לתארים מתקדמים: ד"ר יעל פישר

מלגות לבעלי נתוני קבלה גבוהים | הרשמה מקוונת באתר המכללה

לתיאום פגישת ייעוץ והרשמה התקשרו ***3622** www.achva.ac.il

המכללה האקדמית

אחוה

Achva Academic College

الكلية الأكاديمية أحفا

מורה:

"זכותך לקבל פיצוי גם על צרידות"

גלית, מומחית בכירה, חברת זכותי

אלפי מורים שסובלים מצרידות או מכל בעיה רפואית אחרת, כבר נעזרו בידע, במומחיות ובניסיון של זכותי כדי לקבל הרבה כסף, ומה איתך?

התקשרי עכשיו
*5520

זכותי
המומחים לזכויות רפואיות

*השירות אינו משפטי

מורה יקר! בוא וגלה את זכויותיך...

- בדיקה ממוחשבת לאבחון טעויות בתלושי שכר
- קידום ושכר באופק חדש ועוז לתמורה
- ייעוץ לכדאיות פרישה, שבתון או חל"ת
- ליווי מתמשך לכל מורה לאחר קבלת הייעוץ
- ייעוץ, הכוונה ולייווי לוועדות רפואיות
- מיסוי לפורשים
- חוות דעת מקצועיות לבתי משפט
- בדיקת תקינות הפנסיה והמענקים
- בדיקת תיק קופות הגמל, ההשתלמות והחיסכון

הייעוץ ניתן ע"י טל וייס

לפרטים נוספים:

www.gmulim.co.il

1-700-700-215

גמולים
ייעוץ למורה
חושבים איתך על הצעד הבא...

למפקחים
למנהלים
למורים
לוועדים

זהבי ייעוץ

הזכויות שלך צריכות בדיקה תקופתית אצל עורית זהבי

באווירה נינוחה על כוס קפה מוצעת לך
פגישה ושכרה בצידה

ייעוץ מקצועי, עדכני ודיסקרטי בנושאים:

- 📌 היקפי משורות 📌 קרן השתלמות 📌 שנת שבתון
- 📌 גמולים 📌 פנסיה 📌 תכנון הקריירה שלך
- 📌 מחלה ו/או נכות 📌 ועוד טיפים קטנים העושים

משכורת גדולה

לא תמיד אפשר לממש מחר את מה שמגיע לך היום, אז למה לחכות?

טלפנו עכשיו

טל': 09-9542108 פקס: 09-9566123

אתרנו: <http://www.zahavi-yeutz.com>

בבנק מסד מבינים מורים

הטבות CLASS למורה

זה הזמן להצטרף לבנק מסד וליהנות מבחירה של אחת מארבע חבילות הטבה קלאסיות* המתאימה לכם ולצורכיכם!

2 דורון למורה

מועדון מורים חופשי - 10 ש"ח לחודש
לפעולות עו"ש ללא הגבלה
+
אוברדראפט חינם
בגובה המשכורת ל-3 שנים
+
הלוואת רווחה לכל מטרה
עד 9,000 ש"ח בריבית שנתית קבועה
של 1.01% להחזר במשך שנתיים

1 שי למורה

מועדון מורים חופשי - 10 ש"ח לחודש
לפעולות עו"ש ללא הגבלה
+
הלוואת 4U - עד 30,000 ש"ח
ללא ריבית והצמדה לתקופה
של עד שנתיים

4 תמורה למורה ***

פטור מעמלות עו"ש - עמלת פקיד /
ערוץ ישיר / השלמה למינימום במט"י
+
עד 5 פנקסי שקים חינם בשנה,
למשך שלוש שנים
+
50% הנחה בדמי ניהול פיקדון ני"ע
(דנ"פ) לשלוש שנים (0.4%)

3 מתן למורה

מועדון מורים חופשי - 10 ש"ח לחודש
לפעולות עו"ש ללא הגבלה
+
פיקדון "ריבית במיידית"
סוגרים פיקדון של עד 50,000 ש"ח
ל-3 שנים ומקבלים 1.5% ריבית
מראש לעו"ש**

* למעבירי משכורת בגובה של 4,000 ש"ח ומעלה. ** בניכוי מס כחוק. *** מותנה בשימוש חודשי בכרטיס אשראי בנקאי במינימום 2,500 ש"ח.

בתנאי הלוואות, שיעור הריבית ושאר ההטבות עשויים לחול שינויים מעת לעת בהתאם להחלטת הבנק, למצב בשוק ההון והוראות החוק. כל האמור אינו בגדר של ייעוץ, השקעה, המלצה ו/או חוות דעת, אלא נועד לשמש הבהרה והסברה בלבד ואינו מהווה תחליף למידע אישי הניתן בסניף הבנק וכפוף להוראות החוק. מתן הלוואות נתון לשיקול הבנק.

HAUSE®

קוראים יקרים,

רן ארז

יו"ר הנהלת
ארגון המורים

ד"ר

עין

ותוצאותיהם ניכרות כעבור שנים, אם בכלל, הדבר היחיד שמנחה את המערכת, ולא משנה מי עומד בראשה, הוא הזכאות לתעודת הבגרות. מעין טבלת ליגה שניתן להתגאות בה, מהיות בחינות הבגרות הגורם היחיד שמספק תוצאות מידיות ונראות לעין, עד כדי הפיכתן ל"ישראלוף" לאור ההקלות הרבות הניתנות, שלא לומר נרכשות, ע"י מי שיכול להרשות לעצמו.

בעיניי, אי הוודאות הזאת - סימני השאלה הללו שמוצבים מול פני מערכת החינוך מדי שנתיים שלוש - הם סימני השאלה הגדולים והבעייתיים. זאת מפני שאי הוודאות, שלכאורה, ההתפתחות הטכנולוגית מעלה, היא כזאת שניתן ללמוד אותה ולהתמודד איתה, אבל שום מחשב, שום עולם וירטואלי או מציאות מדומה או גוגל וכל יתר עולמות התוכן הדיגיטליים הקיימים ואלה שעוד יבואו לא יוכלו להחליף את המגע האנושי, ובמקרה דן, המורה.

ברמת ביה"ס - מדובר, בין היתר, בסביבה חברתית. הנוער של היום יושב שעות רבות עם עצמו מול מסך המחשב או הסמרטפון שלו. החברים הם בפייסבוק ובווטסאפ. בית הספר הוא המקום שמוציא אותו לעולם חברתי, המקום המספק פיתוח כישורים חברתיים הנדרשים לחייו בכל גיל ושלב בחיים - בין שביצירת חברויות ובין שבמתן הזדמנויות להתמודד עם בעיות, מכשולים ואתגרים.

ובאשר למורה - לדידי אין ברור מזה - אין כמו המורה לספק, מעבר להוראה, את החום, העידוד, ההכוונה, ההקשבה ועוד הרבה יותר. ולכך אין תחליף. מכאן שמוטב להם, לקברניטי מערכת החינוך, להשקיע במורה, בקידומו בשכר ובמעמד, ולהעמידו במרכז העשייה החינוכית כי הוא הגורם הוודאי היחיד במערכת הזאת, הוא הסלע היציב העומד במרכז המערכת, בין שאי הוודאות באה מהכיוון הטכנולוגי ובין שהיא באה מהכיוון הפוליטי. ובשורה התחתונה, המורים הם שמצליחים להתמודד עם כל סימני השאלה, להביא את התלמידים להישגים ולהכינם לחיי העתיד כבוגרים, כבעלי משפחות וכאזרחים מועילים למדינת ישראל, למרות הכול ולמרות אי הוודאות שהיא אורח די קבוע בחייהם המקצועיים.

אנו גאים להציג לפניכם את המהדורה המיוחדת השנייה של "קשר עין". גיליון מיוחד זה עוסק ב"עתיד החינוך? e ודאות", נושא שהיה גם נושא ועידת ישראל לחינוך שהתקיימה בראשית חודש אפריל 2016.

כמו בוועידות הקודמות, גם בוועידה זו הקפדנו להתמקד בנושא אקטואלי, שחשבנו שיעניין את ציבור המורים, אשר מעבר לעניין יוכל גם להיתרם ממגוון הנושאים, הדעות ונקודות המבט של המרצים והכותבים.

ארגון המורים בבתי הספר העל יסודיים הוא לא רק איגוד מקצועי, אלא גם אגודה פרופסיונלית, והשילוב בין השניים מקנה לארגון גוון שונה, אשר אין דומה לו בקרב איגודים מקצועיים אחרים במדינת ישראל ומעטים כמוהו בעולם.

לפיכך ניסינו, בכל פעילויותינו לאורך השנים, להיות מעורבים בכל המתרחש במערכת החינוך, מתוך ראייה שאנו המורים, החיים את המערכת יום יום, מודעים יותר מכולם לבעיותיה ולצרכיה.

נושא הוועידה והחוברת ממשיך בקו זה, תוך שהוא מנסה לבחון את מקומו של בית הספר ומקומו של המורים בעידן הדיגיטלי, העולם שבו הידע נגיש, זמין ומהיר. במקביל, כשאנו מדברים על "עתיד החינוך" בהקשר של אי ודאות, הרי יש לבחון את הנושא לא רק מהיבט הטכנולוגי, אלא מזוויות רבות נוספות, ובכל מקרה, ההתמקדות צריכה להיות המורה - מעמדו, קידומו, ובכלל, עתיד הפרופסיה שלו.

במבט לאחור, נדמה לי שברקע של מערכת החינוך תמיד קיימת אי ודאות, וזאת מעצם היותה חלק מהמערכת הפוליטית, קרי, חילופי השלטון התדירים, יחסית, ובעקבותיהם חילופי שרים, כאשר כל שר בא עם השקפת עולמו הפוליטית, תכניותיו ונקודת המבט שלו על המערכת שעליה הוא ממונה. בפועל, כפי שמלמד ניסיון רב שנים, תחילת כהונה של שר מציבה סימני שאלה רבים לפני מערכת החינוך כולה, והגדול שבהם - האם ימשיך או לא את תכניות קודמו - האם ומה יבטל? מה ימשיך להיות מיושם ומה יישאר כשורה בדפי ההיסטוריה? לצערי, לרוב אין המשכיות. כל שר ותכניותיו, הרפורמות שלו וההדגשים שלו. עם זאת, מכיוון שתהליכי החינוך הם ארוכי טווח

תוכן העניינים

עתיד החינוך במצב של e-ודאות עלי זחאלקה	54	דבר יו"ר הנהלת ארגון המורים רן ארז	7
החומרים שמהם בנוי העתיד ד"ר יובל דרוו	56	דבר עורך "קשר עין" שלמה מויאל	9
טכנולוגיה בחינוך - אמצעי ולא מטרה רנדי וינגרטן	58	דבר עורכת הגיליון המיוחד שרון כץ	11
עתיד החינוך? אופטימיות זהירה יובל גרינברג	60	ועידת ישראל לחינוך 2016 סקירה	12
חיבור בעידן מחובר ד"ר טלי יריב-משעל	62	חידושים טכנולוגיים - בין סיכון לסיכוי הרב שי פירון	14
המורה - אי של ודאות ענבר רז רוטשילד	65	מערכת החינוך בעידן הסייבר ד"ר אביתר מתניה	18
הזמנה ליציאה למסע ד"ר הילית פינקלשטיין	66	הופעת החינוך 2.0 יעקב הכט	20
ניהול סיכונים של החינוך למדע ולטכנולוגיה בישראל ד"ר ענת אבן זהב	68	איזה עתיד יש למערכת החינוך כשכולם בתוכה איבדו אמון זה בזה? פרופ' יזהר אופלסקה	25
מה באמת חשוב שילדינו ילמדו? עינת גלזר	70	מטכנולוגיה חינוכית לאדטק אבי ורשבסקי	28
תהיות על עתיד החינוך וההשכלה ד"ר אביבה אבידן	72	להבטיח הזדמנות חילי טרופר	30
בלי אנושיות אין חינוך נדב ברמן שיפמן	74	לצאת מהקופסה או להמציא אותה קצת מחדש ד"ר אייל דורון	34
החינוך האינדיבידואלי בעידן אי הוודאות שירה יצחק	76	עתיד החינוך: "להיות אדם אוהב אדם" שרף חסאן	36
לעתיד טוב יותר: גישור בבתי הספר - בין חתירה להסכם לשני השיח דניאל-בר פוירשטיין	78	לפרוץ אל הלא ידוע יעל דורון-דרורי	38
מ"אי ידיעה" ל"איים של ידיעה" ליאור הלוי	80	על המוח בעידן טכנולוגיית המידע ד"ר הגר גלברד-שגיב	40
אומת הסטארט אפ משאילה ספרים רם כהן	82	e-ודאות, אתיקה ופרטיות ביחסי מורים-תלמידים באתרי רשתות חברתיות ד"ר אלונה פורקוש-ברוך וד"ר ארנון הרשקוביץ	42
המרחב הפיזי והפדגוגי בדיאלוג צפי שומר	84	בואו נדבר על העתיד. ואם לדייק - על עתיד ילדינו רועי צזנה	46
בתום עידן העיוורון אורן לאלו	86	ישן מפני חדש תוציא - האומנם? פרופ' מירה קרניאלי	48
שרת החינוך העתידית של ישראל	88	שלושה סיפורים קצרים מהווה במבט לעתיד מיקה דפני	52
פני החינוך לאן? דכאא חיחי-עבאס	90		

ארגון המורים לא יישא באחריות כלשהי לתוכן המודעות/הפרסומים ו/או לטעויות שאירעו בתוכן המוצג בהם.
כל המסתמן על המודעה/פרסום עושה זאת על אחריותו האישית בלבד.
כמו כן פרסום המודעה אינו מהווה המלצה או הבעת עמדה של הארגון לגבי נכונות ו/או כדאיות המודעה.

דבר העורך

שלמה מויאל

יו"ר המחלקה ל"קשר עין"
וחינוך טכנולוגי
טל' 03-7106749
shlomom@igm.org.il

הגיליון הזה הוא הגיליון השני היוצא במתכונת רחבה ומהודרת ומתרכז בנושא אחד. הנושא הנדון בו הוא זה שארגון המורים ייחד לו את ועידת ישראל לחינוך 2016: עתיד החינוך? e-ודאות. זה המקום להודות לכל מי שטרחו למען הצלחת הוועידה ולכל מי שבחרו את התכנים שלה, שהיו כה מוצלחים. יישר כוח. שפע המאמרים של הכותבים, שנענו לפניית ארגון המורים, מציגים דיונים מעמיקים המציעים הרבה חומר למחשבה ומעלים שאלות חשובות בנוגע לעתיד מערכת החינוך, בארץ וגם בעולם. אין לי אלא לקוות שהדברים שנכתבו בגיליון הזה ייתנו השראה גם למקבלי החלטות בתחום החינוך ואולי אף יביאו לידי שינוי של דברים חשובים. אני מודה לכל הכותבים ולכל מי שסייעו בהוצאת הגיליון במתכונת המיוחדת. לכל חברינו המורים בחינוך הטכנולוגי: ביום 8.3.16 התקיים דיון בוועדת המדע והטכנולוגיה של הכנסת בנושא ה"החרגה" במשרות המורים המלמדים במכללות בכיתות י"ג-י"ד ובפרויקט טו"ב, עקב המחסור הרב של מורים למקצועות טכנולוגיים. בדיון סוכם שמורים אלו יוכלו לעבור את 140% משרה באופן חריג, על ידי מתן אישור של מר גרשון כהן, מנהל אגף הטכנולוגיה במינהל למדע וטכנולוגיה במשרד החינוך. הועלתה בו הצעה נוספת, להכשיר מורים הנדסאים להוראה של מקצועות טכנולוגיים, אך משרד החינוך הביע את התנגדותו לכך, והוא עומד על כך שהדרישה הקיימת של תואר ראשון תישאר בעינה. יו"ר ועדת הכספים של הכנסת, משה גפני, שבעבר שימש יו"ר הוועדה למדע ולטכנולוגיה, ולו ניסיון עשיר בתחום זה, יבקש מראש הממשלה להכריע בנושא. מן ההכרח לפתור את הבעיה הזאת. ארגון המורים דאג לקיים נשפי פורים בשלושה מקומות מרכזיים בארץ: בדרום, בנתב"ג ובחיפה. הנשפים היו מוצלחים, והמארגנים ראויים לתודה. לא נותר לי אלא לברך את כל עם ישראל בברכת חג פסח שמח.

חברי הארגון מוזמנים לשלוח מפרי עטם אל המערכת, לפי הכתובת: michala@igm.org.il

קשר עין

בהוצאת: ארגון המורים בבתי הספר העל יסודיים

דרך מנחם בגין 23 תל-אביב 6618356

www.igm.org.il

טל' משרדי ארגון המורים בתל-אביב: 03-7106777

טל' המערכת: 03-7106786

פקס המערכת: 03-5667713

עורך קשר עין: שלמה מויאל, shlomom@igm.org.il

עורכת: שרון כץ

חברי המערכת: שלמה מויאל (עורך), רן ארז, משה אוהיון,

נורית ולנסי, זהבה שפר, ד"ר שוש וינטר, אפרת בר וקרן שקד

רכזת המערכת ועורכת לשון: מיכל אחישר michala@igm.org.il

עיצוב גרפי: סטודיו פיני חמו

הפקה ופרסום: נירפרינט מדיה והפקה בע"מ

www.nirprint.co.il רח' ראול ולנברג 6 ת"א 6971905

טל': 03-6496069 info@nirprint.co.il

מנהל הפקה: ניר שפיר

ניהול פרויקט ומודעות: קארין רומנו,

טל' 050-5295330 Karin@nirprint.co.il

הדפסה ועיטוף: גרפוליט

אין המערכת מתחייבת לפרסם כל חומר שמתקבל או להחזירו לשולח

כל הזכויות שמורות למוציאים לאור. אין להעתיק, לשכפל או לעשות שימוש כלשהו בחומר הכתוב ללא אישור בכתב מהמוציאים

האוניברסיטה הפתוחה

המחלקה לחינוך ולפסיכולוגיה

היחידה לקידום עובדי הוראה

מציעה לכם לשנת תשע"ז

אוראל

לימודי תעודה

התמחות והתמקצעות בנושאים ייחודיים

עוז לתמורה פיתוח מקצועי

התמחות בהוראה

סדנאות למורים חדשים

קורסים בלמידה מרחוק

הדרכה בכתיבה

קורסים וליווי אישי

מורים בשנת שבתון

ייעוץ לבניית תכנית

**בואו לחוות למידה איכותית,
חדשנית ומקוונת**

טלפון: 09-7781512 | פקס: 09-7780635

www.openu.ac.il/Teachers | Teachers@openu.ac.il

האוניברסיטה
הפתוחה
ארבעים שנה - הרבה מעבר לתואר

היברו יוניון קולג' - מכון למדעי היהדות
מרכז בלאשטיין ליעוץ וליווי רוחני

סוגיות חיים

ביבליותרפיה תלמודית
לימודי תעודה

לולי תורתך שעשעשי אז אבדתי בעניי

התכנית מעניקה ללומדים:

הנהחיית קבוצות לומדות תורה בשיטת 'סוגיות חיים', הרחבת ההיכרות עם הספרייה היהודית, הכרת עקרונות הנהחיית קבוצות לומדות וביבליותרפיה.

צוות התכנית:

וייס.

מרצה ליהדות: גב' יונה ארזי.

מרצה בתחום הנחיית הקבוצות: ד"ר ברוס

אופנהיימר.

ומרצים נוספים מתחומי הפסיכולוגיה

היוגיאנית והביבליותרפיה.

התכנית מיועדת לנשים וגברים, חילוניים ודתיים

(מכל הזרמים) העוסקים בתחומים רלוונטיים:

- מורים, רכזי מקצוע ומדריכים במקצועות היהדות (מקרא, תורה שבעל-פה, תרבות ישראל, מחשבת ישראל וספרות עברית)
- מנחי קבוצות לומדות תורה ובתי מדרש.
- מטפלים בעלי גישה ועניין במקורות יהודיים.

תנאי קבלה: * תואר ראשון (עם עדיפות לתואר שני)

במדעי היהדות / חינוך / טיפול בנפש * עמידה בראיון אישי

מועד פתיחה: 3.11.16

משך התכנית:

יום בשבוע במשך שנת לימודים

אקדמית.

מועדי הלימוד:

ימי ה', בין השעות 10.00-16.30 וכן סוף

שבוע אחד.

שכר לימוד:

6,300 ₪

מקום הלימוד:

המרכז הרב תחומי, עמק דותן 49

מודיעין

* התכנית מוכרת לגמול השתלמות במסלול האישי

לפרטים, לקבלת שאלון הרשמה וקביעת מועד לראיון

אנא פנו לטלפון - 02-6203384

או במייל wg@netvision.net.il

חפשו אותנו ב- [Blaustein Huc](https://www.facebook.com/BlausteinHuc)

לפרטים, לקבלת שאלון הרשמה וקביעת מועד לראיון

אנא פנו לטלפון - 02-6203384

או במייל wg@netvision.net.il

מסע לעתיד החינוך

שרון כץ

עורכת הגיליון

השינויים במרחב הלמידה הפיזי, ערכים, ציונים, נושא ההערכה והמדידה ועוד.

גיליון זה נוגע ברבדים שונים של הוראה בעידן טכנולוגי, אך דומה, כי ברור לכול, ששום טכנולוגיה, אפליקציה וירטואלית ואינטליגנציה מלאכותית לא יוכלו לחנך תלמידים וכי אין תחליף לגורם האנושי המתווך ולקשר בין אישי מבוסס רגש, מבט ומגע.

דבר ברור נוסף הוא, כי תלמידים, מורים ומנהלים כאחד שיהיו מאותגרי למידה וקדמה צריכים להיות, בראש ובראשונה, אנשים בטוחים בעצמם, סקרנים, חדורי מוטיבציה ונחשפים ללמוד ולהתפתח, בעלי אינטליגנציה רגשית וחברתית מפותחת. איך 'מייצרים' אנשים כאלה - זו אולי השאלה המרכזית שכל העוסקים בעתיד החינוך צריכים להידרש לה. גם ארגון המורים, מצדו, כבר צועד עם הפנים קדימה, מנסה "לכיל את מכשיריו" ולהתאים את עצמו לאתגרי העתיד בהתאם לצרכים, להתפתחויות ולשינויים.

לקראת צאת הגיליון נענו המוטיבציה אנשי חינוך לפנייתנו ושלחו מפרי עטם. מפאת קוצר המקום בגיליון המודפס, לצערנו, נשלב חלק מהמאמרים שלא נכללו בו בגיליון במהדורתו האלקטרונית, ורבים אחרים - אנו שומרים "במגירה" ונשמח לפרסמם בערוצים נוספים (אתר האינטרנט ופייסבוק) בעתיד.

תקוותנו היא שגיליון זה המחולק לכם, כ- 65,000 חברי ארגון המורים, יחשוף אתכם למגוון רחב של דעות ותחומי ידע, במטרה לעורר אתכם למחשבה על עתיד החינוך ואולי אף להניע אתכם לפעולה - איש איש בחלקת האלוהים הקטנה שלו. וייתכן ששילוב התובנות העולות מכל המאמרים גם יחד יש בו כדי לתת תשובה מסוימת, אחראית ומאוזנת, של כיווני פעולה עתידיים אפשריים.

קריאה נעימה וחג פסח שמח.

קוראים יקרים,

הגיליון החגיגי והמורחב של "קשר עין" עוסק הפעם בנושא: עתיד החינוך? e-ודאות. גיליון זה הוא המשך ישיר של ועידת ישראל לחינוך, שהתקיימה ב- 3 באפריל 2016 ועסקה באותו נושא.

הגיליון מכיל אסופת מאמרי דעה אישיים מקשת רחבה של כותבים ומומחים בתחומים מגוונים וביניהם: מורים ומנהלים, נציגים של האקדמיה, של מוסדות להכשרת מורים, של רשתות חינוך, של רשויות מקומיות ושל הפילנתרופיה, בעלי תפקידים במגזר העסקי והפרטי ובעולם החינוך, בעבר ובהווה, ועוד.

עתיד החינוך הוא נושא עלום ורבים עוסקים בו, בעיקר, כי קשה ומאיים נורא לחיות באי ודאות כשאין לאיש מושג מה יהיה, מה יעבוד ומה יקרה בעולם החינוך שנים קדימה.

לכותבים ניתנה יד חופשית להחליט מה הכי בוער בהם לכתוב עליו תחת הכותרת הגדולה של e-הוודאות בעולם החינוך. התוצאה המובאת לפניכם היא פסיפס עשיר של דעות וניתוחים מגוונים וסותרים, שמעניקים השראה ו'פותחים את הראש' להסתכל על מה שצפוי לנו בעיניים ביקורתיות.

הנושא הנבחר וצורת כתיבתו הובילו, באופן טבעי, רבים מהכותבים לעסוק במאמריהם במהפכה הטכנולוגית והשפעתה על עולם החינוך, אך לא מעט מהכותבים ניצלו את הבמה כדי לעסוק בתחומים אחרים משמעותיים ומהותיים, שלגישתם, הם היוצרים את אי הוודאות בחינוך. בין הנושאים שעלו: דמות המורה והבוגר האולטימטיבי, מקומם של מנהלים ומורים והאמון בהם, מעמד המורה, תפקידו של משרד החינוך ומבנהו, זכויות אדם ודמוקרטיה, השותפים הלוקליים והגלובליים השונים והמגוונים למעשה החינוכי, הפערים החברתיים ושוויון ההזדמנויות,

ועידת ישראל לחינוך 2016 עתיד החינוך? e-ודאות

יותר מ-1500 אנשי חינוך באו להשתתף בוועידת ישראל לחינוך שקיים ארגון המורים ביום ראשון, 3.4.2016, במרכז הכנסים אוניו בקריית שדה התעופה. זו הוועידה השביעית במספר, והיא עסקה בנושא: "עתיד החינוך? e-ודאות". התכנים שהוצגו בה התמקדו בהערכות וניתוחים בנוגע למה שצופן לנו עתיד החינוך. שר החינוך, נפתלי בנט, בירך את הקהל הרב וחלק עמו את תובנותיו על עתיד החינוך שהתגבשו בו לאחר כניסתו לתפקיד: "לא הטמעת הטכנולוגיה ולא גודל הכיתות, הדבר האחד שקובע את איכות החינוך במדינת ישראל הוא המורה.

אין ולא יהיה תחליף למורה עם אש בעיניים וזיק של רצון לחדש ולראות כל ילד. לעולם אף מחשב לא יחליף מורה מעולה. את כל המאמץ אנחנו מרכזים סביב הסוגיה הזאת ואנו מתמקדים במורה".

מנכ"לית משרד החינוך, מיכל כהן, התייחסה בדבריה למשימה המשותפת של כל העוסקים בחינוך - הכשרת התלמידים לחיות בעולם משתנה: "אין דרך לייצר שינוי במערכת כל כך גדולה אם לא מתעקשים למצוא את החזון. אנחנו כולנו ביחד במשימה הזאת, למרות הוויכוחים והמחלוקות, כי אין דרך אחרת. בסוף, המעשה היומיומי שלכם, המורים, בכיתה, הוא שקובע את דמותה של החברה".

רן ארז, יו"ר הנהלת ארגון המורים, בירך את הנוכחים, והביע את שביעות רצונו משינוי הגישה במשרד החינוך - מגישה ששמה את התלמיד במרכז לכיוון הגישה שרואה את המורה במרכז: "כדי לקדם את מערכת החינוך, צריך לעזור למורים לעשות את עבודתם נכונה. אני אופטימי. צריך לזכור שבמערכת החינוך כולם מתקדמים והמורים הם שנשארים ואותם יש לטפח".

רם כהן, מייסד ומנהל בית הספר תיכונט בתל-אביב (ראו מאמרו בעמ' 84 בגיליון זה), פרש את משנתו החינוכית בנוגע לתהליך הלמידה העתידי ולהכרח להתקדם מהר לסביבת למידה טכנולוגית בבתי ספר מתוך מחשבה על שוק התעסוקה העתידי. אמל איוב, מנהלת בית הספר פרומיס בשוועפאט, תיארה בהרצאתה המאלפת כיצד היא פועלת לייצר ודאות בתוך כל אי הוודאות: "בתוך האי הקטן הזה הדלת שלי תמיד פתוחה.

אני תמיד מוכנה להכיל את הכאב, המצוקות, האכזבות, הפחדים - ובוודאי גם את השמחות ורגעי האושר. בתוך האי הקטן שלנו אני מכריחה את התלמידים לקבל החלטות לטובת החברה שבה הם חיים. בתוך האי הקטן שלנו אני מלמדת אותם להציב לעצמם לוחות זמנים, לקבוע מטרות ויעדים ולעקוב אחריהם וגם לשאול את עצמם מהם הגורמים המעכבים ומהם הגורמים המקדמים אותם. פרופ' יובל נוח הררי, היסטוריון בחוג להיסטוריה באוניברסיטה העברית, בהרצאתו "עתיד החינוך במאה ה-21", הסביר שכדי להתמודד עם עתיד מעורפל נצטרך 'להמציא את עצמנו מחדש' כל הזמן. "רק מורים שכל הזמן ממציאים את עצמם מחדש יכולים להכין תלמידים לדרישות המאה ה-21", קבע. הררי גם סיפק שלוש תשובות אפשריות לשאלה הגדולה מה אפשר וכדאי ללמד את הילדים במצב קיצוני של חוסר ודאות: 1. שהמידע מאבד מהרלוונטיות שלו; 2. שהאינטליגנציה הרגשית והחברתית חשובה מאין כמותה; 3. שהלמידה היא מתמשכת וחיונית לכל אורך החיים כדי לסגל יכולת להתגמש ולהשתנות. ד"ר חיים שפירא, מרצה וחוקר רב תחומי ישראלי, בהרצאתו "אני חושב - משמע אני טועה", ערער בחן ובהומור על דפוסי חשיבה חינוכיים רווחים והוביל את הקהל להסתכל בדרך ביקורתית על תהליכי למידה ולהפנים את החשיבות שבעצם החינוך לחשיבה.

ד"ר אייל דורון, יוצר וחוקר תבונה יצירתית (ראו מאמרו בעמ' 34 בגיליון זה), בהרצאתו: "שלום כיתה א' ולא להתראות", הסביר כיצד יצירתיות תשרת את התלמידים במאה ה-21 והדגיש את ההכרח והדחיפות לייצר יוזמות ולפעול מהר כדי לחזק מערכת אמון במורים. ד"ר עינת גלזר, פסיכולוגית ארגונית (ראו מאמרה בעמ' 72 בגיליון זה), בהרצאתה על "ההיגיון שברגש - אינטליגנציה רגשית", תירגמה למילים מאפיינים של תהליכים ומצבים אנושיים, הסבירה את חשיבות הבחירה לאמץ גישות חיוביות לחיים ודיברה בשבח הכישורים הרכים שמובילים אנשים להצלחה.

חתם את היום מופע בידור של ישראל קטורזה. ■

חידושים טכנולוגיים בין סיכון לסיכוי

הטכנולוגיה תהיה לכלי מחזיק ברכה אם נשכיל לגבש אידאולוגיה חינוכית מוצקה ונבהיר מהן מטרות הלמידה

אני פוגש מחנכים רבים החשים סוג של התבטלות כלפי העוצמה של העולם הטכנולוגי. הם שוכחים שהם המנהיגים, בעלי העוצמה המנהיגים, בעלי העוצמה

של התבטלות כלפי העוצמה של העולם הטכנולוגי. הם שוכחים שהם המובילים, המנהיגים, בעלי העוצמה. גוגל ופייסבוק אינם מכשירים טכנולוגיים, אלא בני אדם שתרגמו את הפסיכולוגיה האנושית לשפה של מערכות טכנולוגיות. צוקרברג תרגם את הכמיהה לקשר וסרגי ברין תרגם את יצר החיפוש והסקרנות למכשיר רב עוצמה. הם הצליחו כי חלומותיהם הובילו את הטכנולוגיה, ולא להפך.

הבה נבהיר: הכלים המרכזיים להצלחת הלומד הם אחרים.

ראש לכול - חינוך צריך להציב במרכז את **התודעה, משמעות**. חינוך ולמידה מבקשים לשנות את האדם והעולם.

בעיניי, דוגמה כואבת לריקנותן של מילים, לרצון להעניק יוקרה מדומה שאני מסופק אם תעניק לבוגרים את התועלת המצופה.

הטכנולוגיה אינה פתרון! היא אמצעי, חשוב, בעל ערך רב לטיוב החינוך. לצערי, רבים רואים בה מזור לפגעי הזמן. הם רודפים אחרי חידושים ורואים בה את התשתית להצלחה חינוכית. אין עדויות מחקריות המצביעות על הצלחות חורגות בעקבות הצבת החדשנות הטכנולוגית בראש סדר העדיפות? תופעות פסולות המתחוללות במרחב הציבורי של צעירים, כגון שיימינג, שימוש באפליקציות מזיקות ומשפילות, קשורות גם בעובדה שלא השכלנו 'להוביל' את המהפכה הטכנולוגית. אני פוגש מחנכים רבים החשים סוג

1. לסקירת תולדות הטמעתן של תכניות להטמעת טכנולוגיות חדשניות בחינוך, עיין: http://www.openu.ac.il/research_center/chais2011/download/elgali_kalman.pdf

2. להרחבה, עיין: סלומון, ג' (2000). טכנולוגיה וחינוך בעידן המידע. תל-אביב: זמורה ביתן.

באחד מסירויי ברחבי הארץ שח לי אחד מראשי הערים: "אתה חייב להכיר את בית הספר השש-שנתי שלנו. בית ספר מצוין. יש בו מגמות סייבר ומגמה של הכנה ל-8200. יצרנו קשר עם אחת האוניברסיטאות המובילות. בקרוב יהיה לכל תלמיד אייפד, והלימוד - בחלקו יהיה מקוון".

אני לא יודע למה, אבל ריחמתי עליו. התחושה שלי הייתה פשוטה: למערכת החינוך יש בעיה. ראשי ערים, מנהלים והורים, ולעתים גם שרי חינוך, מבקשים לבנות 'כבישים עוקפים' במקום להתמודד עם הבעיות האמיתיות של המערכת. המאה ה-21 יכולה להיות מאה של פריצת דרך חינוכית משמעותית, אך באותה מידה היא יכולה להיות מאה הרסנית המאיימת על נשמת החינוך. המושג תקשוב מזכיר לי את המילה: הקשבה. האם מערכות חינוך מתוקשבות הן מערכות מקשיבות יותר? האם הן מגדילות או מקטינות את הקשרים בין צוותי החינוך לתלמידים? מגמות לימוד חדשות מסוימות הן,

מפגש וחיבור עם הסביבה.⁶ סולידריות ואהבת האדם, עשייה למען הקהילה ועוד. בלשונו של ש"ה ברגמן הדברים מאירים: "הלוא אָב אָחַד לְכָלָנוּ, הָלוֹא אֵל אָחַד בְּרָאָנוּ;" (מלאכי ב', י'). זהו היסוד לשוויונם של כל בני האדם. תורה זו הפכה את העולם, כחומר מפוצץ אדיר, והמהפכה טרם באה לקצה. הסעיף הראשון של הצהרת זכויות האדם מטעים שכל בני אדם נולדים שווים בזכויותיהם. הלכה פסוקה ניתנה כאן, התובעת עדיין את הצדקתה. אין ערך ללמידה הנותרת בין כותלי הנפש של הלומד. אין תועלת בלמידה שכל תכליתה - הצלחה בבחינה או קבלה למוסד איכותי אחר. פגשתי תלמידים מאוכלוסיות מוחלשות שכל תכניות השיקום לא הועילו להם. רק כשהפכו אותם מ'מקבלים' ל'נותנים', השתנו חייהם. רק כשהוטלה עליהם אחריות,

6. לדוגמה מרגשת ומרתקת להשלכות של חינוך סולידריות עיינו: http://www.yadvashem.org/yv/he/education/interviews/havi_dreyfus.asp

על הלמידה להתמקד בתחומי הדעת מעולם המדע, הרוח, הזהות והגוף-נפש שיחזקו את הכלים לגיבוש אישיות השואפת לטוב ולמועיל

שנית - למידה חייבת להיות פעילה. **הלומד צריך להיות מעורב, חוקר, שואל ודורש**.³ תפקידה של הלמידה לעורר שאלות, ולא 'לייצר תשובות'. המפגש הראשון בין אלוהים לאדם הוא מסביב לשאלה. האל שואל את האדם "אייכה".⁴ במפגש השני שואל האל את קין "אי הבל אחיך".⁵ כאן מלמד אותנו האל שמערכת היחסים בין אדם לאלוהיו בנויה על שאלות ולא על תשובות. שלישיית - הלמידה אמורה ליצור

3. להרחבה: הרפז יורם, (2008). "המודל השלישי, הוראה ולמידה בקהילת חשיבה", תל אביב: ספריית הפועלים;
4. בראשית פרק ג', פסוק ט'.
5. בראשית פרק ד', פסוק ט'.

הם מבטיחים ללומד חיים מיטביים. לימודי ההיסטוריה אינם חשובים בגלל מה שקרה בעבר. לימודי ההיסטוריה חשובים בגלל השפעתם המכרעת על עיצוב העתיד. זו הסיבה שאסור ללמידה להתמקד בהעברת אינפורמציה. נער העוסק בלימודי המתמטיקה מקדיש שנים רבות ללימוד משוואות ברמותיהן השונות. הוא למד שהעברת מספר מאגף לאגף משנה את מצבו ממינוס לפלוס, וכן להפך. זו התשתית של פעולת צמצום הפערים וקידום שוויון הזדמנויות - ההעברה מאגף לאגף, מצד לצד. השאלה הגדולה היא האם פעם אחת במהלך לימודי המתמטיקה עסקו התלמידים **במשמעות** של החומר הנלמד. אם במתמטיקה כך, קל וחומר בהיסטוריה, ספרות ואזרחות, מדעים, לשון וחינוך גופני. השאלה הגדולה היא **איך הידע ישנה את חיי ויאיר את דרכי**. כיוון שכך, על הלמידה להתמקד בתחומי הדעת מעולם המדע, הרוח, הזהות והגוף-נפש שיחזקו את הכלים לגיבוש אישיות השואפת לטוב ולמועיל.

הבחנה בין למידה לעשייה קהילתית מערערת את התשתית של החינוך. ורביעית, יש המבקשים להציב גבול בין מחנך לחניך. 'למחנך יש חיים משלו'; 'אני מורה ולא מטפל'. אלו טענות נפוצות - וכואבות. חינוך, למידה ואהבה ירדו כרוכים לעולם. על מורה להתייחס אל תלמידו באותה מידה שבה היה רוצה שהמורה של בנו יתייחס אליו.

אם כך, הנחנו את התשתית למערכות חינוך מצליחות. עתה ברור מה תכליתה של הטכנולוגיה. **היא לא פחות מנס!** הטכנולוגיה מגישה את הלמידה ומאפשרת לנו לעסוק זמן רב יותר במשמעותה. הטכנולוגיה מאפשרת להעמיק את המשמעות באמצעות חשיפה לסרטים, למפות תלת ממדיות. הטכנולוגיה מאפשרת לחדד את הסקרנות, להפוך את הלמידה לשיתופית, לעשות את הלומד לאדם בעל מיומנויות וכלים ללמידה עצמאית. ובעיקר - הטכנולוגיה מהווה תשתית ליצירת קשר רציף בין השותפים במעשה החינוכי.

חלילה לנו לאפשר למערכות טכנולוגיות להיות המצפן של הלמידה. אסור לאפשר להן להוביל את מבנה השיעור ומטרותיו. אבל אם נשכיל לגבש אידאולוגיה חינוכית מוצקה, אם נבהיר מהן מטרות הלמידה, תהיה הטכנולוגיה לכלי מחזיק ברכה. היא תסייע לנו להעמיק חקר, להפנים מסר, ליצור קשר. ■

*המאמר נכתב לזכרו של חתן פרס ישראל, פרופ' גסי סלומון, מחשובי חוקרי החינוך בישראל

דאגה כנה של מורה לתלמיד מגייסת את כל כוחות הנפש של הלומד. ניכור, חוסר הקשבה ובעיקר אטימות עיניים ואוזניים לשוועה של יחיד וקהילה הם עוול חינוכי

תחושה שאל לנו לעסוק במשמעות כי אין לנו כלים להגדירה. זו טענה מופרכת. משמעות, כאמור, אינה תשובה אחת, משמעות מבוססת על התרמה והפריה. **משמעות אינה מבוססת רק על סימני קריאה אלא גם על סימני שאלה.** ולצד כל אלה, יש לומר שזכותה של חברה לגבש כמה סימני קריאה שאינם עומדים לדיון. כך חברה בונה לעצמה סיפור ומגנה על עצמה מפני רוחות המאיימות על קיומה.

שנית, יש הרואים ב'שאלה', ובשיעורים שדיונים פתוחים במרכזם, סכנה ליכולת 'לשלוט' ולנהל' שיעור. מורה מעדיף שיעור 'שקט', עם שיעורי בית מובנים. הדיון הפתוח מסכן - לכאורה - את השליטה של המורה במהלך השיעור. גם זו טעות חריפה. מי שמבין בחינוך יודע שחינוך ושליטה לא הולכים יחד. אילוף ושליטה - כן. חינוך ושליטה - לא. שיעור המעורר דיון יישאר בתודעה לאורך ימים. שיעור 'מסודר' יישכח עם תום הבחינה.

שלישית, יש אומרים שבית הספר הוא מסגרת לימודים ואל לו להתמקד בסוגיות חברתיות. התשובה בהירה: כל

כשחשו בשמחה הגדולה המתלווה להשפעת טוב על הזולת - השתנה מסלול חייהם.

רביעית - עניינו של מחנך ראוי הוא להיות **מודל מוסרי ראוי**. תכליתו של המפגש בין מורה לתלמיד היא ליצור קשר עמוק. להעביר חוויה עמוקה של אהבה. אין דבר שמחולל חינוך כמו אהבה גדולה בין מורה לתלמיד. קטעים מרגשים בעניין זה ניתן למצוא ביומנה של הלן קלר, שבהם היא מתארת את הקשר המיוחד שלה אל מורתה האהובה אן מנספילד סוליבן, ואת המהפך שהיא הצליחה לחולל בחייה. אהבה היא התבלין המשמעותי ביותר לטיפוח המצוינות. דאגה כנה של מורה לתלמיד מגייסת את כל כוחות הנפש של הלומד. ניכור, חוסר הקשבה ובעיקר אטימות עיניים ואוזניים לשוועה של יחיד וקהילה הם עוול חינוכי. אין ילדים רעים. יש ילדים זועקים. הם קוראים לנו, מבקשים עזרה. אם הם לא נענים מיד לקריאתנו זה רק בגלל שאיבדו אמון בסביבה. זה רק מפני שפרשת חייהם הוארה באורות מן האופל. מערכת יחסים בין מורה לתלמיד בנויה על הקשבה, חיבה ואהבה.

המציאות החינוכית הקיימת עלולה שלא לאפשר את יישומם של ארבעת הקווים הבסיסיים שהצגתי לעיל.

ראשית, מפני ששאלת המשמעות נראית, לכאורה, כשאלה השרויה במחלוקת 'פוליטית'. הקיטוב החברתי, החומות הגבוהות בין הקהילות השונות יוצרים

7. להרחבה: http://www.levladaat.org/data/7upl/Discipline_Lesson/Hattie.pdf

היחידה ללימודי תעודה והתמחות

מזמינים אתכם ללמוד ולהתקדם

בתחומי התמחות מובילים
במערכת החינוך

• **קריירה שנייה והסבה מקצועית:** עריכה לשונית, לימודי תרגום, מדריכי דיאלוג וקולנוע, מידען בחינוך, מנחי קבוצות, מדריכי דרמה, הכשרת מנחים בפעילות זכס בטבע, ספרנות, NLP גינון טיפולי ועוד.

• **התפתחות מקצועית:** קורסים לדרגות 7-9, "עוז לתמורה" ו"אופק חדש"

• **חינוך בגיל הרך:** שילוב בעלי צרכים מיוחדים בגן, החינוך בילדות המוקדמת כמכלול חיים ועוד

• **לימודי אמנות**

המכללה האקדמית לחינוך

• **עבודה עם תלמידים בעלי צרכים מיוחדים:** התאמה להוראה למטפלים במקצועות הבריאות, הוראה מתקנת וכלי אבחון בעברית, חשבון, ערבית ואנגלית, ניתוח יישומי של התנהגות ABA, התמחות בהפרעה על רצף האוטיזם ועוד

• **הכשרה ופיתוח של מנהלים ובעלי תפקידים:** מנהלים, סגנים, יועצים ארגוניים, רכזי הערכה ועוד

• **הכשרה והדרכה בפסיכותרפיה:** טיפול רגשי הנוער בבעלי חיים, טיפול במשחק, פסיכותרפיה רב ממדית, טיפול זוגי ומשפחתי

הסעות חינם ממרכזית המפרץ | הנחה בדמי הרשמה לנרשמים באירוע | מרכז מידע והרשמה 1-800-30-10-80

בשביל לפרוץ צריך מסגרת

מגוון תכניות ייחודיות לפיתוח מקצועי והעשרה לגמולים וללימודי תעודה

פיתוח מקצועי לדרגות 7-9

- מורה חוקר, יוזם וחונך בתחומים: מתמטיקה
- עיצוב סביבות למידה
- חינוך מיוחד
- קולנוע
- גננות
- ייעוץ חינוכי
- קיימות

התפתחות מקצועית בתחום החינוך

- הוראה מתקנת - מותאמת
- התאמה להוראה למקצועות פארא-רפואיים
- חינוך מיני בחינוך המיוחד
- הסמכה לגננות פרטיות 0-3
- התמודדות עם ילדים מאתגרים בגן הילדים
- גננת בכירה בגנים פרטיים 0-3
- סייעות בגני הילדים
- תקשורת דיגיטלית בהוראה - למידה

לימודי תעודה וקריירה שנייה

- ניתוח התנהגות
- לימודי תרגום: אנגלית - עברית, עברית - ערבית
- עריכת טקסט בעברית
- ספרנות מידענות: ספרן מורשה, ספרן מוסמך ומידען מוסמך

Zairmon DDB®

Beit Berl College
الكلية الأكاديمية بيت بيرل

מערכת החינוך בעידן הסייבר

מרחב הסייבר כמייצר הזדמנויות פדגוגיות חדשות ללימוד איכותי

להתנהלותם כבוגרים. דור שינהג בכבוד בחבריו ברשת, ויעשה שימוש אחראי, חוקי וערני במרחב הסייבר, יגדל להיות דור שבו יפחת הניצול לרעה של המרחב בפשיעה פיננסית, בפגיעה בפרטיות, בריגול עסקי וכדומה.

על מערכת החינוך גם מוטלת אחריות לסייע לנוער לנצל את ההזדמנויות הגלומות במרחב הסייבר. תחום המחשבים והמידע הולך ונעשה למרכיב יסודי במקצועות ובתחומי עיסוק רבים יותר ויותר. תמו הימים שבהם רק צעירים, אשר רואים את עתידם כאנשי מחשבים, לומדים לתכנת ולהפעיל כלים טכנולוגיים מתחכמים. לצד מתמטיקה ואנגלית, אוריינות דיגיטלית מתקדמת היא מיומנות יסוד שכל בוגרי מערכת החינוך חייבים לרכוש.

מרחב הסייבר נמצא בתהליך שינוי משמעותי, ובמסגרתו מערכות התקשורת והמחשבים, וגם מערכות האבטחה הנדרשות, נעשות למורכבות הרבה מעבר ליכולתם של פרטים להבין את כלל מרכיביהן.

אחד התוצרים של תהליך זה הוא תמורה במרכז הכובד של המומחיות הנדרשת כדי לעסוק במחקר ופיתוח בתחום. אם בעבר נדרש לכך ניסיון טכני עשיר, הרי כיום מתעצמת

להעצים את מקומו של המורה ותפקידו במסגרת הלימודית, ולא לנסות להחליף אותו.

ואולם למהפכת הסייבר השלכות נרחבות על מערכת החינוך גם במישורים נוספים.

ראשון, אולי החשוב מכול, הוא המישור הערכי. מרחב הסייבר מביא הזדמנויות בלתי רגילות לשוויון, לקידום חברתי, לצמיחה אישית וכלכלית, לשיפור מערכות הבריאות והרווחה, אך, מנגד - גם לשימוש לרעה בקישוריות הטוטלית כדי לחדור למערכות מחשב, פיקוד ושליטה, למאגרי מידע ועוד, במטרה לגנוב, לשבש או להרוס.

מרכיב מכריע בהתפתחות מרחב הסייבר, ובמינוף שלו לטובת האנושות, הוא הביטחון שלו. ביטחון זה מושג בעזרת פיתוחים טכנולוגיים חדשניים, שמדינת ישראל ממלאת בהם תפקיד מרכזי בזירה העולמית. עם זאת הוא תלוי גם ביכולת של החברה לבסס נורמות של שימוש במרחב. מערכת החינוך בישראל עוסקת כבר שנים מספר בחינוך להתנהגות נאותה ברשת, במניעת בריונות, ניצול ופגיעה. אך החינוך לנורמות ולאתיקה ישמש עבור דור הילדים, שעליהם מופקדים המורים בבתי הספר בישראל, תשתית ערכית

אנו נמצאים בתחילתה של מהפכה - מהפכת הסייבר, שעומדת להשפיע עמוקות על חיי כולנו, על החברה האנושית, על הכלכלה ועל הביטחון. מהפכה זו מונעת על ידי שני קטרים מרכזיים: כוח חישוב הולך ומתעצם שניתן לרתום אותו לטובת משימות רבות יותר ויותר, וקישוריות כמעט מלאה של כלל המערכות למרחב אחד חדש וגדל - מרחב הסייבר. מרחב זה מאפשר השטחת היררכיות ושינוי פרדיגמות. לחברת המונית הגדולה בעולם אין מוניות משלה עצמה. ספק תוכן הווידאו הגדול בעולם אינו מייצר תוכן. האנציקלופדיה הגדולה בעולם נכתבת ומעודכנת על ידי ההמונים. הנגישות של המידע חדלה כמעט להיות נכס בעל ערך, בעוד שהיכולת לעבד כמויות אדירות של מידע באופן אפקטיבי נעשתה למצרך מבוקש שמשמש בסיס לשוק ענקי.

דבר ידוע הוא שמרחב הסייבר מייצר הזדמנויות פדגוגיות חדשות, אשר מאפשרות לנצל את הנגישות של המידע ואת הפלטפורמות הטכנולוגיות החדשות ללימוד איכותי. מערכת החינוך חייבת להישאר מעודכנת ורלוונטית עבור הדור הצעיר. בד בבד עליה למצוא את הדרך למנף את הכלים החדשים כדי

הנגישות של המידע חדלה כמעט להיות נכס בעל ערך, בעוד שהיכולת לעבד כמויות אדירות של מידע באופן אפקטיבי נעשתה לחצר מבוקש שמשמש בסיס לשוק ענקי

חשיבותם של תחומי מחקר אקדמיים כמו Machine Learning, Big Data Analysis ואחרים. מאחר שעולם זה מתפתח בקצב מעריכי, קשה לצפות אילו תחומים מדעיים נוספים ייפכו לרלוונטיים או ייווצרו כדי לתת לכך מענה. על כן, מעבר למענה הרחב הניתן לכלל הנוער בישראל, יש למקד מאמץ בקידומה של ליבת אנשי מחקר ופיתוח, שתוכל להתמודד כראוי עם קצב השינוי ואף להוביל אותו. בני גוער ששואפים להשתייך לקבוצה זו יידרשו להבנה מדעית בתחומי מדע בסיסיים (מדעי המחשב, מתמטיקה, פיזיקה) לצד ידע ומיומנויות הנדסיים רלוונטיים.

נוסף על כך נדרשות תכונות מספר בעלות חשיבות מכרעת: סקרנות, יכולת למידה עצמאית ויכולת הבחנה בין עיקר לטפל. האפשרות לפתח תכונות אלה נתונה ליוניקות, אך ללא ספק ניתן ורצוי לאתר את מי שתכונות אלה בולטות בו/ה ולחזק אותן. עבור אלה שיש להם פוטנציאל ורצון לעסוק במחקר ופיתוח בתחומים אלה, יש ליצור סביבה לימודית רוויה באתגרים ובהזדמנויות ללימוד עצמאי. הליכה בקווים שתוארו לעיל תאפשר לכלל האוכלוסייה בישראל להפיק את המרב ממרחב הסייבר המתפתח, ובמקביל

ולתכנית "גבהים" שבמסגרתה תלמידי מגמת הנדסת תוכנה מעמיקים בתחום. לצד זאת המטה יזם את הקמתו של מסלול מחשבים וסייבר במסגרת תכנית "מדעני ומצאי העתיד" שמטרתו לגדל את דור המנהיגים של המחקר והפיתוח בתחום. בכלל מסגרות החינוך שבהן המטה מעורב בשילוב ובתיאום עם מערכת החינוך הפורמלית, הוא מקדם את אימוצן של תפיסות פדגוגיות חדשניות, מתוך שימת דגש בלמידה עצמאית ועיסוק משמעותי בערכים ובאתיקה, כדי שדור העתיד של המדענים והמהנדסים בתחום יוביל אותו באופן אחראי. ■

תקדם את הכשרת בני הנוער שעתידיים להוביל את החדשנות בתחום הזה. לצד העשייה של מטה הסייבר הלאומי בתחום הביטחוני, ותמיכתו בתעשייה הישראלית המשגשגת אשר מייצרת פתרונות פורצי דרך להגנה על מרחב הסייבר, עוסק המטה בקידום פרויקטים לאומיים שמטרתם העצמה של ההון האנושי שיוביל את התחום בישראל בעתיד, לצד ובשיתוף משרד החינוך, מערכת הביטחון וגורמים נוספים. המטה שותף להובלה של תכנית "מגשימים" אשר חושפת אלפי נערים ונערות בפריפריה לידע ולמיומנויות יסוד בתחומי המחשבים והסייבר,

הופעת החינוך 2.0

מערכת החינוך הישראלית יכולה להוביל את החינוך 2.0 - החינוך לכול, המכין לקראת העתיד

"זמן הצונאמי"

בשנים האחרונות אנו עדים לשינויים גדולים בכל תחומי החיים. John Hennessey, נשיא אוניברסיטת סטנפורד, פרסם בקיץ 2012 ב"ניו יורק טיימס" אזהרה על "צונאמי" שעומד להגיע. בעקבותיו התחילו גופים רבים בכל רחבי העולם להשתמש באותו דימוי לשם ביאור המצב החברתי-כלכלי שמתרחש כיום בעולם - "תקופת גלי צונאמי". בעבר התרחשו שינויים, כגון המעבר משימוש בסוסים וכרכרות לשימוש במכוניות, על פני שנים רבות, שבמהלכן יכלו אנשים להתארגן לקראת המציאות החדשה. לעומת זאת, כיום תחומי העיסוק עוברים שינויים מהפכניים ומהירים, וכל שינוי כזה גורם איבוד מקומות עבודה רבים בתוך זמן קצר. דוגמה נוספת לתקופה החדשה היא התפשטות תופעת "הדור אבוד" - צעירים שעברו את כל "המסלול האקדמי הנכון" שהבטיח להם הצלחה בחיים מוצאים את עצמם ללא עבודה. הם מבינים שמערכת החינוך הכינה אותם בצורה נפלאה לקראת "חיים בעבר" - אך לא לקראת ההווה, וכמובן, לא לקראת העתיד.

מפירמידה לרשת - שינוי פרדיגמה

הגורם המרכזי להופעת "גלי הצונאמי החברתי-כלכלי" הוא הופעת "גל הידע". אלווין טופלר מדבר על שלושה גלים כלכליים: הגל החקלאי - שבו רוב האוכלוסייה התפרנסה מחקלאות; הגל התעשייתי - שבו רוב האוכלוסייה התפרנסה מהתעשייה; וגל המידע - שבו רוב האוכלוסייה מתפרנסת מעיסוקים בתחום המידע. מתוך גל המידע נובע הגל הרביעי, גל הידע, שאנו נמצאים בתחילתו והוא יביא לכך שבעתיד רוב אוכלוסיית העולם תתפרנס מיצירת ידע חדש. האם מצב זה ייתכן? האם כל האנשים יצירתיים דיים להניב ידע חדש? האם ניתן לדמיין שמה שהיה מנת חלקם של גאונים יצירתיים יוצאי דופן - קבוצה נדירה מאוד באוכלוסייה - יהיה לנחלת הכלל? בעולם המוכר לנו מהעבר תופעה כזאת היא אכן בלתי אפשרית, אך העולם המוכר לנו עומד להשתנות לחלוטין, והשינוי העיקרי יתבטא ביצירת פרדיגמה חדשה של דרכי העבודה: אם בזמן הגל התעשייתי, ובתחילת גל

המידע, אנשים פעלו במבנים ארגוניים היררכיים דמויי פירמידה שבהם רעיונות הגיעו בעיקר מלמעלה למטה, כעת יותר ויותר עבודה נעשית במבנים גמישים רשתיים, ארגונים שבהם כל חבר הוא גם מפתח/יצרן וגם צרכן (אלווין טופלר מכנה זאת Prosumer).

מדוע ארגוני הפירמידה לא שורדים את גלי הצונאמי של החדשנות?

כדי לשרוד, הארגון חייב לאמץ או לייצר פתרונות חדשים במהירות. הצלחת המהלך מובילה למימוש המטרות, שהארגון מכוון אליהן, בדרכים פשוטות יותר וזולות יותר (אלו הם שני מאפייני החדשנות). ארגון פירמידה במהותו הוא "ארגון משמר" המתקשה להשתנות במהירות. החלטות על יציאה למיזם חדש מחייבות מסלול ארוך של אישורים. לרוב האישורים ניתנים על ידי האנשים בדרגים השונים במעלה הפירמידה שרוצים בעיקר לשמור את המצב הקיים. רעיונות חדשניים שנוצרים בחלקים הנמוכים של הפירמידה מתקדמים באטיות, כי נדרש זמן למצוא את "הדרך הבטוחה", כך שבמקרה של הצלחה הקרדיט ירשם לזכות "המאשר" ובמקרה של כישלון הוא לא ייפגע.

העולם המוכר לנו עומד להשתנות לחלוטין, והשינוי העיקרי יתבטא ביצירת פרדיגמה חדשה של דרכי העבודה

חייבות לפעול בפרדיגמת הרשת כדי להכין את התלמידים לעולם הנוכחי והעתיד.

האתגר - איך תיראה מערכת חינוך הפועלת בפרדיגמה הרשתית?

בימים אלה אנשי חינוך וארגוני חינוך ברחבי העולם מייצרים תשובות רבות לשאלה זו. בעזרת אמצעי התקשורת, שנעשים פשוטים ונגישים לכול, רשתות של מחנכים פורצי דרך מכל העולם יוצרים, ממש כאן ועכשיו, מול עינינו, מודלים חינוכיים חדשים של למידה שיתופית, קונסטרוקטיבית וקונקטיביסטית.

להלן חלק מהמודלים הללו כפי שהם פועלים - בכיתה, בבית הספר, בעיר, במדינה ובעולם:

בכיתה: מעבר מכיתה לקהילה לומדת

בכיתה הפירמידה הישנה (1.0) הנחת המוצא של המורה הייתה שהתלמידים מגיעים לכיתה "ריקים/שקופים", והשאלה המרכזית הייתה במה ואיך "למלא אותם". לכיתת הרשת נקודת מוצא חדשה, שלפיה התלמידים נמצאים במסע לגילוי הצבע הייחודי שלהם, ומביאים לכיתה מגוון צבעים שונים. מול הנחה זו, הכיתה הופכת ל"כיתת יצירה"

ומאפשרים לשחרר לחופשי את "האדם היוצר", אדם ששדה היצירה שלו נמצא ברשתות שיתופי פעולה עם יוצרים משדות תוכן שונים. כלומר, הומניזציה היא הכוח שמניע את היחלשות הפירמידות ופיתוח הרשתות.

השאלה הגדולה שעומדת לפנינו כיום היא האם ואיך המעבר בין הפרדיגמות יהיה מוצלח עבור רוב האנושות ולא יגדיל את הפערים החברתיים במקום לצמצם אותם. התשובה לכך היא החינוך לכול, המכין לקראת העתיד, או מה שאני מכנה חינוך 2.0.

חינוך 2.0

כדי להעצים את קצב יצירת הרשתות, על מערכת החינוך לשנות כיוון - להפסיק להכין את תלמידיה לקראת חיים בפירמידות הקורסות, ולהכין אותם לקראת חיים בעידן חדש, עידן הידע. הדרך הטובה ביותר לעשות זאת היא לפעול בפרדיגמת הרשת החדשה. כשם שבעבר, בזמן הגל התעשייתי, בנו את מערכות החינוך בפרדיגמת ה"פירמידה" כדי לתרגל חיים בעולם שיפגשו התלמידים מעבר לגדר בית הספר, כך מערכות החינוך החדשות

רעיונות חדשניים שמגיעים מראש הפירמידה יעוכבו גם הם כי "כשמתחילים שינויים לא יודעים איפה זה ייגמר..."

ורעיונות שמגיעים מחוץ לפירמידה יזכו לרוב להתעלמות, וזאת מתוך האמונה שכל מי שמחוץ לפירמידה הוא מתחרה. את פירמידת החינוך הישנה אני מכנה במאמר זה "חינוך 1.0".

מאפייני הארגון הרשת:

כל חבר מוזמן להביא את ייחודיותו לידי ביטוי. הארגון משקיע משאבים ומאמץ מכוון בתמיכה ועזרה לכל חבר בארגון, במסעו לחיפוש וביטוי ייחודיותו.

הארגון מפתח שיתופי פעולה בין חבריו, כדי להשיג את מטרותיו.

מדוע הפירמידות נחלשות והרשתות מתהוות ומתרחבות בימים אלו?

במבנה הפירמידה האנשים ממלאים תפקידי מכונה (סרטו של צ'רלי צפלין, "זמנים מודרניים", מספק המחשה טובה לכך). קריסת הפירמידות נובעת מהופעת ה-Disruptive Innovation החדשנות המשבשת, בדמות המחשב, הרובוט, מדפסת התלת ממד, שתופסים את מקומו של "האדם הרובוט" (אדם המבצע פעולה שחוזרת על עצמה),

בבית הספר 1.0 הנחת המוצא של המערכת היא שגם המורה הוא "שקוף", ולכן היא עסוקה בלהורות לו מה הוא צריך לעשות ומצמצמת את שיקול הדעת האישי שלו בקביעת תכנית הלימודים ובעיקר בחלוקת הזמן. המורה 1.0 הוא "פרש בודד" שמנסה להצליח במשימתו החינוכית העיקרית - "להעביר" את השיעור.

בבית הספר 2.0 המורים הם המנהיגים שמובילים להיווצרותה של קהילה בית ספרית לומדת. בית הספר הרשתי פועל "כחממה חינוכית-קהילתית", המאפשרת למורים למצוא ולהביא לידי ביטוי את "המקום הנכון" שלהם, וכן לשמש מרשתיים בין כל חברי קהילת בית הספר.

לכן בשלב הראשון מאפשרים למורים ליזום מיזמים שמרתקים אותם. בשלב השני מתחילות להיווצר רשתות מורים שפועלות בשיתופי פעולה ומובילות מיזמים לימודיים וקהילתיים בבית הספר.

בשלב השלישי מאפשרים לתלמידים

קיימים מודלים שונים ומגוונים. אחד מהם הוא מודל מיוחד שפיתחנו בישראל (בערי חינוך) הנקרא: "כיתת נבחרת". כיתת הנבחרת פועלת בדומה לנבחרת ספורט, ומנחים אותה שני עקרונות בלבד:

1. כל תלמיד הוא גם מורה - המורה בתפקידו החדש כ"מאמן נבחרת" מנסה לסייע לכל תלמיד למצוא את תחום החוזק שלו, ובתחום זה התלמיד הופך ל"מורה צעיר".

2. לכיתה אתגר משותף ונמדד - האתגר יכול להיות בתחום האקדמי, החברתי או הקהילתי, והחידוש הוא בכך שמדובר באתגר כיתתי משותף ולא באתגר אישי. לדוגמה: בתחום האקדמי ממוצע הציונים האישיים יוצר את הציון הקבוצתי. הכיתה כולה מנסה להעלות וליישם רעיונות לשיפור הציון הכיתתי על ידי למידת עמיתים.

בבית הספר: חממה ליזמות חינוכית-קהילתית - מאנשי חינוך הפועלים כיחידים, לצוותים חינוכיים המנהיגים קהילה לומדת

שבה המורים והתלמידים מתמודדים יחד עם אתגרים הרלוונטיים לעולם שבו אנו חיים כיום.

"כיתת יצירה" תפקידי המורה והתלמידים משתנים:

1. ממודל של מורה וקבוצת תלמידים, הופכת הכיתה ל**קהילה לומדת** שבה כולם מורים וכולם תלמידים.

2. צוותים מגוונים של תלמידים, מורים ומומחים מהקהילה מתמודדים במסגרת הכיתה עם **אתגרים משותפים**.

3. **תפקיד המורה 2.0 שונה** - תפקידו לתמוך בפיתוח קהילה לומדת ויצרת, שבה **רואים את היחיד ויוצרים יחד**, ולסייע לכל תלמיד למצוא את "המקום הנכון" הייחודי לו, ולראות את "המקום הנכון" של חבריו.

4. כל תלמיד מתמחה **בתחום החוזק** שלו בעזרת מקורות רחבים הפתוחים לפניו.

5. בכיתת היצירה (הכיתה הרשתית) מתרחשת **למידת עמיתים** העושה שימוש בחוזקותיהם המגוונות של התלמידים. בתחומי הלמידה הרשתית

רשתות של מחנכים פורצי דרך
מכל העולם יוצרים, ממש כאן
ועכשיו, מול עינינו, מודלים חינוכיים
חדשים של למידה שיתופית,
קונסטרוקטיבית וקונקטיביסטית

מקווים שיוביל את העולם לתקופת
שפע חדשה.
המשל הבא מסכם את השינוי הדרוש
במערכות החינוך בעולם:

משל הדיג

בעבר מערכת החינוך **חילקה דגים** -
העבירה מידע.

בהווה מערכת החינוך **מחלקת חכות** -
מלמדים תלמידים כיצד ללמוד בכוחות
עצמם.

בחינוך 2.0 צריכים מורים ותלמידים
בשיתוף פעולה עם קהילות מקומיות
וגלובליות **לצאת לדיג משותף** -
לפתח קהילות למידה ויצירה, שיובילו
יחד לפיתוח עולם התעסוקה החדש
ול"תיקון עולם".

וכן, כשם שישראל, כ"מדינת הסטרט
אפ", היא אחת המדינות המובילות
את החדשנות הטכנולוגית בעולם, כך,
אני מאמין, מערכת החינוך הישראלית
יכולה להוביל את החינוך 2.0 שעומד
להגיע לחופינו. ■

מתחרות. לעומת זאת, לפי התפישה
הרשתית, נוצרת ערבות הדדית בין
הערים השונות, ומתהווים שיתופי
פעולה המביאים לידי ביטוי את הצבע
הייחודי של כל עיר. בעבודה מול ערים
אחרות מתפתחות רשתות של "פורצי
דרך חינוכיים". פורצי דרך, שלרוב
מרגישים בודדים בקהילות הבסיס
 שלהם, מתחברים לרשתות תמיכה
 ולמידה ארציות.

בעולם: שיתופי פעולה "גלוקליים" -

לומדים גלובלית ופועלים לוקלית

ה-DNA של שיתוף פעולה וערבות
הדדית נכון למשחק משותף של שני
ילדים בני שש ובה במידה לשיתוף
פעולה אזורי בין מדינות. כך גם התפישה
הרשתית, המקדמת את מטרות הארגון
במקביל לראיית היחיד, מתורגמת ברמה
העולמית לשיתופי פעולה גלובליים,
מתוך ראיית הלוקליות ושמירה על
ייחודיות כל עם ואזור. שיתופי הפעולה
הגלובליים מאפשרים למחנכים מכל
העולם להרגיש שהם שותפים מרכזיים
בפיתוח החינוך 2.0 החדש, חינוך שאנו

ולהוריהם להיות שותפים בהובלת
המיזמים ובפיתוחם.

בעיר: כשהעיר כולה הופכת לבית ספר

אחד גדול

בעיר 1.0 רוב הארגונים מתחרים עם
הארגונים הדומים להם, מצד אחד, ומצד
אחר, הם מנוכרים לארגונים השונים
מהם. בית הספר 1.0 רואה בבתי הספר
האחרים שפועלים בעיר מתחרים/
יריבים הנלחמים על כמות משאבים
מוגבלת, ואת יתר הארגונים בעיר הוא
"לא רואה".

בעיר 2.0 הרעיון הוא ליצור שיתופי
פעולה של ארגונים חינוכיים - בינם
לבין עצמם ובינם לבין ארגונים אחרים
הפועלים בעיר. שיתופי פעולה שאמורים
לייצר "רשתות של דומים" של מורים,
תלמידים ומנהלים, ובמקביל "רשתות
של שונים" ממוקדות אתגר משותף.
כשזה קורה אנו עדים להופעתה של
"**עיר חינוך**".

במדינה: ערים מקיימות שיתופי פעולה

בפרדיגמת הפירמידה כל עיר פועלת
בדרך עצמאית ורואה בערים האחרות

המכללה האקדמית לחינוך ע"ש דוד ילין

לצמוח אישית, להתפתח מקצועית

תואר שני M.Ed. בחינוך

הוראה ולמידה • מידענות - ספרנות במערכות חינוך
• שילוב תלמידים עם ליקויי למידה ועם קשיי התנהגות

תכניות אלה תורמות לפיתוח האישי ולקידום המקצועי של מורים ומחנכים מובילים. התכניות מתאפיינות בחוויית למידה מעצימה ומתבססות על הנסיון שלכם המורים בשטח, תוך שימוש בתיאוריות ומחקרים לטובת פיתוח מיומנויות מקצועיות וחיזוק ההתמודדות עם אתגרי החינוך וההוראה.

יחודי בדוד ילין

- ✓ תכנית לימודים המאפשרת שילוב בין לימודים ועבודה
- ✓ מוסד הכשרת המורים המוביל בישראל
- ✓ חדשנות בתחום המחקר, שיטות ההוראה ותהליך ההכשרה
- ✓ ייעוץ מקצועי וליווי אישי מהיום הראשון ועד לסיום הלימודים
- ✓ קורסים מקוונים לפי בחירה
- ✓ הסדר מימון שכר לימוד (שכ"ל)
- ✓ פעוטון יום לילדי הסטודנטים עד גיל שנה

הטבות

לפרטים נוספים:
www.dyellin.ac.il

*3043

מעגל בית המדרש 7,
בית הכרם, ירושלים
להגעה ברכבת הקלה, תחנת החלוץ

איזה עתיד יש למערכת החינוך כשכולם בתוכה איבדו אמון זה בזה?

מורים מקצוענים, החשים כי הם זוכים לאמון ולהכרה במומחיותם ללא סייג, הם מורים מאושרים היכולים להתמודד בהצלחה עם אי הוודאות המלווה את מקצוע ההוראה

תועלתם של מדדי הבקרה, הבחינות והסטנדרטים לביצוע אינה רבה בארגון שבו עיקר הפעילות היא בחזקת אומנות

ישיר לקונטקסט הבית-ספרי הייחודי ולקהילה שבה הם פועלים. עברו השנים ורוחות של "יעילות", "תפוקות מדידות" ו"אפקטיביות בהוראה" חדרו, למרבה הצער, למערכת החינוך שלנו, מתוך הנחה שגויה שבית הספר יכול להידמות לחברה עסקית, למפעל תעשייתי או

לפני שנים לא רבות היה בית הספר יחידה ארגונית קטנה, הכפופה ישירות למפקח בית הספר, ואחראית בפניו על מידת האפקטיביות של הצוות החינוכי בעבודתם. בשנות החמישים והשישים של המאה ה-20 לא הכול היה ורוד, אבל לפחות הייתה הסכמה, כי תהליך החינוך הוא קודם כול תהליך ערכי, בין אישי ורב גוני. תהליך שבו המורה הוא אדון "פדגוג", הנתפס כמומחה כבר לאחר כמה שנות עבודה, המפקח הופך במהלך השנים למדריך יותר מאשר מבקר, ודרכי הערכת בית הספר והמורה קשורות קשר

לארגון העוסק בייצור מוצרים מוחשיים הנראים לעין. ברוח מושגים זרים אלה לתחום החינוך, החלו פוליטיקאים

ואנשי ציבור (שהפעם האחרונה שבה דרכה כף רגלם בכיתה הייתה בכיתתם שלהם כילדים) לבקר את תפקודה "הלא יעיל", לכאורה, של מערכת החינוך ולהאשימה בתחלואי החברה כולה, תוך שהם מטילים על כתפיהם של המורים את האחריות הבלתי סבירה לתקן את כל עוולות העולם הזה.

כך הגענו למצב העגום, לטעמי, שבו בית הספר מופעל על פי סטנדרטים לפעולה שנקבעים על ידי גופים שונים במשרד החינוך וברשות המקומית, מבוקר על ידי רשויות חיצוניות כדוגמת הרשות הארצית למדידה והערכה, ומכוון רובו ככולו להכנתם של תלמידיו לבחינות ארציות, בינלאומיות ומסכמות, כאילו היו בחינות אלה חזות הכול. למותר לציין, כי תועלתם של מדדי הבקרה, הבחינות והסטנדרטים לביצוע אינה רבה בארגון שבו עיקר הפעילות היא בחזקת אומנות, קרי, ישנן דרכים רבות להוראה טובה בכיתה, והמורה נדרש להגיב בעת ובעונה אחת לאין ספור גירויים המופיעים בכיתה, בלי שהוא יכול להסתמך על ספרות "עשה ואל תעשה" הנכונה לכל הכיתות ולכל המורים. למשל, מורים

מנוסים רבים מכירים בכך שבכיתות מסוימות הם זוהרים ומתפקדים ביעילות מרובה ואילו בכיתות אחרות הם מחכים בעיקר לצלצול הגואל ונדרשים לאמץ אסטרטגיות שונות לחלוטין לניהול הכיתה ולעידוד התלמידים ללמידה. מכאן שהעדר אחידות בדרכי הוראה, קל וחומר במדדים להוראה יעילה, הם תנאי

אחת התוצאות הבולטות של משטר הבחינות והבקרה בשנים האחרונות היא פגיעה אנושה במידת האמון שרוחשים שחקני החינוך השונים זה כלפי זה

הכרחי לתפקודו היעיל של בית הספר. זאת ועוד, ברוח הדברים שכתבתי עד כה, מבקרי "עגל הזהב של הבחינות" מצביעים על כך שהבחינות מודדות רק חלק קטן ממטרות החינוך הבית ספרי (האם, למשל, מודדות הבחינות את ביקורי המורים בביתו של תלמיד המתאבל על מות אביו? האם מודדות הבחינות את ערכי המוסר והצדק שרכשו בוגרי בית הספר?) ושלימוד לבחינה מוביל לידע מצומצם וממוקד בבחינה בלבד (ואנו עדים לספרות "המיקוד לבגרות" שפשטה במחוזותינו ומשרדת

לתלמידים כי הידע עצמו אינו חשוב אלא רק אותם חלקים מתוכו שנדרשים לבחינה).

ראוי לזכור, כי בחינות שונות נותנות תוצאות שונות לאותו תלמיד ואף עלולות להיות מוטות (למשל, בעיות מילוליות במתמטיקה בודקות את הבנת הנקרא ולא רק ידע במתמטיקה). אין ספק אף כי גורמים רבים משפיעים על הציון הסופי של התלמיד, כמו: גנטיקה, איכות המורים, תרבות המשפחה, מעמד חברתי, תקופת הגירה וכיוצא בזה.

באווירה של מכוונות לבחינות, דרישה למילוי טפסים ודוחות על כל צעד ושעל, והוראות אין סופיות ממשרד החינוך ומהרשות המקומית, אין זה מפליא שמחקרים מכל העולם מראים שמנהל בית הספר ומוריו נהפכו לפסיביים, הנצמדים להוראות, המיישמים פרויקטים שיזמו אחרים, ומצמצמים את עבודתם בעיקר ל"חומר" הנלמד לבחינה. התלמידים, מצדם, חשים כי לבית הספר "אכפת רק מהבחינות", ואל לנו להתפלא אפוא כי במחקרה של איילה צור, שפורסם בחוברת "מפגש לעבודה חינוכית סוציאלית" בשנת 2015, ייחסו התלמידים לתמונות הכיתה שצילמו מילים כגון שעמום, שגרה, הכתבה, לכלול, מקום לא שמה, צפיפות ומקום לא נחמד.

אחת התוצאות הבולטות של משטר הבחינות והבקרה, בשנים האחרונות, היא פגיעה אנושה במידת האמון שרווחים שחקני החינוך השונים זה כלפי זה. במצב שבו שורר אמון בין העובדים השונים במערכת, כל אחד סומך על האחר ומאמין בכוונותיו הטובות ומניח כי האחר מחזיק בידע ובמומחיות הנחוצים לתפקודו היעיל של הארגון ולשיפורו התמידי.

למרבה הצער, כאשר בוחנים את הנעשה במערכת החינוך בימינו, מנהלים ומורים רבים חשים כי הממונים עליהם או שותפיהם לתפקיד אינם מאמינים במומחיותם (שהרי מי שדורש ממני לדווח על כל צעד ושעל בעבודתי אינו מאמין גדול במומחיותי ואינו סומך על כוונתי הכנה לבצע את עבודתי נאמנה), אינם חשים שהם אמינים (שהרי מי שאנו תופסים כאמין - איננו מבקשים ממנו לפעול אך ורק על פי סטנדרטים שקבענו אלא אנו מעניקים לו מידה רבה של אוטונומיה), ואינם מייחסים להם כנות וטוב לב (שהרי בתקופתנו משרד החינוך דורש מהמנהל למלא טפסים רבים על עבודת בית הספר ועל תוצאות השימוש בכספים שהוא מעביר לבית ספרו). אכן, את חוסר האמון כלפיהם מבטאים מורים ומנהלים במשפטים כמו "נמאס לי מכל הטפסים

הללו", "אף אחד לא קורא ממילא את הדוחות שאני ממלא", "אני חשה כל הזמן שלא מאמינים שאני יכולה לבצע משהו בלי שיבדקו אותי כל הזמן", ועוד ועוד. אחרים מספרים על שחיקה מוגברת, תחושת בדידות מעיקה, כעס רווח, מעורבות נמוכה ו"ראש קטן", פחד מכישלון, העדר יצירתיות ורצון לעזוב את מקצוע ההוראה. רגשות שליליים אלה

לפני שאנו מדברים על עתיד מערכת החינוך, ניתן לומר כי עתיד זה תלוי רבות בשינוי ההסדרים המבניים שהוטמעו בטעות במערכת זו בעשרים השנים האחרונות

אינם נחלתם של מורים מעבר לים בלבד; מחקרים רבים בארץ מזהים מצוקות דומות בקרב אנשי חינוך רבים לאורכה של המדינה. לכן, לפני שאנו מדברים על עתיד מערכת החינוך, ניתן לומר כי עתיד זה תלוי רבות בשינוי ההסדרים המבניים שהוטמעו בטעות במערכת זו בעשרים השנים האחרונות, ואשר מונעים לא מעט את יצירתם של יחסי אמון במערכת, יחסים הנחוצים כל כך לשיפורה ולתפקודה היעיל. העתיד שאני רואה הוא קודם כול חזרה מסוימת אל

העבר, לא כי העבר תמיד רודד היה, אלא כי לא כל מה שהחלף היה גרוע. ובמה דברים אמורים? אין עתיד למערכת חינוך אלא במציאות שבה המורים והמנהלים חשים גאווה מקצועית (פדגוגית, במקרה שלנו), היות שניתנת להם האוטונומיה המקצועית להפעיל שיקול דעת, והם אינם נדרשים לדווח על כל צעד ושעל בעבודתם כאילו היו כ"שחקנים הסמויים מן העין". בעתיד כזה, שהמציאות המתוארת בו הייתה בעצם בעבר, המורים ייתפסו יותר ויותר כמקצוענים הרוצים אך ורק בטובתו של התלמיד ובהצמחתו, ויוכלו להפנות את זמנם ומרצם לגיוון דרכי הוראתם, הן בכיתה גדולה הן בכיתות הפרטניות. דרך כך ייווצר בבית הספר אקלים חיובי, לא כי משהו נתן כותרת מעין זו לתכנית כלשהי, אלא כי מורים מקצוענים, החשים כי הם זוכים לאמון ולהכרה במומחיותם ללא סייג, הם מורים מאושרים היכולים להתמודד בהצלחה עם אי הוודאות המלווה את מקצוע ההוראה, לשתף פעולה זה עם זה, להיוועץ במפקח הנתפס כמדריך-על פדגוגי, ולבטא את מחויבותם הרגשית הרבה לתלמידיהם. העתיד טמון אפוא קודם כול בשיפור יחסי האמון במערכת החינוך ובהעצמה אמיתית, לא מדומה, לא תלויה בטופסולוגיה, של המורה כפדגוג מוערך. ■

מטכנולוגיה חינוכית לאדטק

נדרש מהפך תודעתי כדי לעבור לדבר בשפת האדטק

גם באוניברסיטאות וגם בבתי הספר היו מערכות בעלות עיצוב מגושם ומיושן ואופי טבלאי ובירוקרטי. הלקוח בעולם של האדטק הוא הלומד, והסטנדרט העיצובי והממשקי מכון כולו לספק חוויית למידה יעילה ומוצלחת.

מה הטכנולוגיה עושה? הטכנולוגיה החינוכית המסורתית היא טכנולוגיה הבאה להעצים את התהליכים הקיימים - במקום שבו ניצב לוח עם גיר היא מציעה לוח אינטראקטיבי, ובמקום שבו היה ספר לימוד היא מציעה ספר דיגיטלי. היא לא מציעה שינוי למערכת החינוך ולדרכי ההוראה כפי שאנחנו מכירים אותן. לעומתה, היזמות בעידן של האדטק היא יזמות של אלטרנטיבות, שמציעה לקצר דרכים, לפעול בדרך אחרת, להוסיף דגשים וכיוונים שלא יכולנו לחשוב עליהם בעולם שלפני ימי הרשת.

מה מגרש המשחקים? הטכנולוגיה בעידן של האדטק רובה אינה חדשנית מאוד - לא מדובר באלגוריתמים מורכבים וגאוניים, אלא יותר בחוויית משתמש טובה ומדויקת, ובעיצוב שידוע לדבר את שפת תרבות הרשת. בעוד שבעידן הטכנולוגיה החינוכית המפגש עם הטכנולוגיה החינוכית היה מפגש עם אי המנותק מחוויית הלמידה בכיתה, ומנותק מחיי היומיום, היזם של עידן האדטק הוא יזם המנסה לספק למשתמש שיח וסביבה

שינוי בגישה לתחום כולו. אפשר לאפיין את הבדלי הגישה בחמישה מאפיינים: **מי המפתח?** הטכנולוגיה החינוכית המסורתית הייתה תוצר מוסדי של מומחים: מתכנתים, מעצבים, אנשי פדגוגיה, שהועסקו על ידי גופים גדולים כמו הוצאות לאור וחברות ייעודיות. מאז 2009 אנו רואים עלייה מתמדת בכניסה של חברות סטרטאפ לתחום החינוך. התופעה הזאת מגובה בעולם הולך ומתפתח של משקיעים ייעודיים לתחום זה, הרואים בו מרחב בעל פוטנציאל עסקי. הדמויות הדומיננטיות בסטרטאפים האלה אינם דווקא מתכנתים, אלא יזמים שמה שמניע אותם הוא הפתרון לצורך ספציפי שהם רוצים להציע, ולא דווקא יכולות טכנולוגיות. במקרים רבים היזמים הם מורים או שיש בצוות המוביל מורה הבקיא בצורכי השטח.

מי הלקוח? הטכנולוגיה החינוכית המסורתית, במקרים רבים, צמחה באוניברסיטאות, והלקוח שעמד לנגד עיני המפתחים היה איש המחשוב או מערכות המידע של האוניברסיטה. איש המחשוב, כדרכם של אנשי מחשוב, שם דגש במערכות מסודרות, המספקות לכל משתמש את דרגת ההרשאות שלו, מארגנות את המידע במדפים ותיקיות, ומייצרות דוחות מפורטים. כך מערכות ניהול הלמידה שכולנו פגשנו

מורה שאני מכיר תיארה לי לא מזמן השתלמות "תקשוב" שהיא עברה. התיאור נשמע כמו תיאור של צפייה במחזמר המבוסס על חוברת הדרכה להפעלת מכונת כביסה: "לחצו על הכפתור הזה", "הורידו את הקובץ ההוא" וכדומה, והוא גרם לי להרהר במונח "טכנולוגיה חינוכית". בדרך כלל אנחנו משתמשים במונח "טכנולוגיה חינוכית" בהקשר של כלים המסייעים להוראה, מבוססי תוכנה או אינטרנט או מקבלים ביטוי באפליקציות מובייל. כשחושבים על הצירוף "טכנולוגיה חינוכית" מבחינה מילולית - מדובר בצירוף די משונה. אפשר לדמיין מכונות שמבוססות על טכנולוגיה חינוכית, שבשונה ממכונות אחרות, מתנהגות באופן חינוכי, מספקות דוגמה אישית, לא מנבלות את פיהן וכו'. המונח "טכנולוגיה" בהקשר הזה הוא מונח תעשייתי מאוד שמושך לדימוי הרחוק מעולם האפליקציות הקליל המצוי בקצות האצבעות של כל אחד מאיתנו. ייתכן שהזרות של הביטוי הזה הביאה לכך שלפני עשור בערך החל לבצבץ מונח חדש: EdTech שבהדרגה החל להתחרות במונח הוותיק יותר Educational technology. השימוש הגובר והולך ב"אדטק" במקום "טכנולוגיה חינוכית" אינו רק "מיתוג" חדש לתחום. השימוש במונח מבטא גם

השנה החולפת הייתה שנת פריחה
למיזמים שכל עניינם הוא להיות מעין
כיכר שוק וירטואלית שבה מורים
יכולים לקנות ולמכור חומרי לימוד

דומים לאלה שהוא מכיר מתרבות הרשת
שהוא צורך - מרשתות חברתיות ועד
משחקים.

מה התפקיד של המורה? אחת התופעות
המרתקות המלוות את התפתחות האדטק
היא המקום הפעיל של מורים כסוכני
שינוי. כמה מהסטרטאפים המצליחים
בתחום הזה בארצות הברית חבים את
הצלחתם למורים שזיהו את הפוטנציאל
והחלו להשתמש במיזמים ביוזמתם
ובהמשך לחצו על מקבלי ההחלטות
לשלב אותם בסל המוצרים שבית הספר
רוכש. השנה החולפת הייתה שנת פריחה
למיזמים שכל עניינם הוא להיות מעין
כיכר שוק וירטואלית שבה מורים יכולים
לקנות ולמכור חומרי לימוד.

המאפיין החשוב של מהפכה זו הוא ברוח
הכללית שלה, זו רוח שרואה ב"טכנולוגיה"
דרך שפותחת לפנינו אפשרויות חדשות,
שמעצימה, שיוצרת כלים חדשים לביטוי
והבעה ושמציעה אלטרנטיבה להיבטים
הדורשים תיקון בעולם החינוך. כדי
לעבור לדבר בשפת האדטק נדרש בעיקר
מהפך תודעתי - מעולם של "תקשוב" עם
הדרכות מייגעות של הפעלה מכנית-
טכנית של מערכות המאיימות על המורה,
לעולם של כלים שהמורה הוא שחקן
פעיל בבחירה בהם (ולפעמים בפסילה
שלם), בהפעלה שלהם ולפעמים גם
ביצירה שלהם. ■

להבטיח הזדמנות

עבור רבים מתלמידי ישראל חוסר הוודאות אינו רק פונקציה של עולם משתנה בקצב מהיר, אלא פונקציה של עולם נטול אפשרויות

מקובל לעסוק בשאלת אי הוודאות בחינוך בהקשר של עולם המשתנה במהירות. בעולם שמשתנה בקצב כזה, קשה מאוד לדייק בכלים ובכיוונים שבהם יש למקד את מאמצינו החינוכיים, שהרי קשה לדעת באיזה עולם יחיו הילדים, הלומדים כעת בבית ספר, בבגרותם. אלה הן, ודאי, שאלות גדולות ומורכבות, אך במאמרי אני מבקש להתייחס להיבט אחר בשאלת אי הוודאות: אותם ילדים ובני נוער שאי הוודאות עבורם היא מצב קיומי. שבמקרי קיצון הוודאות היחידה שהם חשים היא: שלעולם הם לא יצליחו.

עבור רבים מתלמידי ישראל חוסר הוודאות אינו רק פונקציה של עולם משתנה בקצב מהיר, אלא פונקציה של עולם נטול אפשרויות. עבורם אין מדובר בעולם מבלבל שבו מתקשים לבחור בין המוני הזדמנויות, אלא מדובר בעולם שבו עסוקים רק בהישרדות. לא התלבטות באיזו דרך ללכת, אלא תחושה של מבוי סתום לאן שלא נפנה. כמובן, אין בידינו להבטיח ודאות, שכן אז מדובר בשרלטנות ובמקסמי שווא. מה שבידינו להבטיח הוא הזדמנות. לכך, כאנשי חינוך, אנו מחויבים. אך האמת הכואבת היא שבישראל אין שוויון הזדמנויות. ייתכן שהיינו רוצים לספר סיפור ישראלי ורוד יותר, אבל

פריפריה

הנתונים לא מותירים מקום לספק: אם נולדת בפריפריה החברתית או הגיאוגרפית של ישראל - סביר מאוד שהשיגך הלימודיים יהיו נמוכים יותר ומגוון האפשרויות שלך להשכלה ולתעסוקה יהיה מוגבל בהרבה

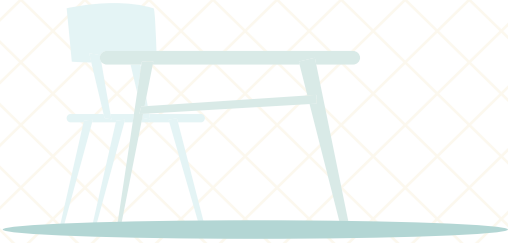
הנתונים לא מותירים מקום לספק: אם נולדת בפריפריה החברתית או הגיאוגרפית של ישראל - סביר מאוד שהשיגך הלימודיים יהיו נמוכים יותר ומגוון האפשרויות שלך להשכלה ולתעסוקה יהיה מוגבל בהרבה. ובעיקר, וכאן זה כבר לא עניין של סבירות, אלא של מספרים מוחלטים: מדינת ישראל לא תעניק לך הזדמנות שווה.

על פי נתוני המיצ"ב בשנת תשע"ג, הפערים בין הישגי התלמידים בכיתות ה' מרקע חברתי-כלכלי גבוה לבין הישגי התלמידים מרקע חברתי-כלכלי נמוך היו: 40 נקודות במדע ובטכנולוגיה, 41 נקודות באנגלית, 52 נקודות בעברית ו-56 נקודות במתמטיקה. בכיתות ה' הפערים היו: 80 נקודות באנגלית, 86 נקודות בעברית, 93 נקודות במדע ובטכנולוגיה ו-110 נקודות במתמטיקה. על פי נתוני פיז"ה 2012, ישראל נמצאת במקום הראשון בפערי ההישגים בין בתי הספר. בתי ספר בפריפריה החברתית והגיאוגרפית מצויים הרחק מאחור מבחינת הישגי התלמידים ביחס לבתי הספר ברשויות חזקות.

על פי נתוני הלמ"ס, ישראל היא אחת המדינות המובילות בעולם בפערי ההכנסה בקרב המשפחות ובין אוכלוסייה מבוססת לאוכלוסייה ענייה. צריך להתאמץ באופן יוצא דופן כדי לא להבחין בקשר בין הנתונים.

מרכז

רק תקצוב דיפרנציאלי, שנושא באחריות לאזן את ההוצאות הכוללות עבור חינוך ומשקף מבט נרחב על החברה הישראלית ועל ההזדמנות שכל ילד מקבל, יוכל לתרום לצמצום הפערים ולמתן שוויון הזדמנויות

אינה עומדת כולה על הסוגיה התקציבית. לפערים יש גורמים רבים נוספים, והפתרונות לבעיית הפערים אינם תלויים רק במקור תקציבי עשיר יותר. יש מקומות עם הון רב וחינוך דל, ויש מקומות עם הון רזה וחסר וחינוך עשיר ופורה. לא לחינם נכתב במקורותינו "היזהרו בבני עניים שמהם תצא תורה" (תלמוד בבלי, מסכת נדרים, דף פא).

ועם זאת ברור שלשאלת התקצוב יש משמעות רבה וכי הדרך לחולל תפנית דרמטית בסוגיית הפערים עוברת בשינוי מודל התקצוב. רק תקצוב דיפרנציאלי, שנושא באחריות לאזן את ההוצאות הכוללות עבור חינוך ומשקף מבט נרחב על החברה הישראלית ועל ההזדמנות שכל ילד מקבל, יוכל לתרום לצמצום הפערים ולמתן שוויון הזדמנויות.

לא פעם השיח על הפערים החברתיים מתגלגל למחוזות של מסכנות ובקשה לפירורים. שיטת התקצוב הדיפרנציאלי (שמופעלת, למשל, במשרד הדתות, ובשנתיים האחרונות גם בחלק מסוים מתקציב משרד החינוך) מבקשת להימנע משיח של מסכנות או טובות. זו דרך שמבטאת אמונה עמוקה כי בירוחם או בעכו, בלוד או בבת-ים אין ילדים מוכשרים פחות אלא יש ילדים עם פחות הזדמנויות. לא על רחמים מדובר אלא על צדק. ושוב, לא נוכל להבטיח ודאות, אך הזדמנויות שוות לכל אחד מחובתנו, כחברה וכאנשי חינוך, להבטיח. ■

ההשקעה של המדינה, אלא למרות ההשקעה הבלתי מספיקה שלה. אמנם ברור שיש כאן שאלה תקציבית, אך לפני הכול זוהי שאלה ערכית: כיצד מחלקים את העוגה? כיום כל ילד, ולא משנה היכן הוא מתגורר ומהו המצב הסוציאקונומי של משפחתו, מקבל נתח זהה מהעוגה. לכאורה מתקיים כאן שוויון, אך בפועל מדובר במנגנון שמעמיק באופן שיטתי את הפערים. ברשויות החזקות מוסיפה הרשות על כספי המדינה אלפי שקלים ולפעמים עשרות אלפי שקלים לשנה עבור כל תלמיד בגיל בית ספר יסודי בעיר. ברשויות חלשות מדובר בסכומים זעומים ושוליים.

וזה עוד לפני הכסף שמשקיעים הורים בעלי יכולת כלכלית לעומת הורים דלי אמצעים כספיים. כך נולד הפער, ופער שנולד בגיל הגן או בית ספר יסודי רק ילך ויתרחב ברבות השנים. בדוח השקיפות של משרד החינוך משנת 2015 נכתב כך: "בתי הספר החלשים ביותר לא מקבלים את התקציב הגבוה ביותר, ובמקרים מסוימים אף מקבלים פחות מבתי ספר חזקים מהם". אמנם נכון ששאלת הפערים החברתיים

על פי נתוני הלמ"ס משנת 2014, בקרב העשירונים 1 - 2 רק 12.7% מהתלמידים קיבלו תעודת בגרות מלאה עם סיום לימודיהם, ואילו בקרב העשירונים 9 - 10 83% מהתלמידים קיבלו תעודת בגרות מלאה. על פי אותו דוח, מי שסיים 8 שנות לימוד ישתכר 29 ש"ח לשעה בממוצע בעתיד, ואילו מי שסיים 16 שנות לימוד ישתכר 76.6 ש"ח לשעה. הקשר בין השכלה ובין תעסוקה הוא מובהק, והדרך לצמצם את הפערים החברתיים-כלכליים תחילתה בצמצום הפער במערכת החינוך.

אמנם כל המחקרים מצביעים בדרך חד משמעית על כך שילד ממשפחה מבוססת בעיר הוא בעל הזדמנות גדולה יותר להצליח לעומת ילד מבית לא מבוסס ומרשות ענייה, אך נדמה שאל מול פערים אלה, שנפערים כבר בגיל צעיר, המדינה עושה מעט מדי.

נכון שישנם אנשים רבים ששוברים את הקשר הזה, אך מול כל אדם שהגיע רחוק אף על פי שגדל ברשות ענייה, הרי יש עוד מאות אחרים שלא הצליחו ונותרו מאחור. נכון שברשויות רבות בפריפריה יש חינוך מעולה, אך הוא כמעט תמיד נשען על כוח אדם מסור ויוצא דופן ועל שותפים ופילנתרופיה מהארץ ומהעולם, שהיום הם כאן ומחר אולי לא. לא משהו שאפשר וראוי להסתמך עליו.

לא משהו שאמור לשחרר את המדינה מאחריותה לסוגיה זו. מתברר, שאלו שמצליחים, לא עושים זאת בזכות

"המורה שלי גמיד אותי:
מי שאוהב כמו שצריך
מגיע מוכן כמו שצריך"

מורים יקרים, מי כמוכם יודע עד כמה חשובה רמת הלימודים.

תואר שני הוא מרכיב חשוב בהתפתחות שלכם כאנשי מקצוע וכבני אדם. הוא יאפשר לכם לא רק להשתלב בתפקידים בכירים בבית הספר ובמערכת החינוך, אלא גם להוביל ולהצטיין בהם. מכללת סמינר הקיבוצים מציעה לכם מגוון תכניות לימוד לתואר שני ברמה אקדמית גבוהה ובתנאים נוחים עם אפשרות לשלב לימודים ועבודה.

◀ תואר שני M.Ed. לבוגרי תואר ראשון ותעודת הוראה

- תכניות עם אפשרות לתזה:
- חינוך מתמטי לביה"ס היסודי
- מדעי הרוח בגישה רב תחומית
- חינוך סביבתי
- אוריינות חזותית - אמנויות בחינוך

- ניהול וארגון מערכות חינוך
- חינוך לפעילות גופנית ולבריאות
- הערכה בחינוך
- טכנולוגיה בחינוך

◀ תואר שני M.A.A.T טיפול באמצעות אמנויות בהתמחויות הבאות: אמנות חזותית, פסיכודרמה, תנועה, ביבליותרפיה

◀ מוסמך בהוראה M.Teach: תואר שני ותעודת הוראה לבית הספר העל יסודי במגוון התמחויות, מיועד לבעלי תואר ראשון

לצאת מהקופסה או להמציא אותה קצת מחדש

יש לתת למורים ולמנהלים לרוץ קדימה ולתת להם גיבוי ולהאמין בהם

שונה מהעולם בחוץ. אני מסייר בבתי הספר המובילים בעולם, אינני נתקל במורים טובים יותר או במנהלות מבריקות יותר.

השאלה הגדולה היא הלחץ של המערכת להשגת תוצאה והלחץ היומיומי מהשוואה, פיקוח ומעקב.

יש כאן מעגל סגור: הילד צריך שיאמינו בו וייתנו לו חופש להתפתח באופן אותנטי, המורה זקוק לאותו דבר, ומנהל בית הספר בדיוק לזה: שיאפשרו לו לפרוש כנפיים. חייבים לאפשר לכוחות המקומיים לרוץ עם האינטואיציה והכישרון שלהם. המיתוס השגוי תולה כמעט הכול ברמת המורים, "זהו היבט חלקי כל כך של הצלחה", מסביר לי החוקר הפיני פסי סאלברג, "קח עכשיו אלפי מורים מפינלנד למדינה אחרת ותראה שלא תקבל שום שיפור. מדוע? משום שהכול מתחיל במערכת ובמה שהיא מאפשרת למורים: כמה חופש הם מקבלים, לכמה אמון ואוטונומיה הם זוכים בניגוד ליחס של חשד והשוואות שלוחצות לתוצאה כאן ועכשיו.

חייבים לבצע תהליך עומק של שינוי תפיסה. ובכלל, להורים ולסביבה יש השפעה עצומה.

המורים לא יכולים להציע ראיית עולם חדשה לילדים כשהסביבה משדרת להם משהו אחר."

מובטלים. אני מודה שגם אני לא קולט את הנתון הזה. צעירים שסיימו לימודים באוניברסיטאות מצוינות יכולים להיות מוכשרים ומיומנים - ועדיין לא לעמוד בדרישות של שוק חדשני ומשתנה. בבת אחת, כפי שנוהגת המאה ה-21 לעשות, הפך השיח על טכנולוגיה מנחלתם של עתידנים לחלק בלתי נפרד מהחיים של כל אחת ואחד מאתנו. העולם החדש הוא עולם על 'ספידים', הוא לא עוצר לרגע. בעולם מהיר ומשתנה ילד צריך לפתח יכולת הסתגלות, לדעת לאלתר, להיות בעל תושייה, לפתור בעיות בזמן אמת ולהמציא את עצמו כל פעם קצת מחדש. במילים אחרות: להיות יצירתי ולטפח קול אישי משלו.

פעם היו זקוקים לתכונות הללו רק יזמים נועזים, מנכ"לים או מצליחנים שאפתנים, היום יזדקקו ליכולות האלו "אנשים מן השורה". לא כדי להצליח בגדול בהכרח, אלא בעיקר כדי לשרוד.

לשלושה דברים יזדקק כל ילד שיסיים את לימודיו בבית ספר בשנים הקרובות:

- ללמוד להיות מקורי
  - לדעת להכיל חוסר ודאות
  - לפתח גמישות מחשבתית
- כל אלה עומדים בניגוד למערכת של מבחנים, ציונים, מיצ"בים, כיתות צפופות, מורים עמוסי מטלות, לימוד ליניארי ובגריוות. המצב בישראל לא

50 מיליון דולר מציעה מדינת ניו יורק לאיש שימציא את בית הספר התיכון מחדש. זה רק פרס אחד בשורה של פרסים שהוצעו ליזמים בשנה האחרונה ברחבי העולם. בהגדרת התחרות נכתב: "עצבו את התיכון האמריקאי של העתיד". התחושה הגוברת היא שהמערכת צריכה להמציא את עצמה מחדש, השאלה הגדולה היא מה לעשות בנוגע לתבונה הזאת. אנחנו נמצאים בחודשים הסוערים ביותר בעשור האחרון; צמד החוקרים פריי ואוסבורן מאוניברסיטת אוקספורד עדכנו את התחזיות שלהם בנוגע למספר המקצועות שייעלמו בתוך שני עשורים: 57% מהמקצועות המוכרים לנו כיום יחלפו מן העולם בגלל הטכנולוגיה. הרובוטים מגיעים ומחליפים בני אדם. שלום ולא להתראות לקופאיות בסופרמרקט? לדוורים? לשומרים? למורים? לנהיגה? לשוטרי תנועה? צריך באמת להמשיך? למרות ההשקעה הגבוהה בחינוך במדינות המפותחות, קובעים החוקרים מאוקספורד, אין שינוי ניכר במידת המוכנות של התלמידים למאה ה-21. הבנק העולמי בווינגטון הדהים באוקטובר האחרון בתחזית שלו: מתוך מיליארד הצעירים שייכנסו לשוק העבודה בעשור הקרוב, 6 מכל 10 יהיו

בעולם מהיר ומשתנה ילד צריך
לפתח יכולת הסתגלות, לדעת
לאלתר, להיות בעל תושייה, לפתור
בעיות בזמן אמת, להמציא את
עצמו כל פעם קצת מחדש

המיתוס של מבחני פיזה

מבחני פיזה, מותג העל, הם דוגמה מובהקת לטירוף ההשוואה והמעקב. משהו בסגנון: בואו נבחן את כל העולם ונגיד לכם מי זכה באליפות. התקשורת קיבלה את השורה התחתונה והסנסציה שתמיד חיכתה לה. רגע לפני שאתם רצים לבדוק איפה ישראל ממוקמת במבחני פיזה, כדאי לדעת שהספקנות בנוגע לפרשנות המבחנים היא גדולה. רק לשם דוגמה: כשבודקים את "מדד היזמות" במדינות השונות, מגלים כי מדינות מצטיינות במבחני פיזה, כמו קוריאה, סינגפור, יפן וטאיוואן, מקבלות ציונים נמוכים בהרבה במדד היזמות ביחס לבריטניה, אוסטרליה וארה"ב, שממוקמות נמוך בהרבה על פי סולם פיזה. במקום הראשון ביזמות - דובאי, ארה"ב וספרד, שתופסות במבחני פיזה את המקומות האחרונים. באופן עקרוני, ככל שציוני המבחנים במתמטיקה או במדעים גבוהים יותר - מדד היזמות של המדינה נמוך יותר. הנה לכם הסבר אפשרי לציוני המתמטיקה הנמוכים של תלמידי ישראל, או לניגוד שבין הציפיות המתבקשות מ"המוח היהודי" לבין רוח היזמות הישראלית של הדור הצעיר שמתקשה במתמטיקה. ישראל מוגדרת בדוח מדד היזמות כמדינה שבה הפעילות הכלכלית והיזמית גבוהה

גם ביחס למדינות מפותחות שמכוונות מראש לחדשנות. חזרנו לבעיה שעליה מצביעים רוב המומחים והיא עצם קיום המבחנים. מבחנים בודקים בעיקר יכולות קוגניטיביות ומספקים מדד מוגבל מאוד על התלמיד. מה על מאפיינים כמו יצירתיות, אינטליגנציה רגשית, יוזמה ותושייה או שיתוף פעולה? מבחנים בודקים גם את היכולת של המערכת לייצר אוכלוסייה הומוגנית, וזה ההפך ממה שאנחנו זקוקים לו כיום כדי להכשיר את אזרח העתיד. תנו לשמש לעלות. תנו למנהלים ולמורים לרוץ קדימה. פתחו שיטה מתוחכמת ויצירתית לעקוב אחרי המתרחש. עודדו יוזמה מקומית וגבו את המורים מול ההורים, מול הילדים ומול העולם. אתם רוצים שהם יאמינו בילדים, תאמינו בהם. ומילה אחרונה למורים: כמו לא מעט מקצועות אחרים, אתם תצטרכו להגדיר את עצמכם מחדש. לא מספיק "לצאת מהקופסה", צריך להמציא אותה מחדש. בצד דגשים שלא השתנו: להתמיד, לטפח ביטחון עצמי, לפתח אמפתיה, לדעת להשתלב בחברה ולהיות אדם ערכי - יש רשימה חדשה של כישורי חיים שאנו צריכים ללמד את עצמנו ובמקביל ללמד אחרים. הכול - תוך כדי תנועה. ■

עתיד החינוך: "להיות אדם אוהב אדם"

החינוך לערכים הומניסטיים ולדמוקרטיה מהותית צריך להיות הייעוד הראשון של בתי ספר בכל זמן

מערכת החינוך לבדה תשתנה. אבל בלי שינוי מהותי בזירה החינוכית יהיה קשה מאוד להתמודד עמן. נשאלת השאלה מה תפקידה של מערכת החינוך, בכלל, ומה תפקידו של כל מורה בתוכה? אני טוען שהיקף החינוך לערכי דמוקרטיה ולזכויות אדם בישראל הוא מזערי ביותר ולכן השפעתו על התלמידים היא מצומצמת מאוד. דרושה מדיניות חינוכית ששמה את החינוך לערכים דמוקרטיים בראש המטרות של מוסדות החינוך הלכה למעשה.

מי שעוקב אחרי השיח הציבורי על השינויים במקצוע האזרחות עלול לקבל רושם מוטעה שיש יותר מדי חינוך לדמוקרטיה במדינה. לא כך הוא. הוא נלמד בהיקף מצומצם ולצד העיסוק בדמוקרטיה הוא כולל תכנים אחרים הקשורים לזהות המדינה היהודית ולסוגיות במשטר ובפוליטיקה.

יש אמנם פעילויות חברתיות שונות שניתן לקשור לחינוך לדמוקרטיה, המבוצעות בחלק מבתי הספר (לרוב בחינוך הממלכתי הכללי, אם על ידי משרד החינוך ואם על ידי ארגוני החברה האזרחית), גם בשעות המחנך, אך

בכל אינטראקציה בין בני אדם באשר הם. תשתית ערכית זו היא הבסיס לכל חינוך ששואף לבנות חברה טובה יותר. חינוך אופטימי, שמסרב להפיכת בתי ספר ומורים למכונות שכפול של המצב הקיים. חינוך שמאפשר לתלמידים לדמיין בראשם חלופות לחברה צודקת, ולא לראות במה שיש היום מצב טבעי. חינוך שרואה בכל אזרח אדם שווה זכויות. חינוך שמתייחס אל אנשי החינוך עצמם בכבוד ורואה בהם שותפים משמעותיים לעיצוב התהליך החינוכי. האתגר המרכזי העומד לפני חינוך זה הוא להביא להפנמה, שזכויות אדם חשובות, וצריך לכבד גם כשמדובר בזכויות ה"אחר". וכן לחנך לסולידריות עם קבוצות שונות במאבקהן על זכויותיהן הנפגעות ולהביא להבנה שאין לשתוק כאדם נוכח פגיעה בזכויות של האחרים. כמה מגמות מדאיות מאפיינות את החברה בישראל בשנים האחרונות. אלימות גואה, פערים חברתיים מתרחבים, עלייה בתמיכה בערכים אנטי דמוקרטיים, בגזענות ובהדרה. מגמות שאינן רק תוצר של מערכת החינוך, והן גם לא ישתנו אם

הם אזרחי העתיד שעל מערכת החינוך לחנך ומהו התפקיד המיועד להם בחברה? סביב שאלה זו ניטשים מאבקים רבים בין כוחות שמושכים לכיוונים שונים. במרכז מאבקים אלה עומדות בעיקר שאלות הקשורות לזהות הלאומית, האתנית והדתית של התלמידים ולתפקידים הכלכליים שהם עתידים למלא בחברה. בחברות המתאפיינות במיליטריזם ובסכסוכים מתמשכים מיתוספת לדיון עוד סוגיה, הנוגעת לתפקיד מערכת החינוך בהכשרת "חילים טובים". כל המאבקים האלה מתרחשים בהקשר נתון של יחסי כוח הנובע מאי-השוויון המובנה בחברה. בצל דיונים ומאבקים אלה, שאלת תפקידה של מערכת החינוך לחנך "להיות אדם אוהב אדם", שהוא אחת המטרות של החינוך הממלכתי בישראל, הופכת לזניחה, ואף למכשול, בעיני רבים, בפני חינוך לזהויות קבוצתיות מסוימות. החינוך לערכים הומניסטיים ולדמוקרטיה מהותית צריך להיות הייעוד הראשון של בתי ספר בכל זמן, ובעיקר בתנאים מורכבים של אי ודאות וקונפליקט. חינוך כזה הוא חשוב

חוויתי שמתייחס גם לחוויות הרגשיות, השכליות וההתנהגותיות של כל תלמיד. זה דורש עבודה עמוקה של בית הספר, לא רק עם התלמיד, אלא גם עם ההורים והקהילה. מורים ומורות הם המרכיב המרכזי בחינוך לערכי דמוקרטיה. חלק גדול מהמורים נכנעים ללחצים ומיישרים קו עם הציפיות של המערכת ושל הכוחות ההגמוניים בחברה. הם מעדיפים לעסוק אך ורק במקצוע הלימוד שלהם ולהתעלם מאירועי חוץ, ואולי גם מהדינמיקה הבעייתית בכיתה שלהם. מורים אלה משרתים את הסטטוס קוו למרות שחלק מהם חפצים בשינוי. בכל חברה תמיד היו מורים שדגלו בחינוך ביקורתי ודמוקרטי. חלק מהם עשו עבודתם בשקט בכיתה, וחלק מהם היו מעורבים בתהליכים רחבים לשינוי בחינוך. כך גם בישראל, ולמורים אלה תפקיד מרכזי בהובלת המאבק לשינוי חברתי.

שינוי מהותי במערכת החינוך מחייב שינוי תפיסתי עמוק בחברה בישראל. העבודה החינוכית של מחנכים בכיתתם היא חשובה לגדילתם של תלמידים הדוגלים בזכויות אדם ובדמוקרטיה. ■

שערכים אוניברסליים נתפסים, בקרב חלק מהציבור, כדבר שלילי המזוהה עם השמאל הרדיקלי, ובה מנהיגים שונים משתמשים לצורכיהם הפוליטיים בשיח גזעני, מדיר ואלים. תכנית הלימודים הסמויה, שכוללת את מכלול המסרים שהתלמידים מקבלים מהתהליך החינוכי, משפיעה על מערכת הערכים המתגבשת שלהם.

מציאות חברתית קשה זו מחייבת לשים במרכז את הערך החשוב ביותר שצריך להיות מוטמע בכל אדם, בכל חברה: "להיות אדם אוהב אדם". משימה קשה - אך לא בלתי אפשרית. חינוך המבוסס על ערכי זכויות האדם וכבודו צריך להיות מוטמע בכל מרכיבי התהליך החינוכי מהגן ועד התיכון. זה לא רק מקצוע האזרחות או פעילויות המטה לחינוך אזרחי במשרד החינוך, אלא זה צריך להיות חלק בלתי נפרד מכל מקצוע לימוד, מעבודת כל יחידה במשרד החינוך, מהתרבות הבית-ספרית ומהתפיסה החינוכית של כל איש ואשת חינוך במדינה. זה לא רק לימוד תיאורטי של עקרונות הדמוקרטיה, שהוא דבר חשוב ואף קריטי, אלא גם חינוך

חינוך המבוסס על ערכי זכויות האדם וכבודו צריך להיות מוטמע בכל מרכיבי התהליך החינוכי מהגן ועד התיכון

מדובר באיים קטנים בתוך תהליך חינוכי ארוך שמתחיל בגן ומסתיים בתיכון, ובמרכזו ערכים אחרים: לאומיים, אתניים, דתיים ומיליטריסטיים. מערכת החינוך מפוצלת לזרמים, לקבוצות לאום, ועוברת הפרטה וליברליזציה שמאופיינת בפערים גדולים, ובתכנים המתעלמים מהמיעוט הערבי שתלמידיו מהווים כרבע ממערכת החינוך, זכויותיו האישיות והלאומיות, מציאות חייו והנרטיב שלו. אין הדדיות: ערבים לומדים על היהודים, אך לא לומדים די על עצמם; והיהודים לומדים על עצמם אך לא די על הערבים. העברית היא חובה בקרב ערבים, ואילו הערבית זוכה למקום זניח בחינוך העברי. תחושת הניכור והתסכול בגלל הפערים החברתיים וההתעלמות המגמתית מהצרכים השונים של קבוצות מוחלשות - גדלה. המציאות החברתית היום היא

לפרוץ אל הלא ידוע

האקינג ומטה קוגניציה - הילכו שניים יחדיו?

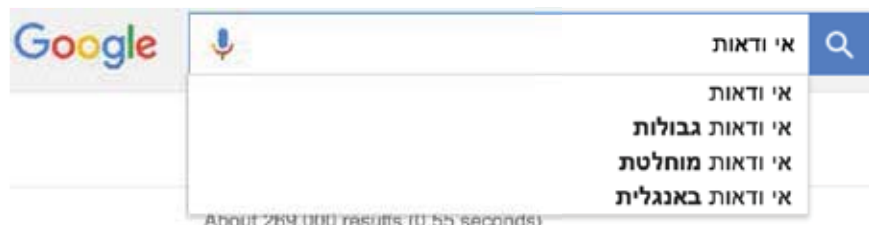
האקינג ומטה קוגניציה. מושג אחד של "העולם החדש" - המקוון, היזמי, הטכנולוגי, ומושג אחד מוכר וחשוב בשדה הפדגוגי. הילכו שניים יחדיו? מה זה **האקינג** בכלל?

פעם, כשפרץ מושג ההאקרים לחיינו, דובר עליו כעל משהו שלילי. אז דמיינו מומחי מחשבים מסוכנים שיושבים בחדרים שלהם, פורצים למערכות מחשב מאובטחות ועושים נזקים. היום התרחב המושג מאוד והוא נוגע לאינסוף תחומים בחיים - מתחום המחשבים, שבו האקינג (בין השאר) נוגע לאופן שבו ניתן למקסם פעולה של מערכת ממוחשבת מעבר לתכנון המקורי שלה, דרך **אמנות**, עיצוב, **ריהוט**, צמיחה אישית והתפתחות, שיווק, **אורבניות** ואפילו **הורות**. בכלום ההתייחסות היא לסוג של "פריצה" או "פיצוח". זהו שימוש יצירתי, מפתיע, שיוצר ערך חדש לדבר. הערך יכול להיות אסתטי, פונקציונלי או רעיוני. האקינג מחובר חזק להיבטים של יצירתיות והמצאתיות. כשאנחנו רואים או שומעים רעיונות כאלה, יש תחושה שהמוח שלנו "זז הצידה". עולה בנו תחושה של הפתעה, של "איך לא חשבו על זה קודם" או "וואו! זה ממש מגניב".

מה היא **מטה קוגניציה**?

לקהל של מורות ומורים אין צורך להרחיב על מהותה של המטה-קוגניציה. אותה יכולת מופלאה לחשוב על החשיבה, ללמוד על הלמידה, אותו

אי ודאות... אי ודאות בעולם החינוך?? הלכתי לחפש השראה...

נראה, שאי הוודאות בחינוך היא לא בדיוק סוג אי הוודאות שהישראלים הכי מוטרדים ממנה.. אולי לא חיפשתי נכון? אולי הישראלים עסוקים בעתיד החינוך?

רק אחרי שהוספתי את הח', הפציע עתיד החינוך לאפשרויות ההשלמה האוטומטיות...

(וחשוב) לדבר על טכנולוגיה ואיך היא תאיץ למידה מותאמת לומד, ואפשר לשאול מה טכנולוגיה לא יכולה להחליף ומהו האיזון בין on ו-offline, לדבר על חשיבותה של אקטיביות הלומד ומכוונות עצמית, על סט מיומנויות חדש לתפקידים שעדיין לא הומצאו ועל דברים חשובים וראויים רבים נוספים. אבל אני בוחרת להקדיש את המרחב הזה לניסיון לחבר בין שני מושגים שכל אחד מהם הוא עולם ומלואו והחיבור ביניהם מרתק אותי. שניים שהם רלוונטיים ביותר לשאלה על עתיד החינוך -

נראה שאנחנו, אנשי החינוך, עסוקים בשאלות בדבר עתיד התחום שלנו, וטוב שכך.

שאלות גדולות תמיד היו חלק ממה שהוגים, מדענים, ממציאים, מגלים ומחנכים עשויים ממנו. בלי שאלות גדולות קשה לצאת למסעות חקר, להציב אתגרים, לקרוא קריאות התפעלות ולטפח סקרנות כלפי מי ומה שנמצא מסביב.

היום אין לנו היכולת לדמיין איך ייראה העולם בעוד עשר שנים ובוודאי קשה לדמיין איך ייראה החינוך. אז אפשר

אפ שלנו, המוח היהודי ש"ממציא לנו פטנטים".

בואו נחזור רגע אל ההאקינג שפתחנו בו. בבסיסו נמצאת "פריצה" של המובן מאליו, שינוי של רכיב בסיסי באופן שמשנה את כל המכלול, שינוי שהוא מקור תחושת הפליאה שלנו. אבל כדי לשנות את המבנה הבסיסי של דברים סביבנו, נהיה חייבים להיות מיומנים בזיהוי מבנים בסיסיים. לדוגמה, הזיהוי שהמבנה הבסיסי של מדפסת הוא מכונה ניחת שונכסים אליה דפים, נעים ויוצאים מודפסים, מאפשר לשאול את השאלה - רגע, למה? אולי אפשר שהדף יישאר ניח והמדפסת היא שתזוז?

לראות את הנחות היסוד, מבני היסוד, כדי להניח סימן שאלה במקום נקודה או סימן קריאה, ובכך לפתוח פתח לצורה חדשה, להזדמנות, ליצירה, להמצאה. "לפרוץ את הלא נודע" כנראה לא נוכל, אבל יש בידנו ללמד את עצמנו ואת התלמידים "לפרוץ אל הלא נודע" מצוידים במיומנויות מתאימות, סקרנות, אומץ ותשוקה.

לכל המילים המודגשות תמצאו מקורות בלוח Pinterest הבא. תוכלו להגיב ולהמשיך את השיח סביב הנושא, אם תרצו, גם בקהילת

המורים שלנו.

זו דרך "לפרוץ" קריאה של מאמר בירחון מודפס... ■

לונדון ([London Knowledge Lab](#)). הרגע הזה בהרצאה נשאר איתי וגרם לי להרהר במטה קוגניציה, אותו סדר מופלא שמורים יכולים להורות. כיצד הם יכולים "להרים את המסך" ולהצביע על הסדר המכונן של תהליכים, לחשוף בפני התלמידים מהם שיקולי הדעת שהמורים עצמם הפעילו בבניית תרגיל, שיעור או מטלה, לחבר אותם ל"לשם מה?" של תהליך הלמידה. לעזור לתלמידים להפנות את תשומת לבם פנימה ולחקור את תהליך החשיבה שלהם עצמם - לראות מהם ההרגלים, אבני הבניין, קיצורי הדרך שהם נוהגים בהם בעולמם הפנימי.

במאה שאינה יודעת לאן פניה מועדות, הדגש על מיומנויות וכישורי חשיבה, תקשורת ויצירה סובב אותנו. כשהולכים אל הלא ידוע, בעולם משתנה שקצב הידע הנוצר בו הוא לעתים בלתי נתפס, כשחווים את החשש שעולה מאי הוודאות - המעבר מהתמקדות בתכנים להתמקדות בתהליכים הוא הכרחי. זוהי התמקדות שנתפסת בעיני מחנכים רבים כחזרה לעיקר. הישענות על תיאוריות פדגוגיות "בשחור לבן" - דיואי, ויגוצקי - מעגנת אותנו ביסודות המקצוע שלנו, מחברת אותנו אל העבר בחיבור של עומק, לא של הרגל.

ומה בנוגע לעתיד? אנחנו מדברים הרבה בישראל על יצירתיות והמצאתיות, אותו אתוס שעליו מבוססת אומת הסטארט

חיבור לפונקציות חשיבה מסדר גבוה. אבל מה הקשר בין השניים?

לפני כחודשיים הייתי בלונדון **בכנס Bett**, הכנס לחינוך וטכנולוגיה באירופה (כל שנה בינואר, מומלץ בחום). בעיניי, טכנולוגיה היא מגרש המשחקים של הפדגוגיה, וכשמבקרים בכנס, אי אפשר שלא להרגיש את זה. אבל להסתובב בכנסים זה דבר די מתיש, ולכן נכנסתי בדרך בלתי מתוכננת **לאחת ההרצאות** בארנה (אולם ההרצאות המרכזי) כדי לשבת ולנוח.

למידה אקראית - מכירים את המושג? זהו תיאור הלמידה שמתרחשת מתוך ה"שוטטות" הטבעית שלנו בעולם (פיזי ווירטואלי כאחד).

משפט אחד של המרצה, באותו הרגע שהתיישבתי, תפס לי חזק חזק את האוזן:

מיומנויות מטה קוגניטיביות של ילדים בבית ספר יסודי הן מנבא טוב יותר לתוצאות הלימודיות שלהם (performance) מאשר ציוני ה-IQ. המרצה המשיכה וסיפרה (ואני כבר כולי קשובה אליה) שמיומנויות אלה הן גם מנבא טוב יותר לסיום מוצלח של משימות לימודיות.

ולמה זה כל כך משמח? כי מטה קוגניציה אפשר ללמד! לאחר מכן חקרתי ומצאתי מי היא אותה מרצה - פרופ' רוז לוקין (Rose Luckin), פרופ' לעיצוב ממוקד לומד במעבדת הידע של

על המוח בעידן טכנולוגיית המידע

בתוך ים המידע עלינו להשאיר לילדים שלנו איים של זמן שקט ללא הסחות דעת, שבו יוכלו לפתח את יכולת הריכוז וההתעמקות שלהם

שונות, מתפתחים, אך היא נשאר עמו גם בחיינו הבוגרים. כל חוויה והתנסות בונה ומחזקת קשרים ומנגנונים מסוימים ומחלישה אחרים. מחקרים מהשנים האחרונות מראים שהמנגנונים המוחיים המופעלים כאשר אנו נעזרים במכשירים האלקטרוניים שונים מאלו המופעלים כאשר איננו נעזרים בהם:

חוקרים שביקשו מאנשים לנווט בעזרת אפליקציית ניווט, מפה מודפסת או הוראות שניתנו מראש (ספור 3 כיכרות, פנה שמאלה וכו') הראו שהאנשים שניוטו בעזרת האפליקציה זכרו פחות פרטים, ויכולתם לצייר מפה של הדרך הייתה פחותה במידה משמעותית מזו של האנשים שניוטו בעזרת המפה או בעזרת ההוראות. אותם אנשים שניוטו בעזרת האפליקציה אפילו לא שמו לב לכך שהם הגיעו לאותה נקודה פעמיים, בכל פעם מכיוון אחר.

שילוב המצלמה הדיגיטלית בסמארטפונים והרשתות החברתיות הפכו את הצילום לחלק בלתי נפרד מחיי היום-יום שלנו. אנחנו מאמינים שצילום התמונות עוזר לנו "לשמר את הרגע" בזיכרון אך מחקרים הראו שההפך הוא הנכון: אנשים שסיירו במוזיאון, וצילמו

שה להתכחש להיקפה ולעוצמתה של המהפכה הדיגיטלית שאנו חווים בשנים האחרונות. שינויים חסרי תקדים בטכנולוגיית המידע ובזמינותם של המכשירים האלקטרוניים שינו את חיינו לבלי הכר: התרחבותה של רשת האינטרנט ויעילותם של מנועי החיפוש מאפשרים לנו לשלוף כל פיסת מידע שאנו חפצים בה בתוך שניות היישר מהסמארטפון שלנו. אפליקציות מפות וניוט מאפשרות לנו לטייל בכל מקום בעולם בלי לקום מהכיסא. הרשתות החברתיות מאפשרות לנו לשמור על קשר יומיומי, להחליף דעות ולהתדיין עם עשרות ומאות אנשים - ההזדמנויות ללמידה נעשו אינסופיות, וזמינות לכולם. הכול נעשה קל יותר, יעיל יותר, מהיר יותר, "מחובר" יותר. אבל נראה שלקלות ולזמינות הללו יש מחיר.

התכונה המופלאה ביותר של המוח שלנו היא יכולתו ללמוד ולהתאים את עצמו לסביבה על ידי יצירת והריסת קשרים בין תאי עצב, תכונה המכונה פלסטיות. תכונה זו של המוח בולטת בייחוד בתקופת הילדות וההתבגרות (עד גיל 20), שבה המוח מתעצב, ומנגנונים מוחיים, העומדים בבסיסן של יכולות

בתרבות "החיים המחברים" שבה אנו חיים, היכולת שלנו להתרכז במשימה אחת לאורך זמן קטנה מאוד

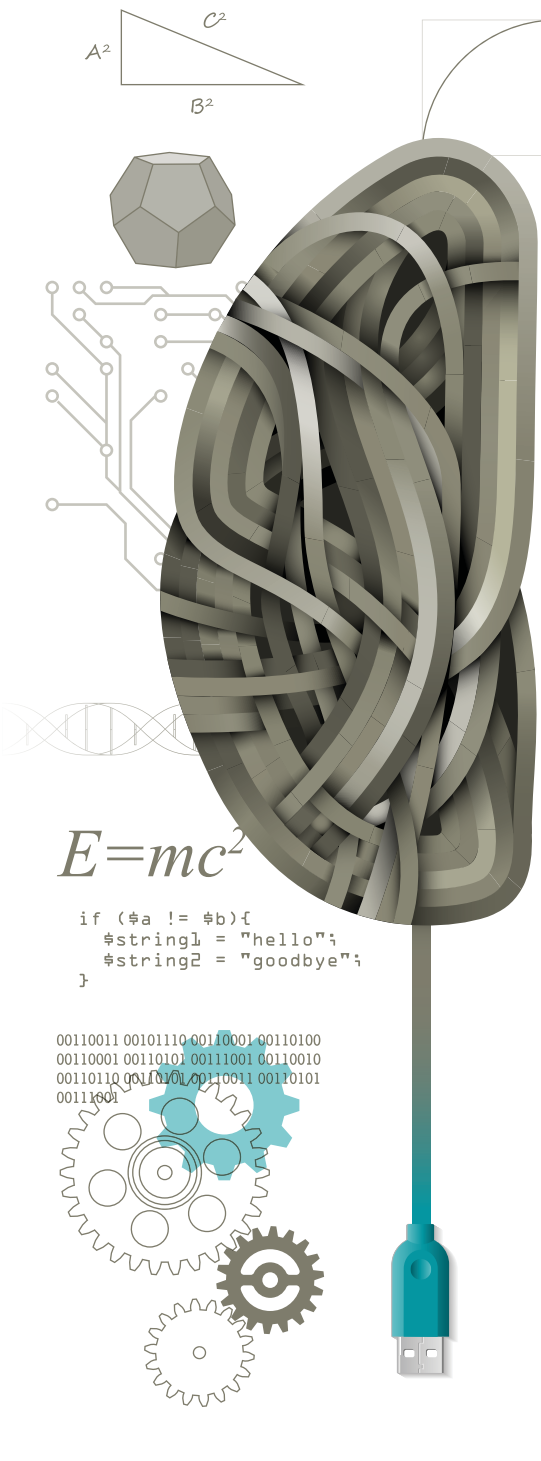
שבה או חיים, היכולת שלנו להתרכז במשימה אחת לאורך זמן קטנה מאוד - בכל כמה דקות אנחנו מקבלים הודעה על אימייל חדש, עדכון של הפיד בפייסבוק, הודעה בווטסאפ, תמונה באינסטגרם, עדכון מאתרי חדשות. תשומת הלב שלנו מוסטת כל הזמן, והיכולת להתרכז לאורך זמן, גם בהיעדר הפרעות, נפגעת. בדרך זו אנחנו באמת נחשפים להמון פיסות מידע, אבל היכולת שלנו להפנים את המידע הזה, להרהר ולהתעמק בו, לחשוב עליו בדרך ביקורתית ולקשר אותו לידע אחר שכבר רכשנו - קטנה מאוד. בהתאם המנגנונים המוחיים שמאפשרים את אותן יכולות חשיבה גבוהות נחלשים עם הזמן. מה שמדאיג יותר הוא שילדים ובני נוער שגדלים היום עלולים אפילו לא לקבל את ההזדמנות לפתח את המנגנונים הללו. בתור המבוגרים האחראיים, עלינו להבטיח שזה לא יקרה. בתוך ים המידע עלינו להשאיר לילדים שלנו איים של זמן שקט ללא הסחות דעת, שבו הם יוכלו לפתח את יכולת הריכוז וההתעמקות שלהם. עלינו לעודד אותם לקרוא ספרים ולדבר איתם עליהם. עלינו ללמד אותם כיצד לאסוף מידע בדרך נכונה באינטרנט, להבדיל בין עיקר לטפל ובין מקורות מהימנים למקורות שאינם מהימנים. עלינו ללמד אותם כיצד לקרוא לעומק ובדרך ביקורתית וכיצד להימנע מהסחות דעת בזמן הקריאה. עלינו לעודד אותם לסכם את תוכן השיעורים בכתב ידם ולא באמצעות המחשב. עלינו לעודד אותם ליצור כמה שיותר אינטראקציות חברתיות פנים אל פנים, ללמד אותם לנווט ללא עזרת GPS - עלינו לתת להם הזדמנות לרכוש את כל אותן יכולות אנושיות יקרות ערך שיאפשרו להם להפיק את המרב משפע המידע שסביבם. אחרי הכול, מכל המכשירים שהענקנו ונעניק לילדים שלנו - המוח הוא היחיד שהבטרייה שלו לא תיגמר אף פעם. בואו נעזור להם לשמור עליו. ■

חלק מהמוצגים בו, ענו בתום הסיור בהצלחה רבה יותר על השאלות שנגעו לאותם מוצגים שהם לא צילמו. נראה שכשאנחנו מצלמים, אנחנו סומכים על המצלמה שתזכור עבורנו ולא מתאמצים לזכור בעצמנו - ולכן אנחנו דווקא פוגמים ביכולת שלנו "לשמר את הרגע" ולהיזכר בו.

הדבר נכון גם בנוגע ללמידה - נבדקים שהתבקשו להעתיק רשימה של עובדות מעניינות (כמו: "העין של בת יענה גדולה יותר מהמוח שלה") לתוך קובץ word, זכרו פחות מאותן עובדות כשנאמר להם שהקובץ יישמר מאשר כשנאמר להם שהקובץ יימחק. שוב, כאשר אנחנו סומכים על המחשב שיזכור עבורנו - אנחנו לא מתאמצים לזכור בעצמנו. בדומה לכך מחקרים הראו שסטודנטים שסיכמו הרצאה בעזרת המחשב הנייד שלהם זכרו פחות מההרצאה והבינו אותה פחות לעומק מאשר סטודנטים שסיכמו את אותה הרצאה בכתב ידם, כפי שהודגם הן במבחן שנערך מיד אחרי ההרצאה הן במבחן שנערך ימים מספר אחר כך.

מסתבר שגם קריאה מאתרי אינטרנט היא הרבה פחות יעילה ללמידה מאשר קריאה מספרים. מחקר הראה שעצם הימצאותם של קישורים (links) בקטע קריאה פגעה בהבנה ובזיכרון של הקטע, אפילו כשהנבדקים לא לחצו עליהם. נראה שמספיקה האפשרות ללחוץ על קישור - והחלטה לא ללחוץ - כדי להסיט את הקשב ולפגוע בהבנה ובזיכרון. לא קשה לשער מה ההשפעה של פרסומות צבעוניות, תמונות וסרטוני וידאו, המשולבים כמעט בכל דף אינטרנט, על יכולתנו להבין לעומק ולזכור את מה שאנחנו קוראים. ובייחוד היות שאנחנו לרוב לא ממש קוראים, אלא רק מרפרפים על פני קטעי קריאה באינטרנט - הזמן הממוצע שאנו מקדישים לדף אינטרנט הוא 10 שניות בלבד.

למעשה, בתרבות "החיים המחוברים"

**כאשר אנחנו סומכים על המחשב
שיזכור עבורנו - אנחנו לא
מתאמצים לזכור בעצמנו**

ד"ר אלונה פורקוש-ברוך	מרצה בכירה בפקולטה לחינוך וראשת הרשות לתמיכה בהוראה ובלמידה, מכללת לוינסקי לחינוך
ד"ר ארנון הרשקוביץ	מרצה בכיר בחוג לחינוך מתמטי, מדעי וטכנולוגי בבית הספר לחינוך, אוניברסיטת תל-אביב

e-ודאות, אתיקה ופרטיות ביחסי מורים-תלמידים באתרי רשתות חברתיות

כתיבה של קוד אתי עבור מורים ותלמידים תסייע לקדם התנהלות
ראויה ביניהם באתרי רשתות חברתיות

להיות מורה בעידן הדיגיטלי

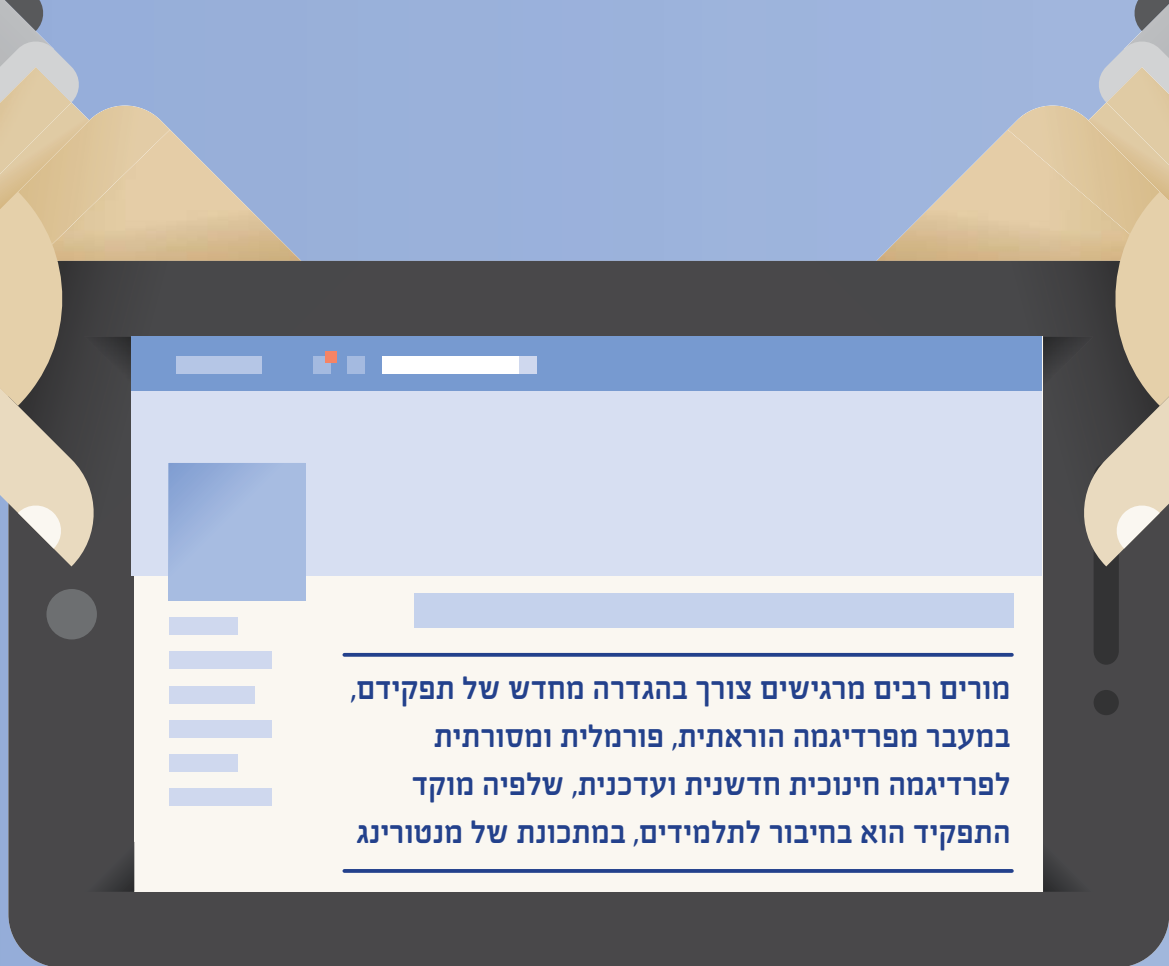
להיות מורה היה עניין מורכב תמיד, ונדמה שכיום, בעידן עתיר הידע והטכנולוגיה, מקצוע זה הוא מורכב מאי-פעם. מצופה מן המורה להיות מעודכן ורלוונטי לתלמידיו מבחינה מקצועית, פדגוגית וטכנולוגית, ובמקביל - מחובר אליהם ברמה הבינאישית. מעל כל זאת, לטכנולוגיה פוטנציאל לערער את המבנים המסורתיים-היררכיים של המְלִיָּה הבית-ספרי, ובכך היא עלולה לעורר תחושות של e-ודאות. טשטוש הגבולות נוגע להיבטים שונים של המערכת הבית-ספרית. לפיכך, מורים רבים מרגישים צורך בהגדרה מחדש של תפקידם, במעבר מפרדיגמה הוראתית, פורמלית ומסורתית לפרדיגמה חינוכית חדשנית ועדכנית, שלפיה מוקד התפקיד הוא בחיבור לתלמידים, במתכונת של מנטורינג (mentoring), ובסיוע להם במסע הלמידה וההעצמה האישית. המורים נדרשים להבין את צורכי התלמידים ולתת להם מענה

בגישות הוראה חלופיות. אין פירוש הדבר שהמורה איננו צריך להיות מומחה בתחום הדעת שאותו הוא מלמד, אולם מאחר שהמידע ממילא נגיש לכול באמצעות רשת האינטרנט, ההוראה איננה יכולה להישאר במתכונת של "העברת ידע". לעניין זה מוטמעות גישות, כגון "כיתה/למידה הפוכה", ולפיה ממילא עיקר רכישת המידע מתבצעת באחריות התלמיד, בלמידה עצמית מחוץ לשעות בית הספר ומחוץ לגבולותיו הפיזיים. לאור זאת המורה נמצא בשטח חדש וזר עבורו: אם לא "להעביר" את המידע לתלמידים, מה כן? ההנחה היא, שעם השינוי בפרדיגמת ההוראה, מודגשים היבטים של מיומנויות למידה, אורייניות חדשות בעידן המידע, ובמידה רבה הצמחה של הבוגר העתידי כאזרח מעורב, אכפתי, תורם לקהילה ובעל תחושת אחריות ושייכות לחברה שבה הוא חי. אתרי הרשתות החברתיות הם דוגמה מצוינת לשימוש בטכנולוגיה חדשה במערכת החינוך - לאלה

פוטנציאל לתרום להצמחה של הבוגר העתידי, הן באמצעות היותם מקור בלתי נדלה למידע ולהבניה של ידע, הן בהיותם מרחב שעשוי להצמיח חיבורים בינאישיים בין תלמידים ומורים מהסוג המעצים את המתבגרים במערכת החינוך. ועם זאת אתרים אלו אינם חפים מבעיות שאיתן על המורה והתלמידים להתמודד באופן שוטף.

המורה, התלמיד ואתרי רשתות חברתיות

אתרי רשתות חברתיות (למשל, פייסבוק או אינסטגרם) עשויים לתרום להידוק הקשרים בין תלמידים ומורים הן במדיה המקוונת הן בעולם הפיזי, בכיתה או בבית הספר. לפי מחקרים, אתרי רשתות חברתיות משמשים להבניה של הזהות האישית של בני נוער וכן של הקשרים החברתיים שלהם והם פופולריים בקרב בני הנוער. סקר שנערך על ידי איגוד האינטרנט הישראלי בקיץ 2014 העלה כי למעלה מ-90% בני הנוער בישראל פעילים בפייסבוק ומעל שני שלישים -

מחקרים שערכנו בשנים האחרונות על יחסי מורים ותלמידים, עלו כמה סוגיות אתיות מרכזיות לתפיסת המורים בחינוך העל-יסודי.

הגדרת גבולות מקצוע ההוראה. הוראה, שלא כמו מקצועות אחרים, חורגת מגבולות שעות ההוראה בכיתה, ולכן המורים שואלים את עצמם לעתים תכופות שאלות על דבר גבולות תפקידם כמורים. בעידן אתרי הרשתות החברתיות נוסף לעניין זה טשטוש הגבולות בעת השימוש בפייסבוק לתקשורת עם תלמידים. יש מורים שחוששים שדפוס תקשורת לא רשמיים באמצעות פייסבוק יגלשו גם לכיתה הלימוד, ובכך יערערו את ההבחנה בין המורה כבעל סמכות ובין המורה כחבר.

פרטיות. העדר פרטיות הוא דאגה מרכזית של מורים כשמדובר בתקשורת עם תלמידיהם בפייסבוק. מורים חוששים מחשיפה של חייהם הפרטיים לפני התלמידים, ותלמידים עלולים למצוא את עצמם חשופים לפני מוריהם בהיבטים

בלבד באתרי הרשתות החברתיות להוראת תחום זה או אחר באמצעות קבוצות סגורות, שבהן לכאורה אין חשש לזליגה לעניינים אישיים. הוויכוח נמשך, בעיקר כי המדיניות אינה מבוססת-עדויות, למעט אירועים קיצוניים בודדים. יתר על כן, גם בקבוצת למידה סגורה לא ניתן לשלוט על כך שהשיח יהיה ענייני בלבד. והאם בזמן הלימוד בכיתה השיח אינו גולש, לעתים, לנושאים שאינם קשורים בעבותות לתוכן הנלמד? כמו כן, הדרישה לפתוח פרופיל מקצועי ייעודי לשימוש בקבוצת הלימוד בפייסבוק, שהוא נפרד מן הפרופיל האישי, מנוגדת לתקנון האתר.

אתיקה ביחסי מורים ותלמידים ברשת פייסבוק

ומהן הדילמות האתיות שעומדות לפני המורים? נתייחס באופן ספציפי לרשת פייסבוק, שהיא הרשת החברתית הנפוצה בישראל, אם כי חלק מהסוגיות תקפות גם לרשתות חברתיות אחרות. בסדרת

באינסטגרם (<http://data.isoc.org.il/>) (data/563). בהתחשב בזאת, הדרישה המערכתית הכפולה מהמורים - מחד גיסא, להקפיד להכיר את תלמידיהם ולהתייחס לייחודיות שלהם, ומאידך גיסא, להימנע ממגע בינאישי כלשהו איתם במרחבי האינטרנט - מכילה סתירה פנימית. גם ללא חיבורים וירטואליים ביניהם, הנוכחות של מורים ותלמידים באתרי הרשתות החברתיות הפופולריים מזמנת אתגרים אתיים עבור שני הצדדים. סוגיות אלו אינן מקבלות מענה בהנחיות הפורמליות אשר ניתנות למורים בנוגע להתנהלות באתרי רשתות חברתיות, ולרוב נוקטים קובעי מדיניות ואף מורים עמדה של הימנעות מעיסוק בהן. עמדות אלו נובעות מהגישה שלפיה מה שעושה עניין כלשהו לנכון או לא נכון הוא התוצאות הסופיות שלו, ולכן, אם יש חשש לתוצאות "שליליות" מחיבורים אישיים בין מורים ותלמידים באתרי רשתות חברתיות - הרי שיש לאסור קשרים אלו ולהתמקד בשימוש מקצועי

אתרי רשתות חברתיות (למשל, פייסבוק או אינסטגרם) עשויים לתרום להידוק הקשרים בין תלמידים ומורים הן במדיה המקוונת הן בעולם הפיזי, בכיתה או בבית הספר

הינה רב ממדית, ומשמשת הן אמצעי לתקשורת עניינית (לדוגמה, בהקשר של בחינה, עבודת בית וכדומה) הן אמצעי המאפשר מהלך חינוכי שחורג מגבולות הכיתה. ואמנם, עולות סוגיות אתיות בהקשר של הקשר הזה, אשר יש להיות מודעים אליהן ולהתמודד עמן במידת הצורך. יחסי מורים ותלמידים בפייסבוק משקפים במידה רבה את אמונותיהם של המורים ואת עמדותיהם בדבר תפקידו של המורה במאה ה-21.

נוסף לתפקידי ההוראה שלהם, חלק מהמורים רואים בתפקידם תפקיד של מחנכים, הכרוך בהיבטים של תמיכה חברתית ורגשית בתלמידים גם מחוץ לשעות בית הספר וגם במרחב המקוון. מורים אשר בוחרים בקשרים קרובים עם תלמידיהם, בין אם בכיתה ובין אם בפייסבוק, מרוויחים מקשרים אלה ואינם רואים בהם כשל אתי או התנהלות שאיננה נאותה. עם זאת מורים הם אנשים הנבדלים אלה מאלה, ולכן תגובותיהם לסיטואציות מעוררות קונפליקט שאליהן הם נחשפים בפייסבוק עשויות להיות שונות.

אנו מאמינים כי הדרך להתמודד עם דילמות אתיות איננה התעלמות או איסור. במחקרים שערכנו, ראינו שמורים רבים (וגם תלמידים רבים) מתנגדים למדיניות של איסור קשרים בינם ובין תלמידיהם בפייסבוק, גם אם הם עצמם אינם תומכים בקשרים אלה כמה שנוגע להם עצמם. לפיכך, יש לקדם דיון בנושא, ואף לעודד כתיבה של קוד אתי עבור מורים ותלמידים, אשר יסייע לקדם התנהלות ראויה ביניהם באתרי רשתות חברתיות. ■

למצבים שעלולים להיות בעלי השלכות משמעותיות על ההתנהלות ברשת פייסבוק. כך, למשל, יכולים תלמידים להגיע למידע על אודות המורה - מידע שהמורה לא מעוניין לחשוף לפנייהם - גם מבלי שיהיו חברים שלו בפייסבוק. השימוש ביכולות של פייסבוק מחייב היכרות עמן ושליטה בהן, כדי לאפשר למורים לנתב את המידע שהם מעלים (או שאחרים מעלים על אודותיהם) לקהל שלפניו הם רוצים שהמידע יהיה חשוף.

מדיניות איסור מול חינוך. זוהי למעשה הסוגיה המרכזית: האם לאסור, או לחנך לשימוש מושכל ונבון. מחד גיסא, יש למורים חששות הגיוניים מהנוכחות שלהם בפייסבוק ובייחוד מקשרים עם תלמידיהם. מאידך גיסא, האם אנו מעוניינים להפקיר את הזירה בפייסבוק לשימוש תלמידים בלבד? האם אין לנו, כאנשי חינוך, עניין להיות שם, כמבוגרים אחראיים, לחוש את האווירה, לעצור מצבים לא רצויים, החל בבריונות ברשת, דרך חרמות וכלה בקשיים אישיים של תלמידים שיש לנו עניין לדעת אותם?

סיכום ומסקנות

מספר אנשי החינוך אשר משתמשים בפייסבוק, בפרט, ובאתרי רשתות חברתיות, בכלל, הולך וגדל. אמצעי התקשורת בין המורים לתלמידים אינם מחייבים חברות בין מורה לתלמיד. לדוגמה, ניתן להשתמש בהודעות המיידיות של פייסבוק גם בלי להיות חברים בפייסבוק (אלא אם כן חוסמים אפשרות זו באופן גורף). התקשורת בין מורים לתלמידים איננה

שאינם מעוניינים לחשוף מחייהם הפרטיים. מנקודת המבט של המורים, גם הם לא תמיד מעוניינים לדעת לפרטי פרטים על חייהם של התלמידים, וכאשר הדבר קורה - הם לא תמיד יודעים כיצד להתמודד עם הצפת המידע הזאת.

סכנת הניצול לרעה. בנוגע לסוגיה זו, מורים רבים סיפרו על אירועים שעליהם שמעו מעמיתים, כגון תחושה של תלמידים כאילו הקרבה עם המורה מקנה להם זכויות יתר, או מאפשרת להם לחמוק מאחריות בהזדמנויות שונות. סוגיה זו כוללת היבטים כמו העלבה, רכילות על אודות מידע שנחשף, הפצה של תמונות מביכות או מידע מבין, ואפילו הטרדות. יודגש כי כל אלה הם אירועים חריגים במיוחד, אולם בשל האופי הקיצוני שלהם, ההדים שהם יוצרים חורגים מכל קנה מידה. יצוין עוד, כי לעתים גם מורים עושים שימוש לרעה במידע שאליו הם מגיעים על אודות תלמידיהם.

העדר אוריינות ומיומנויות תקשוב בקרב מורים. היבט זה נכלל בקטגוריה של דילמות אתיות בשל התוצאות שלו הנוגעות לאתרי רשתות חברתיות. שימוש לקוי, או העדר ידע על הגדרות נדרשות ברשת פייסבוק כדי לווסת את הנגישות של המידע - אלה דוגמאות

הירשמו לתואר שני (M.A.) במכללה האקדמית נתניה, ותצברו ניסיון מעשי שיהפוך אתכם למורים העדכניים והרלוונטיים ביותר!

הטבה בלעדית למורים:

30% הנחה בשכ"ל

• תואר המוכר ע"י משרד החינוך

• תואר איכותי עם הסמכה קבועה והכרה מלאה של המועצה להשכלה גבוהה

M.A. בהתנהגות ארגונית

- רכישת ידע ופרקטיקות לניהול מיטבי של ההון האנושי כמנוע לצמיחה ועמידה ביעדי הארגון
- הבנה בניהול כלכלי ואסטרטגי של הארגון תוך הקניית מיומנויות בתחומים התנהגותיים ובתחומים פונקציונליים מנהליים
- תכנית המאפשרת שילוב בין משרת הוראה ללימודים אקדמיים
- לכל בוגר תינתן הכרה כמומחה בכיר לניהול משאבי אנוש, מטעם "העמותה הישראלית לניהול פיתוח וחקר משאבי אנוש"*

M.A. בתקשורת

- תכנית לימודים רלוונטית לאנשי מערכת החינוך בעידן הדיגיטלי: בואו ללמוד איך להפוך את המתחרה שלכם, התקשורת, לחלק מתכנית הלימוד העדכנית!
- לימודים המתאימים למורים במשרה מלאה - שנה אחת, יום בשבוע (למעט בקיץ), בשעות אחה"צ
- כלים מעשיים: הכשרה בהפקת סרטים, סדנה באולפני הרדיו, סדנת פרזנטציה ותעודת מנחי קבוצות דיון

M.B.A. במנהל עסקים בהתמחות ניהול משאבי טבע, סביבה, אנרגיה ומים

- התכנית מעניקה כלים לשילוב ההוראה והניהול הסביבתי תוך הטמעת הכלים והכללים הסביבתיים הנדרשים
- הלימודים יימשכו כ- 5 סמסטרים (כולל לימודי השלמה)

* ההכרה כמומחה בכיר הינה בכפוף לרשום כחבר העמותה הישראלית לניהול פיתוח וחקר משאבי אנוש.

בואו נדבר על העתיד. ואם לדייק על עתיד ילדינו

המורים הם הנושאים בכבוד ובנטל הגדול לעצב את השקפתו של הדור שיעצב את עתיד האנושות

אשר יוכלו לחשוב עבורם ובמקומם. הם יגלפו את עתיד האנושות מתוך מכלול האפשרויות הגולמי, והם יעשו זאת לפי הצורך שיראו לנגד עיניהם, לפי ראיית העולם שמנחה אותם, ולפי הערכים שהוטמעו בהם בילדותם. ומכיוון שאותם ערכים יועברו הלאה אל בינות מלאכותיות שיוכלו לשרוד לפרקי זמן בלתי נתפשים, ואל ילדי-ילדינו שמשך חייהם יהיה מוגבל רק לפי רצונם, עלינו לחשוב ולשקול היטב מהם הערכים שנרצה להעביר לילדינו כיום.

זו הנקודה שבה אתם, המורים, נכנסים לסיפור. האחריות שעל כתפיכם גדולה כיום יותר מכל זמן. אתם האנשים שזוכים בכבוד ובנטל הגדול: לעצב את השקפתו של הדור שיעצב, ללא הגזמה, את עתיד האנושות. ולשם כך עליכם להקנות להם ערכים.

איני רוצה להתערב במידע שמשרד החינוך קובע שעליכם להעביר לתלמידים. רובו מתפוגג מזיכרונותיהם בתוך שנים ספורות בלאו הכי. הערכים שאתם מקנים להם, לעומת זאת, ייוותרו בהם עוד זמן רב. ולכן עלינו לשאול: מהם הערכים שישרתו אותם באופן הטוב ביותר, לא רק בעשרות השנים הקרובות, אלא במאות הבאות? מהם הערכים שימשיכו לקדם את האנושות גם כאשר החברה כולה תשתנה

כשהוזמנתי לכתוב מאמר על חינוך, התפתיתי לכתוב על עתיד העבודה, על עתיד החינוך, על עתיד הספר או בית הספר. ככל שחשבתי יותר על הדברים, כך השתכנעתי שאין הרבה שאפשר לחדש בכמה מאות מילים בנושאים אלו. לכן אקדיש מאמר קצר זה לנושא שמפחיד רבים, ובצדק: המשמעות הנובעת מכך שילדינו עשויים לזכות לאורך חיים של יותר ממאה שנים, ויצירותיהם עשויות להיוותר שלמות ולעצב את אלפי השנים הקרובות.

כיום מתחילים גדולי המוחות להבין שהאנושות נמצאת על סף נקודת זינוק כביר קדימה. בעשורים הקרובים נוכל ליצור בינות מלאכותיות שיתחרו באלו האנושיות. מדעי הרפואה יתחילו להסתמך בעצמם על טכנולוגיות מידע וישתפרו במהירות עד שישברו גם את המחסום הקדום ביותר ויאטו או יעצרו את תהליך ההזדקנות. את ניצני כל אלו אנו רואים כבר היום.

מבחינות רבות אנו דור המעבר - עם עבדים התועה במדבר, שילדיו יעצבו את הארץ הנכספת. הם יעצבו אותה לפי הבנתם, רצונם וצורכיהם. הם שיחיו שנים ארוכות בבריאות נפשית וגופנית טובה, ויזכו להגיע להישגים מדעיים המגמדים את כל שלפניהם. הם שיתכנתו את המחשבים של העתיד,

והנורמות המקובלות כיום יתחלפו באחרות? הייתי רוצה להציע ערך אחד, בעיקר, שהוא בעל חשיבות עליונה לעתידנו: החתירה לאמת בכל מחיר.

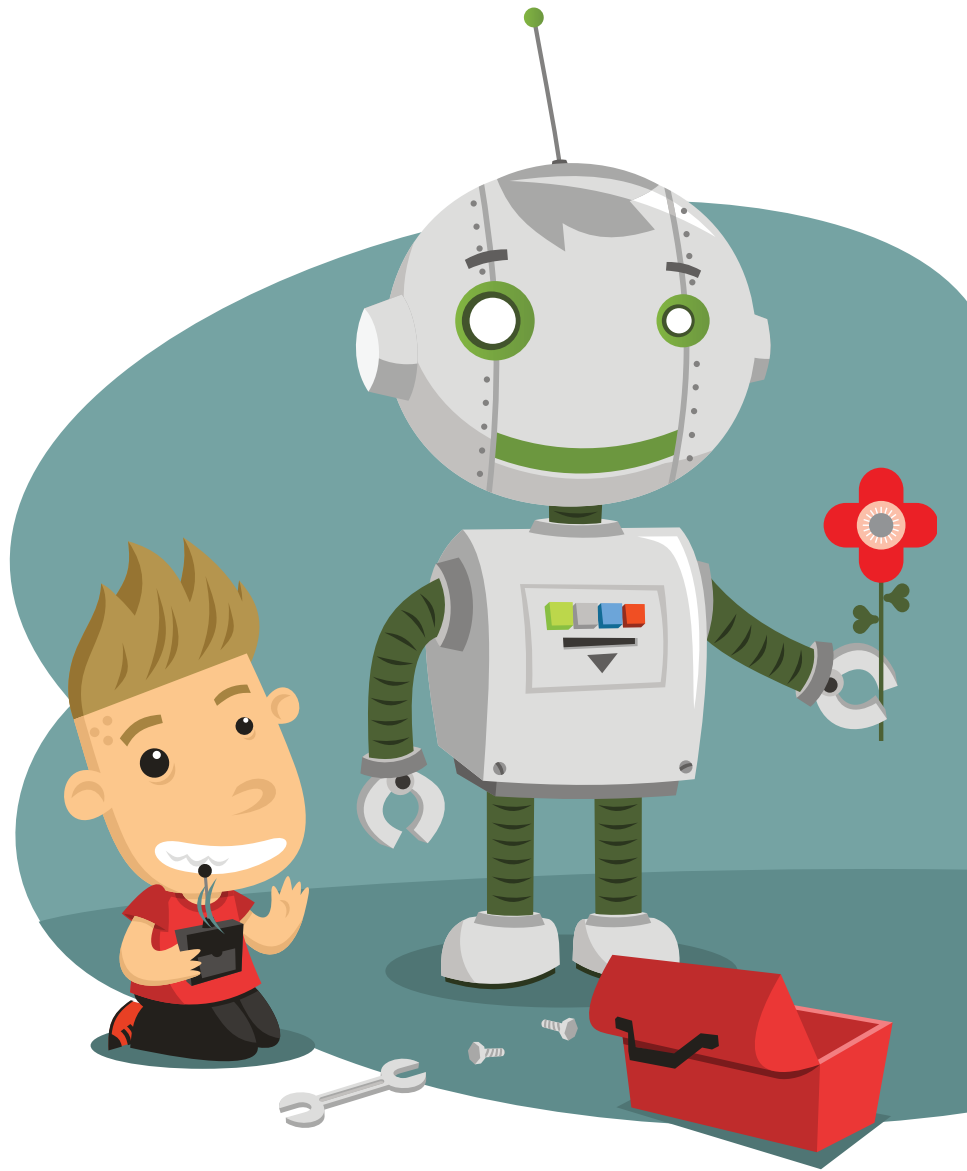
אני יודע שנהוג ונעים לדבר על ערכה של אהבה, על ערכם של החיים, על חירות האינדיבידואל ועל ערכים רבים אחרים. אך הערך העליון משרת את כולם: החתירה לאמת מאפשרת לנו להבין ולזהות שהאנושות יכולה להתקדם טוב יותר יחד, ולא לחוד.

גם לנוכח מדינות ודתות מבדלות ומתבדלות, אנו יכולים לראות את האמת העמוקה הזאת. וכדי לאפשר למדע להמשיך להתקדם, ולהמצאות טכנולוגיות חדשות להנך, עלינו לשמר גם את חירות האינדיבידואל ויכולתו לערער על הנהוג ועל המוסכם.

כדי לאפשר למדע להמשיך
להתקדם, ולהמצאות טכנולוגיות
חדשות להנץ, עלינו לשמר גם
את חירות האינדיבידואל ויכולתו
לערער על הנהוג ועל המוסכם

גבולות המוח האנושי ואת שלמות הגוף, והם יקבעו אותם מחדש לפי הצורך והתועלת שבהם. זה יהיה תהליך מפחיד ומייסר עבורנו ועבורם, אך זו הדרך היחידה שאנו מכירים להמשיך ולקדם את המין האנושי. ראיות עולם מאובנות, המסרבות להשתנות, נכשלו להוכיח את עצמן במהלך ההיסטוריה. רק החיפוש המתמיד אחר האמת, הניסיון להבין את המציאות כמות שהיא ולהתאים את עצמנו אליה, הביא לנו את העולם שאנו מכירים כיום: עולם ללא מחלות ילדות קטלניות, עם תקשורת ושירותים כמעט בכל מקום, ובו רבים נהנים מחירות, שלא היה אפשר לדמיין אותה בעבר, לקבוע את דרכם בחיים.

הילדים שאתם מחנכים היום יעצבו את העתיד לבוא, ויעשו זאת במשך מאה שנים לפחות. מורשתם תמשיך להשפיע על העולם אלפי שנים לאחר מכן. והכול מתחיל בכיתות שאתם מלמדים בהן כיום. זוהי אחריות גדולה, ולכן לא נותר לי אלא לאחל לכם, מעומק הלב, בהצלחה.

-----

*מורים המעוניינים ללמוד עוד על הטיות חשיבתיות וכיצד להתמודד עמן בדרך למציאת האמת, יכולים לקבל חשיפה ראשונית לתחום בבלוג המצוין של גלעד דיאמנט, "חשיבה חדה". ■

כאשר הניסויים המחשבתיים והממשיים שיערכו יפריכו אותן זו אחר זו. עלינו לגרום להם להרגיש נאהבים ובטוחים בעצמם, מכיוון שהפחד וחוסר הביטחון הם הגורמים לאדם לסטות בחיפושיו אחר האמת, ולהקריבה כדי להסתפק בתשובות נעימות ונוחות יותר. ילדינו יצטרכו את האומץ והביטחון לרדוף אחר האמת - כי זו לא תהיה נעימה. הם יגלו ויפתחו שיטות ממשל אחרות - שונות במהותן מהדמוקרטיה - ואם חתירתם אחר האמת תרמז כי אלו יספקו תועלת גדולה יותר למין האנושי, הרי מן הראוי שנעבור אליהן. הם יטילו ספק באהבה כמו שהיא מקובלת כיום, ובחתירתם אל האמת יוכלו לאפשר גם דרכים אחרות לחיבור נפש אחת לאחרת. הם יבחנו מחדש את

כמובן, לא קל למצוא את האמת. ג'וזף ליסטר כבר אמר, כי הטבע אינו מסגיר את סודותיו בקלות, וכי עלינו לענות אותו בניסויים עד שילחש אותם לאוזנינו. מכיוון שכך, ילדינו צריכים ללמוד כיצד להיות מדענים. הם אינם צריכים לדעת להחזיק פיפטה או לחשב נוסחאות, אך עליהם ללמוד את האמנות הקשה ביותר של המדען: להעריך את האמת מעל הכול.

כדי להגיע לאותה אמת, נצטרך ללמד את ילדינו דרכי חשיבה מתקדמות. עלינו ללמד אותם על אודות ההטיות המחשבטיות המקשות לזהות את האמת. עלינו לעזור להם לפתח גמישות מחשבטית כדי שיוכלו לשקול כמה היפותזות שונות בקור רוח, ולהיפטר מהן אחת-אחת במרדף אחר האמת,

ישן מפני חדש תוציא - האומנם?

הוראה ולמידה משמעותית בעידן e הוודאות

כדי לחולל שינוי משמעותי בהוראה, בראש ובראשונה חשוב שהצוות החינוכי על כלל המורים ואנשי החינוך ידון בצוותא, במסגרת בית הספר, בשאלה מהי הוראה משמעותית, יפנים את שינוי תפקידו של המורה ממעביר ידע למודל אנושי לתלמידיו, המסייע להם להתפתח כלומדים עצמאיים ומצליחים

משמעותית ולמידה משמעותית", כבסיס ליוזמות העדכניות. אני רואה באימוץ גישה זו בסיס חשוב להצלחה בהוראה, דווקא בעידן e הוודאות באשר לעתיד החינוך והכיוון הראוי לפעילות החינוכית וההוראתית של מערכת החינוך. זאת מאחר שהעיסוק בהוראה ולמידה משמעותית מחייב את המורים והמחנכים לברר לעצמם, ועם עמיתיהם לצוות, מהן עמדותיהם החינוכיות וההוראתיות, ודורש גם לעסוק בשאלה האם "ישן מפני חדש תוציא?" כדי לחולל שינוי משמעותי בהוראה, בראש ובראשונה חשוב שהצוות החינוכי על כלל המורים ואנשי החינוך ידון בצוותא, במסגרת בית הספר, בשאלה מהי הוראה משמעותית, יפנים את שינוי תפקידו של המורה ממעביר ידע למודל אנושי לתלמידיו, המסייע להם להתפתח כלומדים עצמאיים

להציג סטנדרטים ותפוקות שעל פיהם הם מוערכים, או כדבריו של אופלטקה (2016), "הכול מדיד, ואם יעבדו המורים על פי סטנדרטים, התפוקות יעלו". במציאות המשתנה של תקופתנו, שבה קיימות דרישות לשינויים תכופים, בתי הספר וצוותי המורים מתקשים לגבש מדיניות חינוכית הוראתית מעמיקה, לשוב ולבחון את התפיסה המקצועית - ההוראתית והחינוכית שלהם, ולדון בשאלה מה צריכה להיות דמותו של התלמיד בוגר בית הספר ובשאלה מה מקומם ותפקידם של בתי הספר והמורים בקידום חברה אנושית, ערכית ומשכילה. נוסף על כך, עליהם ללמוד היטב כיצד להתאים ולשלב את היוזמות החדשות בזיקה לתפישה החינוכית שלהם. בעת האחרונה מובילי מדיניות החינוך מתיים מחדש את המושג "הוראה

מקצוע ההוראה הוא מורכב. הוא מתבצע בתנאי ניבוי נמוכים ובסביבה רבת פנים, דינמית וסימולטנית (Lampert, 2001), המחייבת שליטה בתוכני הידע ובדרכי הוראה שיתבססו על גישה חינוכית מנחה. ואכן, אמנות ההוראה איננה פשוטה, ועקב כך, לעתים קרובות, ההוראה אינה משמעותית דייה ואינה משיגה את מטרותיה. אף כי מציאות זו מחייבת בחינה של תוכני הלימוד ודרכי ההוראה מעת לעת, הרי היוזמות לשינויים בגישות הוראה ובתוכני הלימוד, המתחלפות חדשים לבקרים מדאיגות מאוד. כמי שעוסקת שנים רבות בחינוך, בהוראה ובמחקר בתחום החינוך, נוכחתי, כי מציאות זו יוצרת מבוכה ואי נוחות בחדרי המורים, ולו מן הטעם הפשוט, שתהליך יישומה של כל יוזמה דורש תחילה למידה מעמיקה, ובהמשך זמן להטמעה יעילה בקרב העושים במלאכה - המורים. בפועל, יישומן של היוזמות לשינויים מתבצע תוך כדי תנועה - במהלך הלימודים השגרתי בבית הספר, ללא הכנה מספקת ולמידה מקדימה ראויה של צוות המורים. נוסף על כך, כיום על בתי הספר בארץ, והמורים כראש החץ, מוטלת חובה

2. הטמעה של ידע חדש במבנה הדעת של הלומד: לבחון את הידע הקיים אצל הלומדים כדי להתחבר אליו ועל בסיסו להבנות את הידע החדש. ניסיון מודע ומתוכנן לקשור ידע חדש למושגים כוללניים קיימים. כלומר, להרחיב את הלמידה אל מעבר לנושא הספציפי, לתופעות רחבות, ולקשרו לחיים הרלוונטיים ללומדים.

3. יצירת סביבת לימודים בטוחה ונוחה: חשוב ליצור את התנאים ללמידה, כגון: אקלים כיתה נעים, גישה תומכת ומכילה, עידוד יוזמות, סקרנות ולמידה עצמית ועצמאית מתוך כבוד לכל תלמיד.

4. עידוד הלומדים לארגן מחדש את התנסויותיהם (ידע, מושגים, מחשבות, רגשות), או כדברי דיואי: "בנייה מחדש או ארגון מחדש של הניסיון המוסיפים למשמעותו של הניסיון ומגדילים את היכולת לכוון את מהלכו של הניסיון שיבוא אחריו". כלומר, למידה משמעותית היא למידה הנותנת משמעות חדשה, אחרת, רחבה ועשירה לתכנים, מושגים, רעיונות, הבנות, עמדות שנלמדו בעבר ומבנים תשתית ללמידה חדשה, מורכבת יותר, בעתיד.

מערכת החינוך לדורותיה חוותה רפורמות שונות, ניסיונות לשינויים

העיסוק בהוראה ולמידה משמעותית מחייב את המורים והמחנכים לברר לעצמם, ועם עמיתיהם לצוות, מהן עמדותיהם החינוכיות וההוראתיות

להתייחס, לשוחח, לקבל, להכיל. אלו תנאים המהווים את הבסיס ליצירת אמון וקרקע יציבה שעליה ניתן לקדם את הלמידה. אך לא די בכך. אוסיף שלשם כך נדרשים צוות המורים, והמורה היחיד, לאמץ גישה הרואה את התלמיד כסובייקט - אישיות חושבת ואחראית, המודעת לעצמה. לגישה זו רכיבים מספר:

1. הצבת הלומד במרכז: להעז לצאת מהמקום הבטוח אל עבר הוראה רבת ייצוגים, ולא רק מילולית, לא שרירותית, כלומר: ללמוד כיצד להזיז עצמנו מהמרכז ולהציב את הלומד במרכז כדי, למשל, לכוון ללמידה עצמית ועוד.

1. אתר משרד החינוך המזכירות הפדגוגית, למידה משמעותית בתחומי הדעת במזכירות הפדגוגית חינוך ממעמקי הנשמה

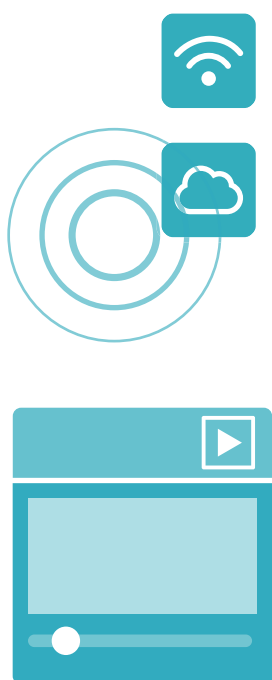
2. אתר שינוי משפטים וציטוטים <http://www.tsitut.net/?cat=291>

ומצליחים, וכן יבחן וישקול את הדרכים המיטביות ללמידה משמעותית ולהשגת היעדים החינוכיים. כל זאת תוך דיון בגישות הוראה וחינוך במבט הוליסטי (כוללני) המתייחס למהות החינוך וההוראה ולתלמידים.

למונח למידה משמעותית ישנן הגדרות מספר: ההגדרה הפשטנית מתייחסת ליצירת עניין והבנה של התוכן הנלמד כדי להטמיעו ולהשתמש בו במצבים שונים בחיים. ההגדרה המקיפה יותר, והמועדפת עליי, היא זו של משרד החינוך: "למידה משמעותית היא זו המזמנת חוויית למידה רגשית, חברתית וקוגניטיבית המושתתת על שלושה רכיבים המתקיימים בו זמנית: **ערך ללומד ולחברה, מעורבות הלומד והמלמד, רלוונטיות ללומד**". אך כיצד משיגים זאת? חלק מהתשובה, לתפיסתי, טמון בציטוט המתבסס על תפיסה שהיא אמנם "ישנה", אך הצלחתה בטוחה. היא נאמרה על ידי ליאו בוסקאליה: "לעתים קרובות מדי אנו ממעיטים בכוחם של נגיעה, חיוך, מילה טובה, אוזן קשבת, מחמאה כנה, או המעשה הקטן ביותר של אכפתיות, לכל אלו יש הפוטנציאל לשנות חיים". במילים אחרות, להיות בשביל התלמידים, לראות, להקשיב,

מערכת החינוך לדורותיה חוותה רפורמות שונות, ניסיונות לשינויים שהושגו על המורים - לעתים בחיפזון, ללא הכנה וללא הבנה מעמיקה של המהות

והמבנה שלהן, לגבש תפיסה מנחה בית ספרית ולחפש דרכים להתאים את ההוראה לסגנונם האישי ולתלמידיהם. תהליך מעין זה מחייב הקצאת זמן הולם, ובתמורה הוא יסייע לנו, כמורים ומחנכים, בשבירת מיתוסים, אמונות ועמדות מבוצרות ויאפשר הבניית תפיסות ישנות - חדשות חינוכיות והוראתיות. התקדמות בהתאם לקווים אלה תגדיל במידה משמעותית את הסיכוי של היוזמה להצליח אם נשלבה בעבודת ההוראה בהדרגה על בסיס ידע, הבנה וקבלה. ■

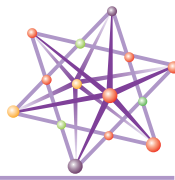
ביבליוגרפיה:

אופלסקה י, (2016). "כשאני חוקר מה שקרה למערכת החינוך בעשרים השנים האחרונות אני כועס", קו לחנוך גיליון 674 עמ' 1
Lampert, M. (2001). Teaching problems and the problems of teaching. New Haven: Yale University Press

שהושגו על המורים - לעתים בחיפזון, ללא הכנה וללא הבנה מעמיקה של המהות. תהליכים חפזים אלה היו לעתים בסיס לכישלונן של היוזמות. כך שמעתי, פעמים רבות, בבתי הספר את המשפט המבטא תחושה של מורים רבים בעומדם מול היוזמות האלה: "כשהסערה תגיע נתכופף וכשתחלוף נזדקף ונמשיך בדרכנו".

הגישה הדוגלת בחיזוק ההוראה המשמעותית והלמידה המשמעותית היא מבורכת ומתבססת על תורות שכבר הכרנו ופגשנו במהלך לימודי ההוראה והחינוך, אך יישומן באופן עקבי ושיטתי עשוי להיות מהפכני במידה רבה מבחינת תפיסותיו של המורה, דרך התנהלותו והוראתו בזיקה לתרבות בית הספר.

לכן, כדי להצליח ליישם את היוזמה ללמידה והוראה משמעותית בבתי הספר, אני מציעה תחילה לעודד בבית הספר פיתוח של צוות המורים כמחנכים. הדבר יאפשר להם לברר את עמדותיהם החינוכיות, הערכיות וההוראתיות, ללמוד ולהתנסות בשיטות ללמידה והוראה משמעותיות, להבין את עקרונות תוכניות הלימודים

מלגות
לבעלי ממוצע
של 90 ומעלה

היום, תואר שני | M.Ed. זה צעד ראשון

לבעלי תואר ראשון (B.Sc או B.Ed.) ותעודת הוראה במדעים או במתמטיקה, עם וותק של 3 שנים לפחות בהוראה

חינוך מדעי

לבעלי תואר ראשון במדעי הרוח (B.A או B.Ed.) ותעודת הוראה עם וותק של 3 שנים לפחות בהוראה

התרבות היהודית בזיקתה אל התנ"ך והוראתה

לבעלי תואר ראשון (B.A או B.Ed.) ותעודת הוראה עם וותק של 3 שנים לפחות בעבודה חינוכית

ניהול וארגון מערכות חינוך

נשמח לעמוד לרשותך בכל שאלה אודות התכנית, תנאי הקבלה
זכאות למלגות וכל מידע נוסף: 08-9937668 | www.hemdat.ac.il

שלושה סיפורים קצרים מההווה במבט לעתיד

עתיד החינוך נמצא, במידה רבה, אצלנו, בידיים של המורים

אותי והרגשתי משהו חדש. שיש מישהו שאכפת לו ממני.. וכשבעז, המורה למתמטיקה, בא אליי הביתה אחרי כמה ימים שלא הגעתי בגלל המשבר, הוא לא ויתר... הרגשתי חשוב. ואת הקול השקט של אלון בכל פעם שפנה אליי, גם ברגעים הקשים, תמיד בשקט. הרגיע אותי בסמכותיות, אבל בשקט". נזכרתי במשפט שקראתי: "אנשים ישכחו מה אמרת, אנשים ישכחו מה עשית, אבל אנשים לעולם לא ישכחו מה גרמת להם להרגיש". בר לא ציין רגע של גילוי או של הישג לימודי. הוא זכר תחושה. החוויה הרגשית הייתה לו כפנס המאיר את דרכו מול עצמו ומול העולם. "החברים שלי מהכיתה הפכו לקבוצת

ביחד?" כך סיפרה לי בשטף תלמידה בוגרת שלי כשנה לאחר סיום לימודיה. זוהי תלמידה שבמשך שנות התיכון בלטה בדעותיה הגזעניות, באי קבלת האחר ובפחדים עמוקים שנותבו לרגשי שנאה ותוקפנות. משהו השתנה. "אני לא מצליח לזכור הרבה.. אבל ברור שיש הרבה שלמדתי.. אני עוצם את העיניים, חושב על שלוש שנים, אולי הכי משמעותיות שהיו לי בחיים. עולים לי שלושה דברים הכי בולטים.. אני זוכר שהפסקת בשבילי שיחת טלפון כשעוד לא הכרנו כמעט, ממש בימים הראשונים. ישבתי על הספסל עם עיניים אדומות מבכי ומיד ניתקת את השיחה ובאת לראות מה איתי... זה הפתיע

ברחוב יכולנו להרגיש כמו שני צדדים, כמו אויבים. אבל בכל בוקר, כשעברנו את השער הכחול ונכנסנו לבית הספר, הפכנו שוב למשפחה. הכול נשאר מאחור וכבר לא ראיתי מי ערבי ומי יהודי, מי נוצרי ומי מוסלמי, מי רמלאי ומי לא. ראיתי בהם כמו אחים שלי במשפחה אחת גדולה, משהו חיבר בינינו, היו לנו חוויות משותפות, הכרתי אותם ולמדתי להיות סובלנית יותר ולכבד... השכנה שלי, מוסלמית, דתייה, מתפללת בבוקר לבריאות של אימא שלי היהודייה שמאושפזת בבית חולים. אני רוצה לעמוד לידה ולהגיד לעולם - אתם לא רואים שכולם בני אדם? שאפשר לחיות

האנשים הכי משמעותיים בחיים שלי... אני מתייעצת איתם בכל עניין שעולה. אני מרגישה שהם מכירים אותי באמת, שאני לא צריכה להציג מולם. הם ראו כבר את כל החלקים שלי, גם את אלה שאני לא אוהבת בעצמי. הם אוהבים אותי כמו שאני, מקבלים אותי בעליות ובירידות, קצת כמו משפחה. אם הם מקבלים אותי עם כל מה שיש בי, אז גם אני יכולה לקבל את עצמי".

אורטל מצאה בכיתה שלה קבוצה משמעותית שאפשרה לה להתחזק ולצמוח. בכל יום מחדש אני חושבת על כוחו של המפגש האנושי. האם יש משהו בעל כוח ומשמעות דומים? מהו המשהו הזה שמתקרב למה שמעניק קשר אנושי בעצם קיומו? כמורה ומחנכת בתיכון, שאלת סדרי העדיפויות, והתמרון בתוך העומס הרב והצרכים הרבים של התלמידים, הם לחם חוקי. במה נכון להשקיע זמן קצר שהתפנה? היכן למקם את מרכז הכובד ומהם הדברים החשובים ביותר בעבודתי, שבהם עליי להשקיע את מרב משאבי הנפשיים והאחרים? שוב ושוב אני מוצאת שהכלי הפדגוגי המרכזי והמשמעותי ביותר שיש בידי כאשת חינוך הוא אותו מפגש אנושי שאין בלתו ואין כמותו. אותו מפגש אנושי שבכוחי ליצור עם תלמידיי; אותה מערכת יחסים עם עמיתי, אשר משמשת עבור התלמידים מודל חי ונושם לקשרים

אנושיים; ואותו קשר שבכוחי לסייע לתלמידיי לרקום בינם לבין עצמם. אם יש משמעות לחיים, נדמה לי שזוהי - מערכות היחסים האנושיות.

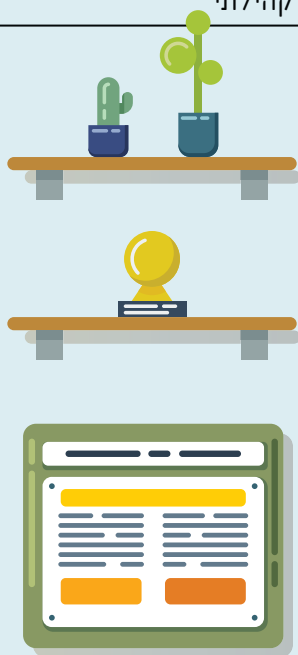
הפילוסוף אברהם יהושע השל כתב ש"במרכז" היהדות עומד המורה. לא "הספר", אלא "תלמוד תורה" הוא דרישת היסוד. התכונה המציינת אותנו היא לא אהבת הידיעה, אלא אהבת הלימוד. הכול, כמובן, תלוי במי שעומד לפני התלמידים. אין המורה בבחינת מקור מים אוטומטי שאפשר להוציא ממנו משקאות רחנניים בכל עת ובכל שעה. אין הוא יכול להנחות את חניכו לארץ הבחירה, אם לא היה שם בעצמו. כשהוא שואל את עצמו: האם מקיים אני את מה שאני מלמד? האם מאמין אני במה שאני מוציא מפי? מן הדין הוא שיהא בידו לענות בחיוב. מה שאנו זקוקים לו יותר מכל דבר אחר אינו ספרי לימוד אלא אנשי לימוד. אישיותו של המורה היא-היא הטקסט שהתלמידים לומדים; הטקסט שלא ישכחו לעולם (אברהם יהושע השל, מתוך המאמר "The Spirit of Jewish Education" 'כיתה חכמה' ופדגוגיה מקוונת, הוראה דרך אפליקציות ותכניות תיעוד ומעקב חדישות - אלה כלים וכיוונים הכרחיים וחשובים שיש לעסוק בהם ללא לאות, להפנות אליהם משאבים ולתת עליהם את הדעת. אך תחושת ודאות אחת מלווה אותי, וברגעים של כאב וקושי

ותסכול אני חוזרת אליה, כעוגן, וממנה ממשיכה או מתחילה מחדש - אין ולא יהיה ביכולתם של כלים אלה ואחרים להחליף את דמותו של איש החינוך, את המפגש האנושי החד-פעמי המתקיים בין המורה המחנך לבין תלמידיו ואת הקשרים הנרקמים בעולמות והמרחבים החינוכיים - בבתי החינוך.

דווקא בעידן משתנה בקצב בלתי נתפס ממש, שבו אנו עדים לפערי דורות ממש באופן יומיומי, כשכמעט אפשר לחזות בשינויים המוטוריים, הקוגניטיביים והרגשיים שעוברים הילדים והנוער - דווקא בעידן הזה לדמותו של איש החינוך יש משמעות הולכת ומתבהרת, כמו בוהקת בתוך גלים של שינויים, של חשיפה, של שטפי מידע וסוגי תקשורת חדשים. בענווה וגם בגאווה אני מרגישה שעתיד החינוך נמצא במידה רבה אצלנו, המורים. זכינו והתחייבנו, ובידינו - אנשי החינוך הנפגשים בכל יום עם הילדים - להיות חלק מבניית נפשות שיכירו, ייטיבו ויכבדו את עצמן ואת זולתן. ■

הכלי הפדגוגי המרכזי והמשמעותי ביותר שיש בידי כאשת חינוך הוא אותו מפגש אנושי שאין בלתו ואין כמותו

במערכת זו אינה פשוטה כלל ועיקר, ודרושים לה זמן, משאבים ותהליכים בירוקרטיים. ידוע שמרבית הדור הצעיר מתחנך במערכת החינוך מגיל צעיר, והרבה מאוד ממושגי חייו הראשוניים, הרגליו וערכיו מעוצבים בתוך מסגרות שמרניות. רבים מהתלמידים אינם מצליחים למצוא את מקומם במסגרות הללו והמענה שהם מקבלים אינו עונה על צורכיהם. אם נבחן, למשל, את מערכת החינוך בחברה הערבית והקשיים שאיתם היא מתמודדת כיום

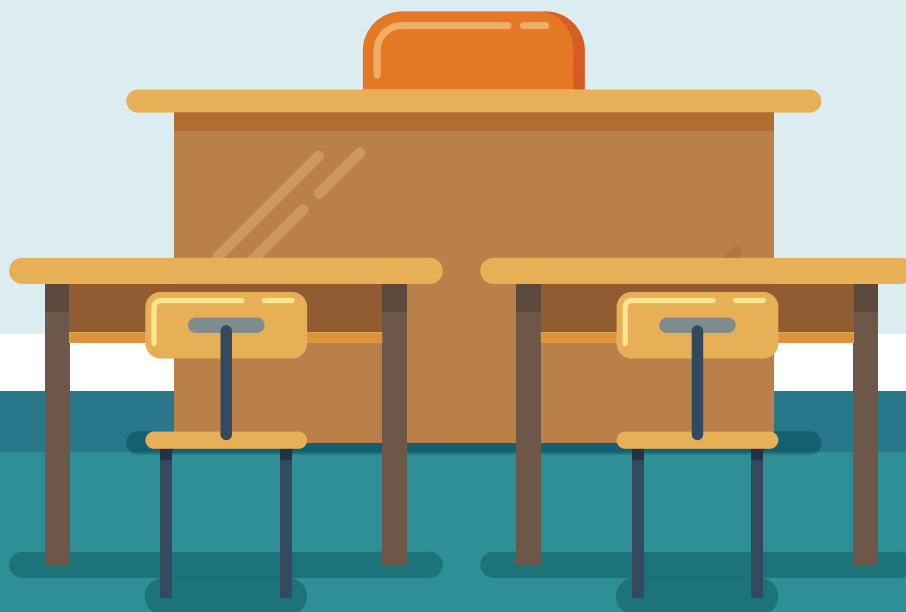
הציפייה ממוריו של הדור הבא, שהם עצמם ינקו את מרב הרעיונות ואת דרכי החשיבה מקודמיהם - אינה רבה ולרוב מורים אלו אינם שולחים את תלמידיהם לעוף למחוזות רחוקים ולחקור, לתהות ולהטיל ספק. נשאלת השאלה האם אי הוודאות של עתיד החינוך הקיים על כל גווניו ודרכיו טובה לנו? לדעתי התשובה היא חיובית.

מן המפורסמות הוא שמערכת החינוך היא אחת המערכות השמרניות ביותר הקיימות. היכולת לחולל שינויים

כל שעידן הטכנולוגיה, שאנו שרויים בו, הולך וצומח ומשליך על מערכת החינוך ומתערה יותר ויותר בחיי האנושות - כך האתגרים, הדילמות ואי הוודאות הנוגעים לקביעת מטרות חינוכם של הדורות הצעירים גדלים ונעשים פחות ופחות ברורים.

נדמה שאי הוודאות היא פועל יוצא של מציאות חיינו. צריכים אנו לחנך דור שישאל שאלות, דור חוקר, דור שכופר במוסכמות רבות מתוך אלה שאנו מתיימרים להנחיל לו.

אם נבחן את מערכת החינוך בחברה הערבית והקשיים שאיתם היא מתמודדת כיום, אי הוודאות תעמוד לפנינו בדרך בולטת וחדה וביותר מפריזמה אחת

- ולא רק בנושא תשתיות ומשאבים המשפיעים על הפערים בינה לבין מערכת החינוך היהודית, איכות המורים, המעורבות של השלטון המקומי שרובו אינו בשל לכך ושאלות נוספות - אי הוודאות תעמוד לפנינו בדרך בולטת וחדה וביותר מפרזימה אחת. אי הוודאות היא, לדעתי, אתגר לכל המערכת - מכל זווית שנתבונן בה. אי הוודאות היא האופק שעל כולנו לנסות להגיע אליו, אך לעולם לא לגעת בו - כי כל עוד הדילמות קיימות, לא ננוח ולא נשקוט וההרגשה של אי נוחות שתשלוט בנו תדרבן אותנו כמחנכים לצאת עם תלמידינו לחפש יחד את האמת ואת האור - גם מבחינה ערכית וגם מבחינה חומרית. כל איש ונקודת המבט שלו. כל חברה והשאלות שלה. כל מגוון אוכלוסייה ואי הוודאות שלו. אחת השאלות הקרדינליות בנוגע לעתיד החינוך עוסקת במבנה מערכת החינוך, תכניה וערכיה. האם, למשל, ניתן להמשיך ולקיים את הוודאות החלקית בנוגע לרוב התכנים שבמתכונת הלימודים כיום? מסופקני. אי הוודאות היא סימן שאלה גדול שירחף על כל פעילותו של האדם כבן אנוש מתפתח בעתיד, וממילא - גם על מערכת החינוך, ועליה להתפתח ולהשתנות בהתאם לתמורות ולשינויים שהעתיד יזמן לה. מערכת

החינוך לא תוכל עוד לקפוא על שמריה בגין שמרנותה או בגלל הבירוקרטיה וסיבות נוספות. אם תקפא - היא תיעזב, לא יהיו לה קליינטים, יעזבו אותה לטובת המערכות הפרטיות. הדברים רלוונטיים בעיקר למערכת החינוך במגזר הערבי, שבה מערכת החינוך הפרטי האליטיסטי פורחת על חשבון המערכת הכללית בגין אותן סיבות. נחזור לדילמה של אי הוודאות. החברה העכשווית היא חברה פופוליסטית המבקשת סיפוקים מידיים ורוצה פתרונות כאן ועכשיו, רוצה מהנדסי תוכנה והייטקיסטים מיד, חמש יחידות מתמטיקה עכשיו. ההמון אינו מחכה לחזון הרחוק. לעתים אף קשה מאוד לדבר אל לב ההורה על עתיד וחזון, הלוט באי ודאות. ואולם מערכת החינוך חייבת לעסוק בעתיד ובחזון החינוך אף במסגרת אי הוודאות הזאת, אחרת לעולם לא תשתחרר מלפיתת היושבים בטרבינות ומבקשים תוצאות כאן ועכשיו. על המחנכים להיות מסוגלים לראות רחוק אל מבעד לערפל. על המחנכים לבנות את החזון, לשאול את השאלות

הנכונות ללא מורא, להוביל את תלמידיהם הצעירים יחד איתם ולהרגיש נוח להתלבט. המון שאלות יעמדו לפני מערכת החינוך לאור אי הוודאות, וביניהן שאלות הנוגעות למטרות החינוך, מבנה בית הספר, הכשרת המורים, ועוד המון משימות שהמערכת תצטרך להתמודד איתן בעידן של שינויים מהירים ולהתאים את עצמה אליהן אם חפצת חיים היא. אי הוודאות גדלה ככל שתהליכי השינוי נעשים מהירים יותר.

בעבר הרחוק אי הוודאות הייתה קטנה, כאשר האנשים קמו כל בוקר אל אותה מציאות עם מעט הפתעות. נוסף על כך למצב של אי ודאות יש היבטים פסיכולוגיים, סוציולוגיים וארגוניים, ולא לה יש השלכות על התהליכים החינוכיים שיוצאים משימוש או דווקא נעשים רלוונטיים.

על כן מערכת החינוך צריכה להיות במצב מתמיד של פתיחות לשינויים, התאמה ועדכון כדי שהיא תהיה רלוונטית ותענה על חלק מצרכיו של הלומד בדרך להכנתו ושילובו בחיים הכלליים בעידן של שינויים תכופים ומהירים.

יש להוסיף כי מערכת חינוך מבוססת, בעידן של אי ודאות, תדע להתמודד ולנצל נתונים ומשאבים ולהתאים את עצמה טוב יותר ממערכת חינוך מבוססת פחות, ובכך כנראה יישמרו הפערים גם בעידן של אי ודאות. ■

**מערכת חינוך מבוססת בעידן של
אי ודאות תדע להתמודד ולנצל
נתונים ומשאבים ולהתאים את
עצמה טוב יותר ממערכת חינוך
מבוססת פחות**

החומרים שמהם בנוי העתיד

העולם מתפתח לא רק דרך אנשים יצרניים המשתלבים בשוק העבודה, אלא גם ובעיקר דרך אנשים חושבים, ביקורתיים, מעורבים, המביטים במציאות ואז יוצאים מהכיתה כדי לבעוט בה

החינוך שלנו תקועה עמוק בתוכה; זה הדי-אן-איי הבסיסי שלה, זו הפריזמה שדרכה היא מבינה את העולם. כדי להסתיר את החשיבה הטכנית, המצומצמת והצרה, עסוקה מערכת החינוך הישראלית בלדבר גבוהה-גבוהה על "ערכים". הערכים משתנים בהתאם לפוליטיקאים שעומדים בראשה. פעם אלו ערכים לאומיים (לימור לבנת, "שהתלמידים ישירו את 'התקווה' כל שבוע"), לפעמים אלו ערכים ציוניים (גדעון סער, ביקור במערת המכפלה), או ליברליים (שי פירון, "האחר הוא אני") ולפעמים הם ערכים לאומניים (נפתלי בנט, "מערכת חינוך לא צריכה לקדם ערכים שנוגדים את ערכי המדינה"). אף שנראה ששני הקצוות האלה פועלים כדי לאזן האחד את השני, הם מקדמים את אותה הבעיה: הם מגדלים דור קונפורמי, דור שרואה את עצמו כמי שמשתלב בתוך המערכת ולא כזה שיוצא נגדה, שאינו מסוגל לחשיבה ביקורתית, שתופס את החשיבה עצמה כבזבוז זמן מוחלט, זמן שבו הוא היה יכול לעשות משהו יותר טוב, לפתח אפליקציה למשל.

אם מסתכלים על ההיסטוריה של האנושות, מוצאים שהאנשים הבולטים, ששמם נישא בפי כול מאז יוון העתיקה ועד ימינו, הגיעו מדיסציפלינות

המתכנתים בראש הפירמידה, כי הם עושים משהו, יוצרים משהו שאפשר לעשות בו משהו, כלומר, למכור אותו במחיר גבוה יותר מזה של המוצר שקדם לו. שאר האנשים, שלא עושים משהו מהסוג הזה, נאלצים להתמודד עם השאלה "איך אפשר לעשות את מה שאתם עושים בפחות כסף?" בחלק מהמקרים התשובה היא: "פיתחנו פתרון טכנולוגי והוא יחליף אתכם".

המנוע הכלכלי של ישראל הוא תעשיית ההייטק, ולכן אין פלא שבתקופה שבה נפתלי בנט, תוצר מובהק של תעשיית ההייטק, הוא שר החינוך, מערכת החינוך מתגייסת כדי להכשיר כמה שיותר בוגרי מתמטיקה, כמה שיותר ילדים שיוכלו להשתלב בעתיד ב-8200, שתהיה להם אחר כך עבודה.

המקורות ההיסטוריים של מערכת החינוך המודרנית נעוצים בשוק העבודה. בתקופת המהפכה התעשייתית היה צורך להכשיר את כוח האדם הצעיר לשוק העבודה המתפתח, למשמעת הנדרשת במפעלי התעשייה. זו הסיבה שבקליפ הידוע, "החומה", של הפינק-פלויד, רואים ילדים צועדים בשורה בדרך אל המפעל, נופלים אל תוך המכונה, יוצאים מהצד השני כבשר טחון. אנחנו רוצים להאמין שהתרחקנו מהמאה ה-19, אבל בפועל, מערכת

מערכת החינוך הישראלית אינה שונה ממערכות חינוך אחרות בעולם; יש לה בעיות. אחת הבעיות הבולטות והממאירות של מערכת החינוך הישראלית היא הקיבעון הטכנולוגי סביב כלים טכנולוגיים, טכניים, שיפתרו כל בעיה באשר היא. התוצאה היא מערכת חינוך פרקטית, במובן הרע של המילה, שיוצרת דור פרקטי, במובן הרע של המילה.

בשנה שעברה ניגשה אליי סטודנטית שנה א'. זה היה השבוע השני ללימודים והיא באה להתלונן על קורס שעוסק בעקרונות הרעיוניים, התיאורטיים, של עולם העיצוב. בקורס הזה הסטודנטים נחשפים לאמנות, לתפיסות הקשורות באסתטיקה, בצבע, בצורה. היא התרגזה. "הקורס הזה לא מלמד אותי לעשות שום דבר. שהמורה תלמד אותי לעצב לוגו, שתלמד אותי לעשות משהו!" אני לא מאשים אותה. הסטודנטית הזאת היא תוצר של מערכת חינוך שבמשך שנים לימדה אותה שהדבר הכי חשוב הוא כלים שבאמצעותם עושים דברים.

תרבות ה-makers התפשטה בשנים האחרונות בכל העולם והיא פופולרית במיוחד בישראל, אומת הסטארט-אפ, האומה של העושים, המפתחים, המהנדסים. תרבות ה-makers היא תרבות עמק הסיליקון, ששמה את

מגוונות. הם היו פילוסופים, ציירים, סופרים, מחזאים, מוזיקאים, מדענים, מגלי ארצות, ממצייאים, אנשי חינוך, אדריכלים, מהנדסים ועוד. הם היו אנשים שהביטו על העולם בסקרנות. הם בחנו את הסדר החברתי, את מה שאמרו להם שהוא נכון או לא נכון, את מה שאמרו להם שהוא מותר או אסור, ואז בעטו בכל אלו בכל הכוח. האם מערכת החינוך הישראלית מלמדת את התלמיד הישראלי לבעוט בכל הכוח או שמא היא מטילה על הילדים ללמוד דבר מה על ידי העתקת הערך המתאים מוויקיפדיה?

בדצמבר 2012 התפרסמו תוצאותיו של מחקר "ללמוד על טכנולוגיה" שבראשו עמדתו (המחקר מומן בעזרתה של "גוגל ישראל"). במסגרת המחקר נשאלו 606 בני נוער, מדגם מייצג של תלמידים גילאי 12 - 17 מהמגזר היהודי (הלא-חרדי) ומהמגזר הערבי, שורה של שאלות. אחת השאלות הייתה זו: "האם בבית הספר עודדו או מעודדים אותך ליצור ולהעלות לאינטרנט מידע הקשור לשיעור. למשל: לכתוב פוסטים בבלוג, להעלות תמונה לפייסבוק, להעלות סרטון ליוטיוב בנושא שלמדת או

בדברים שקשורים בבית הספר". השאלה ביקשה להבין עד כמה המערכת דוחפת את הילדים ליצור תוכן מקורי משל עצמם במקום להשתמש בחומר מן המוכן. 3% מהתלמידים ענו על השאלה "לעתים קרובות", 2% נוספים ענו "תמיד". לעומת זאת, 8% מהתלמידים ענו "לעתים רחוקות", ואחוז מהמם של הנשאלים, 78% מהם, ענו "אף פעם". האם זו מערכת שמעודדת יצירה או

חשיבה מקורית וביקורתית? בעולם החינוך המערבי ישנה מגמה שדורשת להכניס את לימודי התכנות כמסגרת חובה במערכת החינוך היסודי, ובצדק מוחלט. שפת התכנות הופכת להיות שפה חשובה בדיוק כמו שפת האם או שפה זרה. היא מאפשרת למי שאוחז בה לפעול בתוך עולם דיגיטלי, עולם של קוד, עולם שבנוי מלוגיקה מתמטית. הבעיה מתחילה כאשר המתמטיקה, ההנדסה והמדעים המדויקים הופכים לחזות הכול, וכאשר אנחנו רואים במערכת כלי להכשרת תלמידים שישתמשו בכלים טכניים כדי לפתור בעיה.

לבעיות הגדולות בעולם אין פתרונות טכניים. לא לגירושים ולא למלחמות,

לא לגזענות ולא לעוני. גם לא לבדידות. גם לא לאלומות. העולם מתקדם לא רק דרך אפליקציות, שעונים חכמים או הגנה על מערכות מידע, אלא גם דרך רעיונות. העולם מתפתח לא רק דרך אנשים יצרניים המשתלבים בשוק העבודה, אלא גם ובעיקר דרך אנשים חושבים, ביקורתיים, מעורבים, המביטים במציאות ואז יוצאים מהכיתה כדי לבעוט בה.

בגרות במתמטיקה, אפילו אם זו בגרות בחמש יחידות, לא תעזור כאן. ספרות, לעומת זאת, תעזור הרבה יותר. סוציולוגיה, פילוסופיה, מדע המדינה, תקשורת, כלכלה, תיאטרון, קולנוע, מוזיקה, וכל שאר עולמות התוכן שמביטים בעולם בדרך ביקורתית, חושבת, מתעמתת, הם החומרים שמהם בנוי העתיד.

אף אחד לא זוכה בפרס נובל כי הוא עושה את מה שאמרו לו לעשות. גם ברוני ההייטק הגדולים היו אנשים פורצי דרך, מורדים, שונים. הם הראשונים להסביר עד כמה חשובה השכלה הומניסטית, רחבה, רב-תחומית ובינתחומית. זו הוודאות היחידה שקיימת בעולם של אי-ודאות. אפילו בעולם של e-ודאות. ■

אחת הבעיות הבולטות והממאירות של מערכת החינוך הישראלית היא הקיבעון הטכנולוגי שביב כלים טכנולוגיים, טכניים, שיפתרו כל בעיה באשר היא

טכנולוגיה בחינוך אמצעי ולא מטרה

עלינו לחשוב על הדרך שבה אפשר להיעזר בחידושים הטכנולוגיים כדי לעורר סקרנות ולחנך את הבוגר של המחר

לונסעו הנשים האקטיביסטיות שיסדו, לפני 100 שנה בשיקגו, את הפדרציה של ארגוני המורים (AFT) "בחזרה לעתיד" כדי לצפות בכיתות של ימינו, הן היו מוצאות דברים רבים שהיו מעוררים בהן בלבול וסקרנות. לוחות חכמים, מחשבים ניידים וטאבלטים היו מאפיינים בולטים ברוב הכיתות. אלא שהן היו רואות, שבשעה שחלק מהתלמידים עובדים ביעילות באמצעות המכשירים האלה, האחרים רק בוהים במסך. אלברט איינשטיין טען שלנצח הטכנולוגיה תהיה בסכנה של התעלות מעל האנושיות. כיום מידע בלתי מוגבל מצוי בקצות אצבעותינו, אך ללא המורים, שהם בעלי המקצוע המיומנים שיוזעים להעסיק ולכוון את התלמידים, יישאר מידע זה לכוד בתוך הענן. למרות כל הדיבורים הקולניים של תומכי הטכנולוגיה האדוקים הגורסים שכל בעיית למידה ניתן לפתור ב"קליק", מתברר שכל הדיווחים על האפשרות להחליף מחנכים ותיקים במסופים מאותתים היו מוגזמים ביותר. במוקד ההוראה האפקטיבית תמיד היו ותמיד יהיו המחנכים, עם כל המיומנויות שלהם ומעצם הנוכחות הפיזית שלהם בכיתה. הלמידה המשמעותית היא פועל יוצא של יחסי תלמיד - מורה ולא של יחסי תלמיד - אייפד. הטכנולוגיה היא אמצעי לימודי חשוב, אבל אינה משמשת תחליף

להוראה וליחסים בין אישיים משמעותיים, כמו אלה הקיימים בין מורה לתלמיד. למעשה, מחקרים מראים שהסבירות לכך שתלמידים יתפקדו טוב יותר בבית הספר, ויצליחו יותר בלימודים, גדולה יותר כשהם חשים שלמישהו בבית הספר אכפת מהם. איך אפשר לשעתק את זה לטאבלט?! מכאן שבשעה שמפתחים ממהרים לתת פומבי לחידושים הטכנולוגיים האחרונים בתחומם, עלינו לחשוב על הדרך שבה אפשר להיעזר בטכנולוגיה הזאת כדי לעורר סקרנות ולחנך את הבוגר של המחר. אנו ב-AFT שוקדים לממש את החזון שלנו באשר לחידושים הטכנולוגיים באמצעות פיתוחים כגון: שיתוף מערכי שיעור - אתר חינוכי המתפתח בצעדי ענק ובאמצעותו עובדי הוראה יכולים לשתף ולהשתמש במערכי שיעור; SML - כלי רשת חברתית המחבר בין מורים ומחנכים, אשר בהיותם מוקפים בילדים כל הזמן, קורה לעתים קרובות שהם מוצאים עצמם עובדים בבידוד ובלי שייוותר להם די זמן לשיתופי פעולה עם אחרים, תכנון שיעורים או התפתחות מקצועית, ובאמצעות הקרן של AFT דאגנו לחיבור מחדש של מחוז מק'דואל במערב וירג'יניה לאינטרנט - כולל בניית תשתיות לאינטרנט מהיר של אחד המחוזות הכי עניים והכי מבודדים באמריקה.

אנשי חינוך יבואו ויאמרו, שכדי לעזור לתלמידים ולמורים, על המערכת הממונה, למרות שכוונותיה טובות (אבל גם שגויות), לספק יותר מאשר חידושי חומרה שבהם הושקעו מיליוני דולרים. מוטב לה להשקיע, במקביל, בהטמעת התוצרים הטכנולוגיים בכיתות, והמשמעות המעשית היא היוועצות עם המורים כדי לאפשר את סוג ההוראה האישית והדיפרנציאלית שהחינוך הטכנולוגי מבטיח לספק. מול גישה זו אנו מוצאים מציאות שבמסגרתה גופים וחברות משקיעים מאות מיליוני דולרים במערכות טכנולוגיות - חינוכיות, והתוצאה היא כישלון מוחץ בגלל יישומים פגומים. כך, לדוגמה, משרד החינוך בלוס אנג'לס חתם על חוזה עם חברת אפל בשווי 1.3 מיליארד דולר, וחולקו עשרות אלפי מכשירי אייפד לתלמידים, שבסופו של דבר, מצאו עצמם מנסים לפתור תקלות טכנולוגיות ונאלצים להתמודד עם חומרי לימוד שלקו בחסרים. וכמובן, אל לנו לשכוח את בתי הספר עם האובססיה לשים את הטכנולוגיה במרכז ההווה הבית-ספרית שלהם. מחקרים מראים שתלמידים הלומדים בסביבה לימודית שעיקרה מקוונת מצליחים פחות מתלמידים הלומדים בבתי הספר המסורתיים. אחת מרשתות החינוך בארה"ב, שבתי

עלינו להכיר בכך שמעביר הידע הטוב ביותר הוא המחנך בעל הידע והמחנך שזוכה לגיבוי ותמיכה מהמערכת.

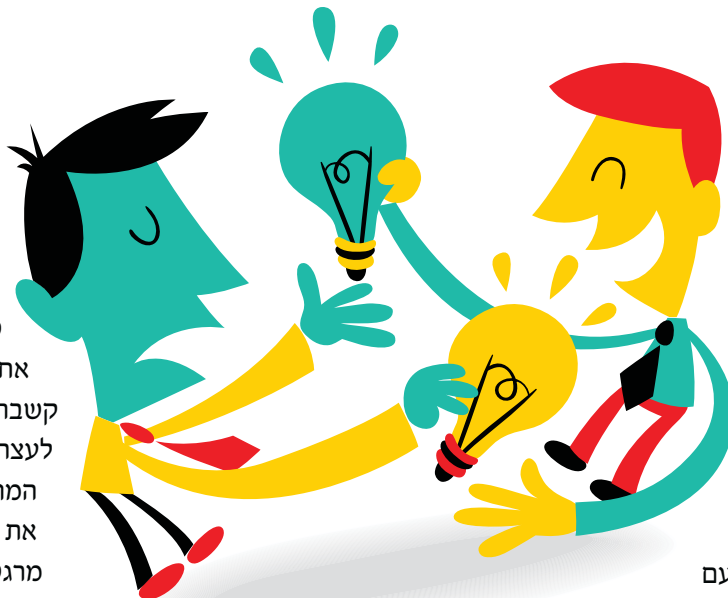
כדי לגשר על פערים, יש לעשות יותר מאשר רק לאמץ תוכנות חדשות. שלא כמו חברות טכנולוגיות רבות אשר תרות אחר השווקים הרווחיים ביותר, ה-AFT מחויבת למאבק למען השקעה גדולה יותר ושימוש יעיל יותר בטכנולוגיה באזורים ובבתי ספר עניים. המשמעות של מחויבות זו היא ההכרה בכך שהטכנולוגיה היא אמצעי להשגת מטרה ולא המטרה עצמה. המשמעות היא שעלינו להשיב על השאלה: כיצד ילדים לומדים באמת באמצעות הוראה מיומנת והתנסות בכיתה. והמשמעות היא שעלינו להכיר בכך שמעביר הידע הטוב ביותר הוא המחנך בעל הידע והמחנך שזוכה לגיבוי ותמיכה מהמערכת. מחנכים, שימוש בטכנולוגיה ככלי יעזור לילדינו לממש את הפוטנציאל שהאל חנן אותם בו. עתידנו ועתידם תלוי בכך. ■

שתומכים בהחלפת עובדי ההוראה במסכי מחשב. ברשת החינוך המוזכרת לעיל, למשל, אחד השותפים עזב את הרשת ובנה חברת תוכנה וזו מכרה את המוצר שלה בחזרה לאותה רשת שהוא עזב. אבל בבתי הספר השונים, בין שהם בבעלות רשתות ובין שהם וירטואליים, האחריות והבסיסית ביותר לוקה בחסר, וכך גם הישגי התלמידים. בה בעת שחידושים טכנולוגיים ממשיכים לגבוט, הפער בין בעלי האמצעים לבין חסרי האמצעים ממשיך להתרחב. ללא גורם שיתמוך בילדים מרקע סוציו אקונומי נמוך, אלה שאין להם כלל גישה ולו לאמצעים טכנולוגיים בסיסיים, הפערים הלימודיים ילכו ויתרחבו, מה גם שבקהילות רבות עדיין חסרה אפילו תשתית אינטרנטית, כל שכן תשתית לאינטרנט מהיר.

הספר שלה בעיקרם מתרכזים בסביבה לימודית ממוחשבת, נוכחה לדעת שהיא אינה מצליחה להעלות את הישגי התלמידים. התלמידים בבתי הספר הללו יושבים בקבוצות גדולות מול מסך המחשב במעבדת המחשבים רוב שעות יום הלימודים, ואף על פי כן הישגיהם לא שופרו. כך הדבר בבתי ספר וירטואליים. בעת האחרונה אף הציע טד קרוז, אחד המתמודדים לנשיאות ארה"ב, להשתמש בהוראה מקוונת ביחס של אחד למיליון (מורה אחד למיליון תלמידים). ואולם אף אחת מהגישות הללו לא שיפרה ולא תשפר הישגים, דבר שמזכיר לי את האמירה: "אל תבלבל אותי עם העובדות". נוסף על האמור, מודלים חינוכיים - טכנולוגיים יוצרים לעתים ניגוד אינטרסים כאשר כספי משלם המסים מגיעים אל אותם בעלי תוכנה

עתיד החינוך? אופטימיות זהירה

תהליך חינוכי הוא בראש ובראשונה הקשר בין המורה לתלמיד

הבא, צוחקים, מבליעים פיהוק, משחררים קיטור. בשעה קשה - ולא חסרות שעות כאלה - אני יודע שכל אחד מהם יכול להטות לי אוזן קשבת. כל אחד מהם הוא מקור לעצה, להזדהות, למילה מעודדת. המורים שמסביבי מרימים אצלי את האופטימיות לרמות חדשות, מרגשות: הם רוצים להיות מורים, יש בהם נכונות לעבוד קשה, להכיל ולספוג, כל אשר נדרש ואף יותר, כדי להעניק לבני הנוער שבתוכן שלנו, לחנך אותם, להוסיף אפשרויות לעתיד שמצפה להם. עולמנו מתפתח בקצב מסחרר, משתנה ומשתכלל. אך בסופו של יום, תהליך חינוכי הוא בראש ובראשונה הקשר בין המורה לתלמיד. זה היה כך תמיד וזה יהיה כך כל עוד תלמידים ימשיכו להיכנס בשערי בתי הספר. בחדר מורים אני אופטימי. בחינת מערכת החינוך מכמה נקודות מבט אישיות מותרה אותי בחשש גדול. במערכת קיימים מורים טובים שיכולים לעשות את השינוי, אך האם היא תאפשר להם לעשות זאת? ■

אני פסימי. אני אזרח ישראלי. מעת לעת עולה מערכת החינוך לדיון פופוליסטי, גם אז העניין יורד במהרה מהכותרות. לצערי הרב, החינוך אינו ערך מרכזי במדינת ישראל ואינו זוכה לתשומת הלב הראויה ממנהיגיה. אני פסימי. אני מורה בתיכון טכנולוגי, את האתגרים והקשיים כולנו מכירים: חינוכיים, חברתיים, לימודיים ועוד. ההתמודדות היא אינטנסיבית, מתסכלת ומתישה. אני אופטימי. אני בחדר המורים. מסביבי מורים מדברים, רוכנים מעל קלסר, אוכלים, עוברים על השיעור

אני פסימי. אני אב לשלושה ילדים בגיל גן. בעיות מערכת החינוך ניכרות כבר שם: הגנים צפופים, אין טיפול פרטני בבעיות התנהגות או בשאלות של התפתחות. בני, יהלי, יעלה לכיתה א' בשנה הבאה. אני חושש שהמערכת לא תתמודד עם קשייו המוטוריים הבאים לידי ביטוי בכתיבה. כמו כן, אני בספק אם המערכת תזהה את סקרנותו הרבה ואת כמיהתו לחקור וללמוד. דפנה, בתי, אוהבת לצייר, לשיר ולרקוד. אני רואה אותה ועצוב לדעת שבעוד שנתיים וחצי, עם כניסתה לבית הספר, לא יזכו כישרונותיה האמנותיים להתייחסות ולפיתוח. אני פסימי. אני מהנדס בחברה המפתחת מכשיר רפואי. סיימתי את לימודיי במערכת החינוך לפני 16 שנים בהצטיינות. לימודי לא היו מעניינים, ודאי לא מאתגרים. הם לא הפכו אותי ליצירתי או סקרן, לא הקנו לי התבוננות ביקורתית ולא הרחיבו את עולמי. לצערי לא נחרת בזכרוני אירוע משמעותי או משפיע מלימודי, ודאי לא ארוע מכונן.

לוקחים את החינוך ברצינות?
תרימו טלפון:

02-9937337

נפתחה ההרשמה לתואר שני לשנת הלימודים תשע"ז

טלפנו ותרוויחו פי שלושה: גם תואר מבוקש,
גם מכללה שהיא בית, וגם לימודים חווייתיים
מפי טובי המרצים בתחום

מלגה בסך
2000 ₪
בתוכניות היהדות

תואר שני M.Ed.
בביה"ס ללימודים מתקדמים
ע"ש הרא"מ ליפשיץ

תנ"ך | תושב"ע | מחשבת ישראל
ניהול וארגון מערכות חינוך
הגות בחינוך היהודי

הלימודים יתקיימו בימים ג' או ד' בקמפוס ירושלים

לפרטים, לפגישת ייעוץ אישי
ללא תשלום ולהרשמה
התקשרו: 02-9937337
או פנו במייל:
rishum@herzog.ac.il

ש"י
יד ושם
בית הספר הבין-לאומי
להוראת השואה
רשות החינוך לשואה ולגבורה

מדינת ישראל
משרד החינוך

בשבילי הזיכרון תכנית חינוכית בנושא השואה

" עתיד טוב יותר לאנושות טמון לא במשטר חברתי
זה או אחר אלא באדם טוב יותר. "

יאנוש קורצ'אק

איך נלמד על השואה? מה נלמד בכל גיל?
איך נאזן בין חשיפה לידע לבין מוגנות רגשית?
מה מתאים לכל מגזר חינוכי?
איך נחבר בין זיכרון ואבל לבין תקווה ותחייה?
אילו ערכים לאומיים ואנושיים נדגיש? באילו אמצעים?

התכנית "בשבילי הזיכרון" מציעה מענה לשאלות מורכבות אלו.
משרד החינוך וביה"ס הבין-לאומי להוראת השואה של יד
ושם פעלו במשותף לכתיבת תכנית חינוכית ולימודית
להוראת השואה. התכנית מיועדת לכל שנות החינוך
הפורמלי (גן-י"ב) ופונה לכל מגזרי החינוך במדינת ישראל.

מטרת התכנית הינה לבסס הוראה של תכנים ומושגים
באופן ספירלי ולחנך לערכים אנושיים ולאומיים הקשורים
לנושא השואה, תוך התאמה פדגוגית ורגשית לגילים השונים.

באתר התוכנית תמצאו מגוון מערכי שיעור, ממוינים לפי
שכבות גיל ולפי מגזר. השיעורים דנים בנושאים ובערכים
שונים - ערכי זהות ומורשת וערכים הומניסטיים
ואוניברסליים העוסקים ברוח האדם, בבחירה בחיים,
בדילמות מוסריות, ועוד...

לאתר התכנית

www.edu.gov.il/shoa

לפרטים ולתיאום השתלמויות בחדרי מורים אפשר לפנות אל:

אל הגב' נעה פלר (המזכירות הפדגוגית)
noafeller@gmail.com

חיבור בעידן מחובר

הטכנולוגיה צריכה להיות אמצעי שמעצים את היכולות האנושיות שלנו, לא יותר מכך

לעשות הוא להקליד שאלה ולקבל תשובה חדה וברורה שאין עליה עוררין (לעתים קרובות - בתצורת סרטון קצר שמונע חלילה אפשרות לטעות בשל הבנה לא מדויקת של הנקרא...).

האיכות האנושית החשובה ביותר לחיים שיש בהם משמעות היא זו שמאפשרת לנו לחשוב ולקרוא את המציאות באופן מורכב. בראש ובראשונה מדובר ביכולת שלנו להבין שאנשים הם יצורים מורכבים שאישיותם בנויה מרובדים שונים של סביבה, תרבות, ניסיון חיים; שהדמיון האנושי אין לו גבולות ושיש לנו זכות להשתמש בו ולאפשר לעצמנו ולסביבתנו לחלום.

ההבנה העמוקה בנוגע לכך שאין שאלה שיש עליה תשובה נכונה באופן מוחלט - גם היא איכות אנושית של חשיבה מורכבת. לכל שאלה יש כמה תשובות, גם אם אנחנו מודעים רק לתשובה אחת. ההתפתחות האנושית בנויה על ההבנה הזאת ועל החיפוש המתמיד אחרי עוד תשובות, עוד אפשרויות. החיפוש הזה דורש, כמובן, ניסוי וטעייה, הסקת מסקנות, שאילת שאלות והטלת ספק בכל תשובה או פתרון אפשריים.

אם כך, מהו תפקידנו כמורים וכמחנכים? נדמה לי שתפקידנו הוא להזכיר

ככל שאנחנו מחוברים יותר לסביבה חברתית וירטואלית - כך אנו מנותקים יותר מזו הפיזית הסובבת אותנו

באופן מורכב ואנושי. ככל שהקהילה הווירטואלית שלנו הולכת וגדלה - כך אנחנו הולכים ומגדירים לעצמנו את קהילת הדומים לנו, ומגדירים מי "אין" ומי "אאוט" (לפי צבע, לבוש, תמונה זו או אחרת, אולי אפילו משפט אחד שנכתב כתגובה שלא מצאה חן בעינינו...).

באותו אופן, ככל שהטכנולוגיה הופכת אותנו לחכמים או ידענים יותר - כך היא הופכת אותנו לטיפשים יותר ובוודאי לתלותיים יותר (מי מאתנו, ובוודאי מתלמידינו, זוכר את פעולת קריאת המפה או את היכולת למצוא סימנים כדי לדעת מה המקום שלנו בעידן שאחרי הג'י-פי-אס?...).

היכולת שלנו לשאול שאלות נעשית לרדודה יותר, הניסיון - שהוא משמעותי ואנושי כל כך - של טעות ולנסות להבין את משמעות הטעות נעשה נדיר, וכמעט בלתי סביר, בעידן שבו כל שעלינו

הסביבה הטכנולוגית עתירת המידע שבה אנחנו חיים מאפשרת לכאורה חיבור רצוף ונטול גבולות לאנשים, לקהילות ולמידע. הרשת החברתית מאפשרת לכל אדם להיות "מוקף" באנשים, לקבל מהם תגובות ומשובים על מעשיו בכל רגע נתון, לקבל מהם מידע ותשובה על כל שאלה. כל תלמיד יכול "להתחבר": להתחבר לרשת, להתחבר לקהילות, לתרבויות, למידע. כמחנכים, לא נותר לנו (לכאורה) אלא להביט בחיבורים הללו, לכוון אותם כראוי, לדאוג, ככל האפשר, שהחיבורים הללו יאפשרו צמיחה חיובית ומשמעותית לתלמידינו, וללמדם להשתמש באופן מושכל ונכון באפשרויות הבלתי מוגבלות שהטכנולוגיה מאפשרת להם. למרות המשתמע ממה שנאמר למעלה, אבקש לטעון שהמצב ה"מחובר" שלנו יוצר מצב הפוך וקיצוני של ניתוק.

ככל שאנחנו מחוברים יותר לסביבה חברתית וירטואלית - כך אנו מנותקים יותר מזו הפיזית הסובבת אותנו; ככל שהטכנולוגיה מחברת אותנו ל"קהילות" שונות לנו משוב מידי על כל תמונה או דיווח - כך היא מרחיקה אותנו זה מזה ומשכיחה מאתנו את היכולת לנתח סיטואציות

את הקשר בין אנשים, בין האדם לסביבתו, לתרבותו ולשפה האנושית המקיפה אותו.

הוראה איכותית היא זו שתאפשר לכל תלמיד ליצור את סביבת הלימוד וההתפתחות הראויה לו ולקהילתו. היכולת של המורה ליצור מסגרת בית ספרית שיש בה חיים מלאים של קהילה וחברה - במקביל לתהליכים של לימוד, חקר והתפתחות - עשויה להיות האופן הנכון והאפשרי ביותר לניהול מושכל של למידה; ניהול למידה כזה יאפשר לכל תלמיד ותלמידה להתחבר - לעצמם, לתחומי העניין והכשרון שלהם, לקהילתם ולקהילות אחרות בסביבתם, הפיזית והוירטואלית כאחד. ■

האיכות האנושית החשובה ביותר לחיים שיש בהם משמעות היא זו שמאפשרת לנו לחשוב ולקרוא את המציאות באופן מורכב

לעצב סביבה לימודית של התנסות וחקר, שאילת שאלות, טעייה ותהייה. ההוראה כתהליך של "עיצוב למידה" משמעותה עיסוק מקצועי מתמשך ומורכב בשאלות של תוכן (מה?), ניסיון (איך?) וסביבה לימודית שתאפשר תהליך מקביל של למידה אישית וקבוצתית, מתוך רגישות ומוודעות אנושית ומורכבת שמביאה לידי ביטוי

לתלמידים שלנו, שנולדו לתוך העולם ה"מחובר" - להתחבר. להתחבר לעצמי, לסביבה שלי, לעבר שלי, להווה ולעתיד שלי, ליכולת שלי להטיל ספק. ובד בבד להתחבר לכל העזרים שיכולים לקדם אותי ולאפשר לי לעשות זאת טוב יותר: הטכנולוגיה צריכה להיות אמצעי שמעצים את היכולות האנושיות שלנו, לא יותר מכך. כדי לעשות זאת, המורה צריך להיות החיבור האנושי לסביבה המחוברת-טכנולוגית שלנו: עליו לעצב את הסביבה החברתית בבית הספר כך שהתלמידים יפתחו ניסיון אנושי של חיבור בלתי אמצעי בין אנשים - אלו הדומים להם ואלו השונים מהם. לעצב סביבה תרבותית שתאפשר גילוי ויצירה.

יחידת העילית של המחנכים בישראל!

המרכז ללימודים אקדמיים גאה להציג את סגל המרצים הבכיר ותוכניות הלימוד הטובות ביותר, אשר יכשירו אתכם המורים להיות הדור הבא של המנהיגות החינוכית בישראל.

הלימודים מרוכזים ביום אחד בשבוע

MA בייעוץ חינוכי

ההרשמה למחזור יוני בלבד!

MA בחינוך בהתמחות חינוך מיוחד

במיקודים:

- שילוב תלמידים עם צרכים מיוחדים-היבטים רב תחומיים
  - לקויות מורכבות-היבטים רב תחומיים
  - לקויות למידה מורכבות-היבטים רב תחומיים
  - בעיות התנהגות על רצף ומגוון הלקויות-היבטים רב תחומיים
- ייחודי: אפשרות הרחבת רישיון ההוראה לחינוך מיוחד, למוסמכי התוכנית

MA בחינוך בהתמחות הגיל הרך

MA בחינוך בהתמחות תקשוב ולמידה

MA בחינוך בהתמחות חינוך חברה ותרבות

MA בחינוך בהתמחות ניהול וארגון מערכות חינוך

MA בחינוך בהתמחות חינוך סביבתי

חדש!

שת"פ ייחודי עם ארגון המורים!

*חברי ארגון הזכאים למלגת קרן ידע ייהנו ממלגה נוספת בגובה של 3,000 ₪ * המלגה אינה תקפה לייעוץ חינוכי.

בראש בית הספר לחינוך עומד פרופ' דוד חן, אליו מצטרף סגל מרצים מוביל, ביניהם:

- פרופ' עמירם רביב • פרופ' קניאל שלמה • פרופ' יובל פורטוגלי • ד"ר דב אורבך • ד"ר חלי בולס • ד"ר שמחה גתהון • ד"ר חנה בר-ישי • ד"ר ליהי גת
- ד"ר אלון הסגל • ד"ר אהוד חושן • ד"ר עידן פורת • ד"ר בשמת טובין • ד"ר עמיר לוי • ד"ר ענת ליבוביץ • ד"ר ניסן לימור • ד"ר ערער ח'לאד
- ד"ר יונה מילר • ד"ר שאפיק מסאלחה • ד"ר גילה לוי עצמון • ד"ר ירון סוקולוב • ד"ר אלעד פלד • ד"ר עמוס פליישמן • ד"ר שרה פרמן
- ד"ר ג'ודי קוהאן-מס • ד"ר מסרי חזאלל אסמהאן • ד"ר רות הדס • ד"ר שרגא שדה • ד"ר שרה שדה • ד"ר חונית שלו • ד"ר רימון אור ענת • ד"ר ריקי יוגב
- ד"ר מרלין סמדג'ה • ד"ר לאור נעה • ד"ר מוהאנד מוסטאפה • ד"ר הדס וייס • ד"ר יעקבי טל • ד"ר כרמלה איגל • ד"ר גילה קורץ • ד"ר עירית קינן

החלה ההרשמה למחזורי יוני ואוקטובר 2016!

1-800-40-40-90 | www.mla.ac.il | ההבדל בין תאוריה לקריירה

המורה אי של ודאות

מלאה. מכורח מציאות זו ילדי-תלמידי ישראל הופכים להיות מבוגרים קטנים בביתם. התלמידים חשים, לא אחת, את הקושי של הוריהם ואת "הצרות של הגדולים".

מתוך אותה רגישות גדולה של הלבבות הרכים מתעצמת תחושת הבלבול האישית שלהם ונשארת עמם בלבד. אם התלמידים שלי לא ירגישו בנוח איתי - במה עוד נותר להם להיאחז בתוך אי הוודאות הגדולה הזאת שכולנו נתונים בה, גדולים וקטנים כאחד?

בשעה כזאת, המשתנה תדיר, המורה הוא הוודאות היחידה שיש לתלמידי. אנחנו, המורים, צועדים למעשה יחד בג'ונגל עם התלמידים שלנו. כאמנית, אני נמצאת בבלבול לא פחות מהתלמידים שלי בכיתה י"ב שמנסים להרכיב מתוך מעמקי נפשם את תערוכת הגמר המתרגשת עליהם. לאחרונה, מתוך סולידריות לפרויקט תערוכת הגמר, שלחתי להם ציור שעליו עבדתי באותו סופ"ש - כדי לאותת להם "גם אני לומדת, אני נמצאת כאן, נגישה, מושיטה לכם יד, ובואו נצעד יחד".

אם אנחנו לומדים כל הזמן כמורים, כבוגרים, כמחנכים, למה התלמידים שלנו לא יכולים לדעת את העובדה הפשוטה הזאת? למה שלא לאפשר להם לחוש ולדעת שאנחנו צועדים בדרך הלמידה ביחד? האם הידיעה תקטין את הכבוד כלפינו - או שמא הסולידריות שבדרך תגדיל את ההערכה ואת הכבוד ההדדי במסגרת החינוכית? ■

אנחנו, המורים, צועדים יחד בג'ונגל עם התלמידים שלנו

חן בעיני כל אותן ועדות שיפוט ואוצרי אמנות מקביל למבטם של תלמידי המסתכלים עליי כאשר הם מגישים את עבודותיהם לבדיקה.

אני חושבת על הג'ונגל הסבוך שהתלמידים צועדים בו, ותוהה, מדוע אנו מסתפקים בהושטת יד במקום בלהיות שם איתם ולצעוד לצדם?

השינוי הוא לחם חוקנו, והוא אינו פוסח על מערכת החינוך, אשר נמצאת בשינוי מתמיד. טאבלטים נכנסים לכיתות, וגם לוחות חכמים, הגשת תרגילים היא במחשבים ניידים. הכתיבה על הדף נעלמת לאטה. מקצועות חדשים נלמדים: רובוטיקה, ביטכנולוגיה, יזמות וחדשנות. די במבט חטוף באירועים האחרונים: "להיות אזרחים בישראל" נכתב ומשוכתב, סיפורת העוברת ועדות כניסה. שר הולך ושר בא.

כתלמידה, פגשתי את מורי בבית הספר לשעות רבות יותר משפגשתי את הורי. בישראל רוב ההורים עובדים במשרה

התחלתי ללמד השנה, והעצה הראשונה שהשיאו לי עמיתי הייתה "אל תהיי חברמנית מדויי".

אמנם אני יושבת בכיתה שלובת רגל ו"מריצה דאחקות" עם התלמידים שלי, אבל אני רוצה לערער על התפיסה שלפיה המורה צריך להיות סוג של אניגמה בלתי נגישה, מורמת ונישאת מעם. משחר נעוריי עסקתי בחינוך בדרך זו או אחרת; הדרכתי במסגרת תנועת הנוער, בשירותי הצבאי, ובשלוש השנים האחרונות בעמותה לנוער בסיכון. אמי נהגה לומר לי שאת השינוי יש לעשות מבפנים ורק אז האדוות יוכלו להיות לגלים. על כן הלכתי ללמוד הוראה.

אשתקד סיימתי את לימודי הצילום בבצלאל ובמקביל למדתי לקראת תעודת ההוראה. חלום האמנות לא נגוז, ואני עובדת ויוצרת כל העת, ומנסה לשרוד את ערמות התשובות השליליות שאני מקבלת מאותו עולם אמנות שהיה מרגש כל כך בעת לימודי. הרצון למצוא

הזמנה ליציאה למסע

יצירת רשתות בין מורים בעלי חלום או אתגר משותף תאפשר את פריצות הדרך שייטנו מענה לאתגרי המאה ה-21

התמודדות עולם החינוך

עקב ההבנות האלה, המשותפות לכל אנשי החינוך בעולם, נוצר שיח מתמשך בשנים האחרונות על הצורך בשינוי בתי הספר והתאמתם למאה ה-21, ושותפים לו חוקרי חינוך, רגולטורים ואנשי חינוך בשטח. הרציונל של כולם זהה:

מהפכת המידע והידע, הטכנולוגיה המתפתחת בקצב מהיר, עולם העבודה המשתנה - כל אלו משפיעים על תפיסת הלמידה ועל המיומנויות שיש להקנות

לתלמיד כדי להכין אותו לתפקוד מיטבי במאה ה-21. כל יתר המערכות בעולם השתנו, טוענים בעולם החינוך - בתי חולים, תעשייה ומערכות ציבור - ורק בית הספר נשאר כפי שהיה לפני עשרות ומאות שנים. ואם היחס אל הידע והגישה אל הידע השתנו, והעולם שמצפה לתלמידים אחרי בית הספר השתנה - כנראה גם הדרך לשם צריכה להיות אחרת.

מתוך ניסיון לתת מענה לצורך בהתאמת מערכת החינוך, בכלל, ובתי הספר, בפרט, לעידן החדש, פותחו שיטות למידה שונות וכלים מגוונים טכנולוגיים ואחרים, וארגונים שונים מחפשים את דרכם להובלת השינוי. כיתה הפוכה, מרחבי למידה חדשניים, למידה מבוססת פרויקטים, למידה סינכרונית באמצעות MOOC ועוד.

בחרו משהו אחד קטן שתוכלו לפתח יחד וליישם מחר בבוקר עם התלמידים שלכם

הצורך בשינוי

העולם זז, והוא זז מהר. טכנולוגיות מתפתחות בקצב מסחרר ויש להן השפעה מכרעת על ההווה ועל העתיד. בהווה הדור הוא אחר, תזזיתי, קשה יותר לאתגור, מחפש תחושת משמעות בלמידה, הידע נגיש לתלמידים בקצות האצבעות ויש להם אפשרויות שונות ומגוונות ללמידה - לא דווקא באמצעות המורה כמקור ידע. בעתיד מחכה לתלמידים שלנו עולם אחר, דינמי, שבו שוק העבודה משתנה כל הזמן, עבודות שאנחנו מכירים ילכו ויצטמצמו או ייעלמו - בנקאים, ספרנים, נהגי מוניות, טבחיים, פקידי שירות ועוד, ויתפתחו משרות חדשות שהמיומנויות הנדרשות להן יהיו שונות. כולנו חיים באי ודאות ואף אחד לא יודע לחזות איך ייראה העולם ב-2025, אבל עלינו, כמחנכים, מוטל לעשות את המרב כדי להכין את הילדים לעולם של מחר.

נחיל בתרגיל. דרג, ובכנות, את סדר החשיבות של הפרמטרים הבאים בעבודתך כמורה. מה חשוב וחינוי, לדעתך, כדי להוביל את תלמידיך להצלחה?

- שילוב טכנולוגיות בכיתה
- קשר אישי ומצמיח עם כל תלמיד/ה
- הקניית מיומנויות המאה ה-21 לתלמידות/ים
- קהילת מורים עמיתים תומכת
- ביצוע הערכה חלופית מעצבת ומעצימה
- מענה לדיפרנציאליות התלמידים בכיתה
- למידה של בסיסי ידע חשובים
- הצמחת תלמיד/ה בעל/ת זהות מודעת ומגובשת
- למידה רלוונטית לכל תלמיד/ה
- סביבה לימודית מאפשרת ותומכת למידה
- דרכי למידה מגוונות
- ועכשיו חידון טריוויה קצר. האם מוכרים לך המושגים הבאים? מה המשמעות שלהם, ומדוע ואיך הם משפיעים על החינוך?
- MOOC, Coursera, Edx
- VR
- PBL, GBL
- כיתה הפוכה
- Cortana
- דור ה-Z, דור אלפא
- סייבר
- למידה נראית
- amazon echo
- Web 2.0
- למידה מרווחת
- Khan Academy

שינוי תרבותי

אנחנו ברשת אמ"ת מובילים את מיזם הגוגיה שמטרתו היא זו: מתן מקום לכל מורה ולכל צוות מורים לזהות את החלום שלהם, לסמן את האתגר, ולמצוא את דרכם לקראת שינוי בתפיסת הלמידה, הלומדים והמלמדים בבית הספר.

מדובר בשינוי תרבותי שעקרונותיו מנהיגות מאפשרת, העצמת המורים, קהילות חינוכיות לומדות, פיתוח לומדים אוטונומיים. הדרך ארוכה, ומחקרים מלמדים כי שבירת פרדיגמות שתוביל לשינוי תרבותי כולל, הנוגע בכלל מרכיבי בית הספר, תארך כמה שנים, אבל אנחנו מאמינים שפיתוח מהשטח, למידה התנסותית צעד אחר צעד, ויצירת רשתות בין מורים בעלי חלום או אתגר משותף יאפשרו את פריצות הדרך שייתנו מענה לאתגרי המאה ה-21. מזמינים אתכם לצאת יחד למסע. ■

בעתיד מחכה לתלמידים שלנו עולם אחר, דינמי, שבו שוק העבודה משתנה כל הזמן, עבודות שאנחנו מכירים ילכו ויצטמצמו או ייעלמו

אותו פרמטר שדירגתם במקום הראשון, שמתמודד עם אותו אתגר כמוכם, שהחלום שלכם משותף. בחנו את שלל האפשרויות הקיימות ובחרו משהו אחד קטן שתוכלו לפתח יחד וליישם מחר בבוקר עם התלמידים שלכם.

מקום המורה

עם זאת אל לנו לשכוח, שלמרות ועם כל השינויים והטכנולוגיות המתפתחות, התפקיד הבסיסי של המורה לא השתנה, והוא היה הווה ויהיה: להיות שם בשביל הילד, לעזור לו להכיר בחוזקות שלו ולהתמודד עם האתגרים הניצבים לפניו, להביא את היכולות שלו לידי ביטוי ולהצמיח אותו להיות תלמיד ערכי בעל זהות מגובשת. לכן, כמורים, אנחנו צריכים לבחון בזהירות ובמקצועיות את השפע שמוצע לנו - מגוון השיטות, התפיסות והכלים החדשים - ולחזור לרגע לשיח עם עצמנו: מה האתגר שלי בהוראה? במה קשה לי? מה החלום שלי? מה הכי חשוב לדעתי כדי לתת לתלמיד את המענה הטוב ביותר? ועלינו לבחון מה מתוך כל השפע מתאים לנו ויוכל לסייע לנו לטייב את העבודה החינוכית שאנו עושים יום יום. חזרו לרגע לרשימה שדירגתם למעלה: חפשו מורה נוסף בבית הספר שדירג את

ניהול סיכונים של החינוך למדע ולטכנולוגיה בישראל

יש לבסס שותפות בין מגזרית, המשמרת את תפקיד מערכת החינוך כאחראית לחינוך הציבורי אך מאפשרת גם למגזרים אחרים לפעול באופן המסייע לה בהשגת יעדי החינוך

והטכנולוגיה. הדוח מציג שני תרחישים עתידיים המניחים גידול בשיעור התלמידים הלומדים פיזיקה, כימיה, מדעי המחשב והמקצועות הטכנולוגיים. במקרים אלו בשנת 2018 יהיה מחסור של בין 1,400 ל-3,700 מורים למקצועות אלה³. אל המחסור הצפוי במורים למדעים ולטכנולוגיה מצטרף הצורך בעליית מספרם של תלמידים הבוחרים במקצועות המדע והטכנולוגיה.

אתגרים אלה מעלים מספר שאלות, למשל: האם מדינת ישראל משקיעה השקעה מספיקה ונכונה בחינוך למדע ולטכנולוגיה? האם מתקיימת חשיבה מסודרת בדבר המדיניות שיש לנקוט כדי למלא את המחסור האמור במורים ובתלמידים במקצועות האלה?

המחקר המתואר יישם תהליך ניהול סיכונים עבור החינוך למדע וטכנולוגיה בישראל כפי שנוהגים לבצע ארגונים

בתוך הדיון הזה והשיח הציבורי בנושאי חינוך לא תמיד נשמע קולם הבהיר והחשוב של המורים עצמם. מחקר הדוקטורט¹ שלי יצא לדרך מתוך מגמה להשמיע בעיקר את קולם של אנשי ונשות חינוך, וגם של בעלי עניין נוספים בחינוך למדע ולטכנולוגיה בישראל התורמים במגוון דרכים לחינוך בתחומים אלה בישראל: אנשי ונשות אקדמיה, תעשייה, צה"ל ופילנתרופיה. השמעת עמדותיהם של כל אלה מאפשרת ללמוד על חוזקותיה וחולשותיה של המערכת, וגם על ההזדמנויות והסכנות הניצבות לפני בעתיד.

ומהם האתגרים? בדוח של מוסד שמואל נאמן למחקר מתקדם במדע וטכנולוגיה שפורסם ב-2013 (חזן ועמיתים, 2013)² ניתן למצוא תחזית לשנת 2020, המזהה מחסור במורים במקצועות המדע

יבוש תפיסה אסטרטגית לניהול החינוך למדע ולטכנולוגיה בכל מדינה, ובפרט במדינת ישראל, הוא עניין קריטי לכל אחד מאתנו. כל אזרח ואזרחית החיים בישראל מבינים את הצורך לשפר את מערכת החינוך, בכלל, ואת החינוך למדע ולטכנולוגיה בפרט.

היעדים האסטרטגיים של החינוך למדע ולטכנולוגיה בישראל מדגישים את חשיבות בנייתו של כוח אדם איכותי בתחומים אלה. תלמידי ותלמידות מערכת החינוך המצטיינים במדע ובטכנולוגיה אמורים להיות לחיילים וחילות המשרתים ביחידות רגישות, ולאחר מכן לאנשי ונשות מחקר ומעשה בטכנולוגיות העלית, שישמרו על היתרון האיכותי של ישראל כמעצמת היי טק; כך הם עשויים להיות לאחת מאבני הבניין של המשק ולתרום להמשך קיומו ושגשוגו של המשק הישראלי.

חשוב לא פחות מזה: הרחבת הידע במדע ובטכנולוגיה היא חלק מהשכלה כללית הדרושה לכל אזרח בהווה והיא תהיה דרושה ביתר שאת בעתיד.

אנשי אקדמיה מתריעים כבר שנים על היצע נמוך של בוגרי מערכת החינוך המעוניינים בלימודים מתקדמים במקצועות מדעיים וטכנולוגיים. צה"ל נדרש לקיים מערך הכשרה כדי להתמודד עם פערים ברמת ההכשרה המדעית-טכנולוגית של בוגרי מערכת החינוך.

3. תרחיש אחד מניח את הכפלת מספר התלמידים הנבחרים במקצועות מדעיים ברמת 5 יח"ל ובמקצוע טכנולוגי אחד. בתרחיש זה יהיה מחסור של 1400 מורי מדע וטכנולוגיה; תרחיש שני מניח ש-25% מכלל התלמידים נבחרים במקצועות מדעיים ומקצוע טכנולוגי נוסף. בתרחיש זה יחסרו 3700 מורי מדע וטכנולוגיה (חזן ועמיתים, 2013). יש לזכור שתרחישים אלה אינם מביאים בחשבון את הרמה האקדמית של המורים כך שיתכן והמחסור יהיה גדול עוד יותר. נתונים מספריים נוספים על המחסור במורים מופיעים בספר.

1. מחקר דוקטורט שהתבצע בפקולטה לחינוך, למדע וטכנולוגיה בטכניון, בשנים 2012-2015, בהנחייתה של פרופ' אורית חזן.
2. חזן, א., בוכניק, צ., נתן, א., ורוה, א. (2013). החינוך המדעי והטכנולוגי בישראל: מדדים נבחרים לקראת בניית אסטרטגיה לניהול סיכונים בשל המחסור הצפוי במורים למדע וטכנולוגיה בחטיבה העליונה. מוסד שמואל נאמן למחקר מדיניות לאומית, הטכניון. נדלה ב-28 דצמבר 2013 מ: <http://www.neaman.org.il/Neaman2011/Templates/ShowPage.asp?DBID=1&TMID=581&LNGID=2&FID=646&IID=10462>

הולכים ומתרבים שיתופי פעולה בין צה"ל, התעשייה וארגונים פילנתרופיים לבין מערכת החינוך. שיתופי פעולה אלה רצויים גם מנקודת מבטה של מערכת החינוך בישראל.

ברמה גבוהה, להגדלת השתתפות תלמידי המגזר החרדי ולקידום ייצוג של המגזר הערבי בחינוך למדע וטכנולוגיה. הקמת מועצה לאומית בשיתוף בעלי העניין במדע וטכנולוגיה: במטרה למוע שיוניים תכופים בתכניות לאומיות, מוצע להקים מועצה לאומית לחינוך. חברי המועצה יהיו אנשי ונשות חינוך ונציגים ממוסדות להשכלה גבוהה, מהתעשייה ומצה"ל.

אסכם כך, הסיכונים האסטרטגיים של החינוך למדע וטכנולוגיה מבטאים תפיסות בחברה הישראלית. תכנית התגובה המציגה את עמדת משתתפי המחקר מציעה את שיתוף בעלי העניין בטיפול לשם הפחתת הסיכונים. עמדה זו משקפת את המציאות שבה הולכים ומתרבים שיתופי פעולה בין צה"ל, התעשייה וארגונים פילנתרופיים לבין מערכת החינוך. שיתופי פעולה אלה רצויים גם מנקודת מבטה של מערכת החינוך בישראל.

עם זאת, לצד הרצון בשיתוף פעולה, הודגשו גם חולשות בעבודה המשותפת עם מערכת החינוך. מתוך כך מוצע לבחון מהי הדרך הרצויה לשיתוף בעלי העניין, ובהתאם לכך לבסס שותפות בין מגזרית, כולל מדיניות ברורה ליישומה, המשמרת את תפקיד מערכת החינוך כאחראית לחינוך הציבורי במדינה, מצד אחד, ומאפשרת גם למגזרים האחרים (השני, השלישי וצה"ל) לפעול באופן המסייע לה בהשגת יעדי החינוך, מן הצד האחר. ■

הישראלית. בהן תפיסות חברתיות בנוגע לחינוך למדע וטכנולוגיה בישראל; ההכרה הציבורית שזוכים לה המורים בישראל; ופערים מגזריים הנובעים מתפיסות מושרשות בחברה הישראלית ומתהליכים שחוללו אותן.

ג. **תכנית התגובה לסיכונים.** תכנית פעולה כוללת לניהול הסיכונים האסטרטגיים המציעה דרכי פעולה להקלה בסיכונים האסטרטגיים בשיתוף בעלי העניין בחינוך למדע וטכנולוגיה. במחקר מוצעות דרכי פעולה רבות. אציין אחדות מהן:

ניידות מורי מדע וטכנולוגיה: חיפוש דרכים שתאפשרנה למורי מדעים וטכנולוגיה יכולת השתלבות הן במערכת החינוך, כמורים, והן בתעשייה, בתפקידים בהם יוכלו ליישם את כישוריהם.

מסלולי לימוד אטרקטיביים ויעוץ קריירה לתלמידים: בניית מסלולי לימוד טכנולוגיים ותכניות להכוונת קריירה בהקשר לשוק העבודה הנוכחי והעתיד בשיתוף גורמים מצה"ל והתעשייה.

חשיפת תלמידים לגופים ונציגים מתעשיית ההייטק: יוזמות לשיתוף עם גופים תעשייתיים ומדעיים העשויות להוות תמריץ עבור תלמידים ותלמידות לבחור במקצועות מדעיים.

שיתופיות לקידום מגזרים המיוצגים באופן נמוך בחינוך למדע וטכנולוגיה: שותפות בין מגזרית לצמצום פערים בייצוג תלמידי פריפריה חברתית וכלכלית במקצועות המדעיים הנלמדים

עסקיים. ממצאי המחקר מוצגים על ידי שלושת שלבי ניהול הסיכונים שבוצעו במחקר, כמפורט להלן.

א. ניתוח SWOT⁴ לזיהוי הסיכונים. הסיכונים מציגים את נקודת המבט של משתתפי המחקר ומתארים חולשות וסכנות עבור מערכת החינוך, שהמשך קיומן מסכן את השגת יעדי החינוך למדע וטכנולוגיה. הסיכונים שזיהו המורים למדע וטכנולוגיה נוגעים ישירות למורים, ומאפיינים את השלכות הסיכונים עליהם כמורים - למשל, סיכונים הקשורים בהזדמנויות מקצועיות עבורם, בהכשרתם ובמעמדם המקצועי. הסיכונים שזיהו בעלי העניין האחרים מבטאים את הסכנה שרואים בעלי העניין האחרים בהשלכות הסיכונים על הארגונים שאליהם הם משתייכים. למשל, ליקויים ברצף הלימודי בין בית הספר למערכת ההשכלה הגבוהה ולשוק העבודה משליכים על מחסור בכוח אדם בתעשייה, בצה"ל ובאקדמיה. ב. סקר דלפי⁵ לדירוג הסיכונים. סקר דלפי כלל 186 בעלי עניין בחינוך למדע וטכנולוגיה, וממצאיו מציגים סיכונים אסטרטגיים המבטאים תפיסות בחברה

4. SWOT: S-חוזקות, W-חולשות, O-הזדמנויות, T-איזמים.

5. שיטת מחקר המבוססת על מספר סבבים של שאלות למומחים עד הגעה להסכמה (Helmer, 1966).

מה באמת חשוב שילדינו ילמדו?

השכלה היא חשובה אבל כישורים התנהגותיים הם חשובים לא פחות

ידע רחב בתחומים שונים, שאליהם לא בטוח שהיו נחשפים אילולא היו חייבים בהם. בית הספר מעניק חוויות ילדות ובגרות מעצבות, כלים להתמודדות במצבי חיים שונים (לחץ, עומס, שחיקה, הרגל, עמידה ביעדים, חתירה למצוינות ועוד ועוד) ובכלל משמש אחד המקומות החשובים ביותר בחייו של אדם.

כמי שאמורים להכין את הדור הבא לאתגרים הרבים העומדים לפניו, עלינו להעניק להם את כל הכלים להצלחה בחייהם הבוגרים.

כאן נכנסת לתמונה האינטליגנציה הרגשית, אותה תאוריה משנת עולם, הגורסת כי חוץ מידע כללי: מתמטיקה, היסטוריה, ספרות ותנ"ך, יש נושאים טובים רבים שאותם עלינו לפתוח לפני הילדים והנערים. לא כדרך אגב, אלא כתורה ממש. כלומר, כפי שאנו משקיעים בלימוד היסטוריה, נשקיע בהקניית כלים לתקשורת בין אישית. שיעורי המתמטיקה יילמדו לצד שיעורי כישורי חיים במסגרת דומה של שעות והקצאת משאבים, ומורים יתייחסו לשיעורי החינוך, החברה וכישורי החיים במידת חשיבות שווה לזו שבה הם

בילדותי עסקתי בשאלת ה"מה אהיה כשאהיה גדולה?" הייתי משוכנעת כי המפתח להצלחה טמון בהצטיינות בלימודים. אם רק אצטיין בלימודי, אסיים במגמה יוקרתית - והעתיד שלי מובטח. לא הצטיינתי, אך הייתי בהחלט "תלמידה טובה", שמגישה עבודות בזמן, לומדת למבחנים ומתייחסת ברצינות לדרישות ההורים.

במרוצת השנים למדתי, כי העסקה שמכרו לי הייתה לא לגמרי מדויקת.

אין בהכרח מתאם ישיר בין הצטיינות בלימודים ובין הצטיינות בחיים.

לעתים אפילו ההפך הוא הנכון. אנו נתקלים באנשים שהיו תלמידים גרועים מאוד בבית הספר ועשו חיל בחייהם הבוגרים וגם להפך. כלומר, התפיסה הזאת: "אם תשקיע בלימודים תצליח בחיים" איננה מדויקת ועלינו להתאים אותה למציאות חיינו הנוכחית.

מאמרי זה מבוסס על ניסיוני כפסיכולוגית ארגונית וכמייעצת לחברות וארגונים אשר מקבלים לשורותיהם את בוגרי מערכת החינוך שעליה אתם אמונים.

בית הספר מעניק לתלמידים הבאים בשעריו כלים רבים: בראש ובראשונה

אחת השאלות המרתקות ביותר במדעי ההתנהגות היא שאלת הצלחתו של אדם. מה גורם לאנשים מסוימים להצליח ולאחרים להיכשל? ממה עשויים אנשים מצליחים? מה הוא הדבר הזה, שאם יש לך, אתה מצליח, ואם אין - נכשל? מה עושה אנשים לכאלה שמסתדרים בעבודה? שמממשים את עצמם? שמצליחים לייצר זוגיות טובה ולבנות ולנהל משפחה מתפקדת? שאלות אלו נוגעות לאחד מתפקידי המפתח שלנו כהורים וכמחנכים.

אם חשוב להצליח מה עלינו לעשות כדי להעניק לילדינו את המפתחות לכך? ראשית, אבהיר, כי גם הכישלון חשוב. כישלונות מעצבים את הצלחותינו ותורמים לנו להבין טוב יותר כיצד נכון לפעול. כישלון מלמד אותנו התמודדות והוא מוציא אותנו מאזור הנוחות.

אך כישלון אינו ערך, אנחנו חווים אותו לא פעם אך כמעט לעולם לא מבחירה. הצלחה, לעומת זאת, היא תוצאה מיוחלת. אנחנו שואפים להצליח, מתאמצים להצליח, לומדים כדי להצליח, עובדים כדי להצליח. הצלחה חשובה לנו.

היינו רוצים להיות כמוהו? האם לא היינו מבקשים עבור ילדינו ותלמידינו חיים כאלה? אם כן, עלינו לערוך שינוי בסדר העדיפויות שלנו. עלינו לחדר לילדינו כי היותו של ילד חברותי באופן מעורר הערכה משול מבחינתנו להצטיינות בלימודים, כי היותו של ילד רגיש לעצמו או לאחרים משול להצטיינות בלימודים, וכי סולם המדידה אינו רק מנכשל למצוין בלימודים, אלא הוא כולל מגוון רחב של תחומים ורבדים.

בואו נשנה יחד מסלול: נלמד אותם כישורים, נשקיע בפיתוח המיומנויות שלהם, נשווה את מספר המורים למספר היועצים, נפתח מערכי למידה מותאמי גיל, ונתייחס אל השיעורים הללו בכבוד ולא כמו אל שעה הנלקחת בכל פעם שלא הספיקו ללמד משהו "חשוב" באמת.

נלמד את ילדינו להיות אנשים. קודם כול אנשים, לפני היותם תלמידים. מורים ומחנכים, אשריכם שזכיתם לעבוד בתחום שבו יכולת ההשפעה שלכם היא מהגדולות שיש. נצלו זאת בתבונה, אך חשוב יותר, נצלו זאת ברגישות. ■

עלינו לחדר לילדינו כי היותו של ילד חברותי באופן מעורר הערכה משול מבחינתנו להצטיינות בלימודים

2. ניהול רגשות: בחירת הרגשות, הימנעות ממצבים של "חטיפה רגשית", המסוגלות להיות חיים רגועים ונינוחים, הימנעות ממצבי כעס ותסכול, בחירת הרגשה טובה.

3. גיוס מוטיבציה לפעולה: סוד ההניעה העצמית, מוטיבציה הניזונה ממקורות פנימיים ולא חיצוניים, היכולת של אדם להרים עצמו לאחר משבר או כישלון, ראייה חיובית, מציאת ה"יש".

4. אמפתיה: העמדת צרכיו של האחר לפני הצרכים האישיים שלי, להיות מתחשב, קשוב לאחרים ורגיש חברתית.

5. כישורים חברתיים: קשת של מיומנויות חברתיות, ובכללן תקשורת בין אישית, מקובלות חברתית, יצירת קשרים אישיים ובין אישיים ועוד.

אדם מודע לעצמו, המנהל את רגשותיו כהלכה והבוחר להרגיש טוב, מסתדר היטב בכל מקום - אדם כזה, האם לא

יודעים להתייחס לשיעורים הפורמליים. לא המורים קובעים את סדר היום החינוכי, ורובו מוכתב על ידי בחינת הבגרות, קודש הקודשים של מערכת החינוך. אבל מורים רבים בכל זאת יודעים להשתמש בכוח האדיר שנפל בחיקם ובצדק לעצב דור ילדים ונערים המשלבים רגש והיגיון, המודעים לעצמם, והמכירים בערך האחר. דור של אנשים המבין שהשכלה היא חשובה אבל כישורים התנהגותיים הם חשובים לא פחות. דור של אנשים שיוודעים שבעזרת השכלה ללא כישורים הם לעולם לא יצליחו, אך בעזרת כישורים טובים הם יצליחו גם אם השכלתם תהיה דלה יותר. על המורים ואנשי החינוך לפעול בשני מישורים במקביל: להקנות ידע וערכים ולטפח את האינטליגנציה הרגשית של תלמידיהם. אינטליגנציה רגשית כוללת מנעד רחב של יכולות, והכישורים המרכזיים שבהם הם אלה:

1. מודעות עצמית: היכולת שלי להכיר את עצמי, את חולשותיי וחוזקותיי, לטפל בעצמי, להשתפר, לקבל את עצמי, לפרגן לעצמי, להשקיע בעצמי, ובכלל, להיות אדם שלם.

תהיות על עתיד החינוך וההשכלה

בחברה רב תרבותית יש חשיבות לחינוך המושתת על ערכים דמוקרטיים המאפשרים פלורליזם חברתי, שוויוניות וסובלנות

הדאגה למיצוי עצמי וקידום מצוינות ובין ההליכה 'עם הפנים לקהילה' ועידוד התרומה לחברה - פיתוח חזון מערכת שהצדק החברתי הוא בראש מעייניו. חזון המקדם הכלה (inclusion) במובן הרחב של המילה - קבלה והכרה לכל התלמידים, הבנה שכל אדם הוא יחיד ומיוחד, ושהשוונות - התרבותית, האזרחית, הכלכלית, הפיזית והנפשית - הופכת לכוח מצמיח ומאדיר.

2. הדאגה לאיכות הסביבה/קיימות (sustainability) - פיתוח חזון הדוגל בשמירה אקטיבית על המערכות הסביבתיות והחברתיות ועל שיווי המשקל בין שיפור איכות החיים המיידית לבין הדאגה המתמדת לקיימות.

3. התאמת תהליכי הלמידה וההוראה בבית הספר ללמידה במשך החיים (life-long learning) המשלבת טכנולוגיה עדכנית בכל תחומיה - העמדת בוגרים המסוגלים להמשיך וללמוד כל העת ולהשתלב בחברת מבוגרים עתירת ידע ומשתנה תדיר.

יש להתמודד עם האתגרים החברתיים ולאפשר לכל מורה להשתתף בתהליך ולקדם את המערכת החינוכית להגשמת מטרותיה. ■

קשה מיום ליום. אותם אנשים שזכו ב'עשר דקות התהילה' שלהם משמשים מעין גורו לדור הצעיר, השואף להיות כמוהם - מפורסם, עשיר ובעל השפעה, אך אולי חסר כיוון ומטרה, חזון או ערכים חינוכיים. האם המורה בעתיד יהיה מסוגל להתמודד עם האתגרים העומדים לפניו, והאם תהיה לו היכולת לספק את התשובות לשאלות הרבות העולות בקרב אנשי החינוך: שאלות של מוסר, פילוסופיה, צדק חברתי, ערכים ושוויון, למידה/הוראה יעילה - שעומדים במוקד הדיון החינוכי בכל מוסד להשכלה ולהוראה?

תשובתי היא כי בחברה שלנו, המצטיינת ברב תרבותיות, יש חשיבות, בראש ובראשונה, לחינוך שמושתת על ערכים דמוקרטיים המאפשרים פלורליזם חברתי, שוויוניות וסובלנות. המציאות החינוכית אינה מנותקת מהמציאות החברתית, התרבותית, הפוליטית והכלכלית, ולכן חשוב לפתח בקרב התלמידים תפיסה חינוכית ריאלית, ולספק להם כלים מתאימים שיאפשרו להם לתפקד במציאות רב ממדית דינמית ומשתנה. יש שלושה מוקדים חשובים שעליהם יש לתת את הדעת:

1. מציאת שיווי המשקל המתאים בין

מורה ומרצה אני תוהה רבות על עתיד החינוך וההשכלה, ועל יכולתי לראות את התמונה העתידית ראייה ברורה שתשקף את המציאות הרבגונית והמורכבת שבה אנו חיים. האם רכשתי את הכלים הנכונים להכשיר דורות של תלמידים לעולם תחרותי?

מה תהיה דמותו של התלמיד/הסטודנט בשלהי המאה ה-21 ואף במאה ה-22 הרחוקה? ומה תהיה דמותו של המורה/המרצה לאור השינויים הרבים המתרחשים בעולם הגלובלי שבו אנו חיים? האם המורה יהפוך למנהיג חינוכי, לדמות בעלת חזון והשפעה, או יישאר בעל הידע בתחום הדעת שלו שכל מטרתו היא העברת החומר והצלחת התלמיד בבחינה? אילו ממקצועות ההוראה צריכים להשתנות כדי להתאים את המערכת לאותם שינויים ואתגרים גלובליים? שאלה נוספת נוגעת גם לתחומי השפעתו של המרצה/המורה לחיים על עתיד הדור הצעיר ועל התפתחותו האקדמית והחינוכית. האם נמשיך להיות דמות לחיקוי ולהערכה מצד התלמידים וההורים או שנאבד את יכולתנו לשנות ולעצב את דמותו של התלמיד? התחרות שלנו בכלי המדיה התקשורתיים ובסלבריטאים נעשית

הצלצול הזה הוא בשבילכם

אוניברסיטת חיפה מזמינה אותך המורה,
לבוא ולהתמקצע במגוון מסלולים לתואר שני.
הלימודים מרוכזים ליום-יומיים בשבוע,
או בשנה קלנדרית אחת.

לפרטים נוספים: morim.haifa.ac.il

לחזור לשורשים!

תואר שני בתנ"ך בשנה אחת

המחלקה לתנ"ך מציעה
תכנית לימודים מרוכזת לתואר שני
(במסלול ללא תזה)

התכנית בהיקף של 9 קורסים שנתיים (18 ש"ש)
באחת משתי האפשרויות הבאות:

1. יום לימודים אחד בשבוע + קורסי קיץ מרוכזים
במשך 2-4 שבועות
  2. שני ימי לימוד בשבוע בימים ג ו- ה
- התכנית גמישה
  - לימודי השלמה לפי הצורך

**התכנית פתוחה לבעלי תואר ראשון
ומתאימה במיוחד למורים בשנת שבתון**

לפרטים:

טלפון: 03-5318229

דוא"ל: depttn@mail.biu.ac.il

טפסים להרשמה ניתן למצוא

באתר האוניברסיטה באינטרנט

dory.os.biu.ac.il/toar2web

וכן בחנויות "אקדמון" ו"סטימצקי"

+9392 • biu.ac.il •

• התכנית ליעוץ חינוכי - נדרש בוקר אחד בלבד.
השאר בלימודי אחה"צ - עם אפשרות לתזה

• מוסמך בהוראה - M. Teach לבית הספר העל
יסודי בשילוב תעודת הוראה במגוון מגמות.
תואר שני לאקדמאים חסרי תעודת הוראה.

מאשר לצורך קידום מקצועי על-פי המתווה להתפתחות
מקצועית של משרד החינוך.
מוכר למלגות של ארגון המורים.

יום לימודים בשבוע

• התכנית לחינוך בגיל הרך *

• התכנית להוראת המתמטיקה והמדעים לבית
הספר היסודי

• התכנית להוראת מדעי הרוח והאמנויות בגישה
רב-תחומית - עם אפשרות לתזה

• התכנית לחינוך והוראה לתלמידים בהדרה
(בסיכון)

• התכנית להוראת שפות בהתמחויות: אנגלית,
עברית וערבית - עם אפשרות לתזה

• התכנית לניהול וארגון מערכות חינוך
בהתמחויות: ניהול בתי ספר ומוסדות חינוך,
פיתוח פדגוגי

• התכנית להוראת המדעים בבית הספר העל
יסודי בהתמחויות: מתמטיקה, ביולוגיה,
פיזיקה, מדע וטכנולוגיה, כימיה

* הענקת התואר מותנית באישור המל"ג.

הפקולטה ללימודים מתקדמים
לימודי תואר שני בחינוך והוראה -

M.Ed.\M.Teach

**מזמינים אתכם
ללמוד ולהתקדם**

בתחומי התמחות מובילים
במערכת החינוך

בלי אנושיות אין חינוך

טכנולוגיה - כן, טכנולוגיה - לא

טכנולוגיה - כן, טכנולוגיה - לא

אם ברצוננו לדבוק באנושיותנו, הרי שיש להעמיד את המוצרים הטכנולוגיים (וגם את אלו המציגים עצמם כ'חזון העתיד' או אף מאיימים עלינו שאם לא נשתמש בהם - נכחד) למבחן האנושיות. אלו מהם המתיישבים עם אנושיותנו, מטפחים ומשרתים אותה, ראויים לשם **טכנולוגיה**; אלו שחותרים תחת אנושיותנו ומבקשים להפכנו ליצורים רובוטיים הנשלטים מרחוק, חסרי זיקה ואחריות לזולת - הם מה שכיניתי לאחרונה **טכנולוגיה**³, כלומר, טכנולוגיה שמטרתה או תוצאתה היא 'העברתנו לשלב הבא באבולוציה' שלפי הפוסט-הומניזם שייך ל'יצורים חכמים', רובוטים ואינטליגנציה מלאכותית.

מי צריך לסגל את עצמו למי?

פעמים רבות נשמעת הטענה שבתי הספר צריכים "להתאים את עצמם למציאות הטכנולוגית החדשה". ואולם כפי שטען גיל פוסטמן

התפקיד שעל הטכנולוגיה החדשה למלא בבית הספר או בכל מקום אחר הוא נושא שיש לדון בו ללא פנטזיות היפראקטיביות וקריאות התפעלות... מדובר בעסקה... הטכנולוגיות נותנות ולוקחות, לפעמים במידה שווה, לפעמים נותנות יותר, ולפעמים לוקחות יותר.⁴ גיל פוסטמן (1931-2003)

3. "בדרך לחיסול האדם", מקור ראשון, מוסף שבת בראשית תשע"ו.

4. גיל פוסטמן, קץ החינוך: הגדרה מחודשת

חינוך במיטבו הוא הדרך של מסורות אנושיות להעביר את ערכיהן לדור הבא באופן מילולי וככל האפשר פעלתני וחוויתי!¹ לאן פני החינוך בעתיד? אנו חיים בעידן שבו הישגיו המדעיים והטכנולוגיים של האדם הביאו לתועלות רבות, אך גם לסכנות שטרם ידע המין האנושי: מדע הוא הניסיון להבין את העולם; טכנולוגיה היא הניסיון לשלוט על העולם... הטכנולוגיה מתפתחת והולכת והאנושיות שלנו הולכת ונמחקת... פעם הטבע איים להשתלט על האנושיות שלנו; היום מאיימים עליה האמצעים שפיתחנו על מנת להשתחרר מהשליטה של אותו טבע.²

אבקש לטעון כי **השאלה לגבי עתיד בתי הספר היא השאלה הבסיסית על עתיד אנושיותנו**. מהי אנושיות? דומני כי הרכיבים הבאים חיוניים להגדרתנו כיצור-אנוש, או כנבראים 'בצלם אלהים': **קיום שאינו מנותק מהעולם הטבעי-אורגני, ישות גוף-נפש אחדותית, זיקה מילולית ואחריות מוסרית לזולת ולחברה, כבוד האדם וייחודו, חירות ואוטונומיה וזכות לפרטיות**. שמירת אנושיותנו - על שלל רכיביה - תלויה אפוא בטיב החינוך שנעניק לילדינו.

1. ראו מאמרי "האם רק מן הידע העיוני נוציא לנו חינוך? צמצום בגרורות כהזדמנות להרחבת הלמידה הפעלתנית", קשר עין 231, תמוז-אב תשע"ג, עמ' 26-28 (כל המקורות המוזכרים בהערות זמינים במרשתת).

2. מיכה גודמן, "התייונות 2013: מתנתקים מהסלולר כדי להתחבר", מעריב (3.12.2013).

בתי הספר - עם כל הפגמים שיש בהם - מספקים לתלמידים חוויה חשובה של למידת-שיח ויחסי גומלין אנושיים. ראוי גם להזכיר למי שמבקשים להכפיף (שלא לומר לכופף) את בתי הספר ל'עתיד', כי דור ההיי-טק הישראלי הצעיר (ובכללו שר החינוך נפתלי בנט) רכש את מיומנותיו במערכת החינוך ה'ישנה', שבה היו גם שיעורי מלאכה ונגרות. את 'הלם המסכים', לעומת זאת, סופגים התלמידים די והותר בשעות אחה"צ והערב, כפי שמיטיב להזהיר תמיר ליאון.⁵ על פי דוח ה-OECD בשם "תלמידים, מחשבים ולמידה" ([אוקטובר 2015](#)) מחשוב-יתר וריבוי-מסכים נוטים **לפגום** בהישגים הלימודיים אם אינם מגובים בטיפוח אוריינות והוראה אנושית

למטרות בית הספר, מאנגלית: אמיר צוקרמן, ספרית פועלים, רענה תשנ"ה, עמ' 41 (שם הספר הוא דו-משמעי במכוון: End משמעו באנגלית 'קץ' וגם 'תכלית').

5. ראו הריאיון שערך נטע אחיטוב עם ליאון **במוסף "הארץ"** (31.12.2015).

חינוך במיטבו הוא הדרך של מסורות אנושיות להעביר את ערכיהן לדור הבא באופן מילולי וככל האפשר פעלתי וחוייתי

הבית-ספרי... אילו היינו יודעים, למשל, שחפצם של כל התלמידים הוא להיות ראשי תאגידים עסקיים, האם היינו מאמנים אותם בקריאת תזכירים, דוחות רבעוניים... ולא מבלבלים את דעתם בשירה, במדע ובהיסטוריה? איני חושב כך. ושום אדם לא יחשוב כך. **התמחות בתחום מסוים נוצרת רק באמצעות יכולת כללית יותר, או במילים אחרות, יעילות כלכלית היא מוצר לוואי של חינוך טוב. כל חינוך שייסוב בעיקר על יעילות כלכלית יהיה מוגבל מכדי להיות שימושי, ובכל מקרה, יגמד את העולם כדי עלבון של ממש לאנושיות. או לכל הפחות יגמד את עצם הרעיון של לומד טוב מהו.⁹** בתוך כל זאת, אל לנו לזלזל במרכיב הסדר, הקבוצתיות והמשמעת בבית-הספר, האחראים במידה רבה על הפקתו של החינוך האנושי הערכי:

מצויות בידנו שפע של ראיות לכך שלוקח שנים רבות ללמד את הדברים בבית הספר לפני שהם מתקבלים ומופנמים על ידי התלמידים... התהליך הזה נקרא יצירת אנשים בני-תרבות. דומה שאל הטכנולוגיה אינו מתעניין בתפקיד זה של בתי הספר.¹⁰ האם נדחק את קצם של החינוך ושל בתי-הספר, או נשכללו לאור מטרותיו הראויות? ■

9. פוסטמן, קץ החינוך, עמ' 33 (ההדגשה אינה במקור).

10. קץ החינוך, עמ' 45.

להחדרה לבתי-הספר של טכנולוגיות שנויות במחלוקות (או 'טכנולוציה') כמו משקפי מציאות-מדומה (VR), שאפילו במדורי הטכנולוגיה נמתחות ביקורות על הנזקים החמורים והדה-הומניזציה העלולים להיגרם על ידן.

האם שכח משרד החינוך שבתי הספר אמורים להיות בראש ובראשונה מרחב של חינוך ולמידה, של פתיחת צהר אנושי מושכל לזולת ולעולם הזה? באמצע שנות התשעים, לפני פריצת העידן הדיגיטלי, צפה פוסטמן את הבעיה הזאת:

אנו פוגשים תלמידים ש"משעמם להם בעולם האמיתי". מה המשמעות של "משעמם להם בעולם האמיתי", בפרט כשמדובר באנשים כה צעירים? האם טיול במציאות מדומה עתיד לרפא בעיה כזאת? ואם כך, האם הצעירים המוטרדים ירצו לחזור לעולם האמיתי?⁸

בניגוד לכיוון ה'סֶבְלָתֵנִי' המנסה למכור לתלמידים 'חוויות' מדומות, יש להתמקד בשיפורו של בית הספר כדי שישירת טוב יותר את טיפוח אנושיותם וכישוריהם החברתיים והיצירתיים של ילדינו. זניחת יעדים אלו והכפפת החינוך ליעדים חיצוניים ו'עתידיים' אינה רק מעילה באנושיותם, אלא אף אינה יעילה:

עם כל הפופולריות הרבה שאל היעילות הכלכלית נהנה ממנה, אין בכוחו ליצור סיבות מספקות לחינוך

8. קץ החינוך, עמ' 41.

איכותיות, והמסכים במובן זה הם חלק מהבעיה, לא מהפתרון. יש צורך דוקא לפתח אצל התלמידים (ובואו נודה, גם אצלנו המבוגרים) מודעות ביקורתית:

גם אם בתי הספר לא יעשו דבר, רוב האוכלוסייה תדע להשתמש במחשב... בדיוק כשם שרוב האוכלוסייה למדה לנהוג במכונית בלי ללמוד זאת בבית הספר... מה שעלינו לדעת על מכוניות - בדומה למה שעלינו לדעת על מחשבים, על הטלוויזיה ועל טכנולוגיות חשובות אחרות - אינו כיצד להשתמש בהן **אלא כיצד הן משתמשות בנו.**⁶

תובנתו של פוסטמן מטרידה כשאנו רואים גופים עסקיים-פרטיים המבקשים להשתמש בתלמידי החינוך הציבורי כ'אקסלרטור' או שפן-ניסוי⁷ בייחוד חמור הדבר כשמדובר בנסיגות

6. קץ החינוך, עמ' 43 (ההדגשה אינה במקור).

7. ראו מאמרי 'טכנולוציה? לא בבית-ספרנו', עמודים 777 (3), שבט-אדר תשע"ו, עמ' 49-55.

החינוך האינדיבידואלי בעידן אי הוודאות

ככל שהתפיסה החינוכית מתחשבת באינדיבידואליות של הלומד ומעודדת את צמיחתו כאדם, כך הופך הלימוד למשמעותי ולרלוונטי לחייו

עבורם את הכלים וההזדמנויות והם לעד יצפו בה מן הצד בטינה, בחוסר עניין ובהעדר שייכות, יביטו בעיניים כלות באחרים שהחברה אימצה אל חיקה בעוד הם נשמטים מטה מטה אל מלתעות העוני, החידלון והיאוש. נושא זה אקוטי בעידן של אי ודאות, לא כל שכן כאשר מדובר בתושבי הכפרים והפרברים, בבני העולים והמיעוטים. כל אלה אשר ידם אינה משגת - עבורם ההשכלה או ההכשרה היא הצלת חיים שבה טמון כל ההבדל. ואם חינוך לכול, בצד החינוך הכולל אין מנוס מהיערכות מחודשת וכוללת שתיתן מענה לחינוך האינדיבידואלי.

ככל שהתפיסה החינוכית מתחשבת באינדיבידואליות של הלומד ומעודדת את צמיחתו כאדם, כך הופך הלימוד למשמעותי ולרלוונטי לחייו. הלימוד כמוהו כהזמנה למסע. מסע שבו התלמיד לא יישאר עוד כמו שהיה. הוא ירחיב את גבולות יכולותיו וכישוריו, יערוך מחדש את תפיסותיו וגישותיו, ומעבר ללימוד הטכני, לאוסף תיאוריות, טכניקות וטכנולוגיות, הוא ירכוש גם ידע חדש על עצמו. אותה התעמלות לשרירים המנטליים הקוגניטיביים האישיותיים היא שתביא אותו אל רמת מימוש ייחודית וחד פעמית ואל פסגת

ימים של משברים כלכליים ואבטלה גואה, כאשר אנשים רבים מתקשים להתפרנס ולמצוא את מקומם בחברה, עולה יותר מתמיד חשיבותה של ההכשרה כמענה הכרחי אלמנטרי וכמפתח להישרדות בחבלי הקיום. יש תלמידים הנושרים מהלימודים מתוך תחושה של כישלון והחמצה, אלא שזה איננו הכרחי ויש להתוות את הדרך. אמנות או מיומנות ההוראה היא לזהות נכונה את מערך היכולות והקשיים של הלומד ולחפש איתו את נוסחת הלמידה המתאימה, לתרגם אותה לשלבים ולתהליכים המותאמים רק לו, להעניק לו רשת הדרכה ותמיכה וללוות אותו במעלה הדרך.

על כל מסגרות החינוך הרלוונטיות וסוכני החברה השונים לעשות כל אשר לאל ידם להשגת המטרה החינוכית הזאת. הטעם לכך פשוט: זוהי משאת נפשה של החברה עצמה, לצאת נתרמת מחינוכו ומהשכלתו של כל אחד ואחד. החברה זוכה ראשונה - בין מכישוריו שהבשילו ומהיותו אדם מתפקד ויצרני לתפארת, ובין מעצם הדבר, שעם כל אדם שניצל בכוח ההכשרה או ההשכלה חוסכת החברה מעצמה את פירות הבאוסים של תסכולם של אלה אשר היא זנחה מאחור ולא השכילה למצוא או להמציא

האפשרויות המזומנות רק לו עד כי יחוש: "בשבילי נברא העולם". בכל אדם טמונה ההבטחה הזאת, להגשים את עצמו. שומה על החינוך לממש זאת, במידת האפשר, לחצוב ביד אמונה ואוהבת את מה שטמון בתוכו ומה שיצק בו האל, כחוליה חיונית והכרחית במארג החברתי הכולל. זוהי זכות יסוד, שאין נעלה ממנה, השמורה לו מאת החברה. השליחות האמיתית של החינוך היא, אולי יותר מתמיד בעתות אלה של חוסר ודאות, ליתן את ההשכלה או ההכשרה המתאימה לכל אדם בהתאם לצרכיו ולכישוריו, שתעניק לו ודאות יחסית. ■

המכללה האקדמית לחינוך ע"ש דוד ילין המרכז ללימודי תעודה והשתלמויות

לצמוח אישית, להתפתח מקצועית

ההרשמה
בעיצומה

שפה, טקסט, מידע וספרייה

- הכשרת ספרנים-מידענים ומנהלי ספריות
- עריכת לשון עברית
- English Editing
- סדנה לכתיבת סיפורי ילדים
- יידיש - לא רק שפה זרה
- ערבית מדוברת
- אינטרנט ורשתות חברתיות ככלי עבודה

קורסי השלמה

- אנגלית (לקראת מבחן "אמירס")
- מגוון קורסים להשלמת דרישות בתחומי הפסיכולוגיה
- מכינות קיץ להשלמת שעות באומנות ובביבליותרפיה

חינוך, חינוך מיוחד והוראה

- אנתרופוסופיה וחינוך בגישת ולדורף
- הוראה מתקנת (מותאמת)
- מחנכות ומחנכים בגן הילדים
- Professional English Tutoring
- הרחבת תעודת הוראה (פיזיקה ומדעים)
- התאמה להוראה לעובדים פרא-רפואיים

אימון, הדרכה, הנחיה וקהילה

- הכשרת אנשי חינוך להנחיה בשיטת "אייכה - הורות מגדלת"
- הכשרת מאמנים במגוון התמחויות: "הורות ומשפחה"; "תזונה ואורח חיים בריא"; "לקויות למידה וקשיי קשב וריכוז"
- הנחיית קבוצות

עולמות הטיפול

- ניתוח התנהגות יישומי
- גינון ככלי מסייע בחינוך ובטיפול
- ליצנות רפואית וקהילתית - חדש!
- הכשרת מנהלי טיפול (Case Managers)
- ללקויי תקשורת בתפקוד גבוה (ASD - אספרגר ועוד)
- עבודה עם הורים והדרכתם
- מבוא לטיפול בטרומה

פיתוח מקצועי לעובדי הוראה במסגרת "עוז לתמורה":

מורים בשנת

עבודתם הראשונה:

- אימון בתחילת הדרך
- ניהולן ומנהיגות חינוכית (בעברית ובערבית)
- ניהול כיתה
- תקשורת יעילה בכיתה
- אתגרים בעבודה עם תלמידים בעלי צרכים מיוחדים
- התמצאות בסביבה מאתגרת (בערבית)

הכשרת מורים חונכים ומלווים

סגני מנהלים

מקצועות התקשוב לעובדי הוראה

הכשרת רכזי הערכה ומדידה בחינוך

הכשרת רכזי התאמות והבחנות

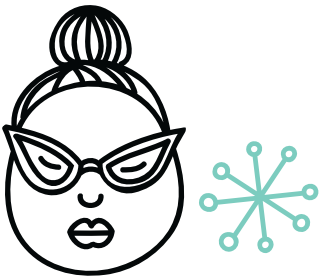
רכזי שכבה, רכזי מקצוע, מחנכי כיתה

רחוב מעגל בית המדרש 7, בית הכרם, ירושלים
www.dyellin.ac.il / hemshech@dyellin.ac.il

לפרטים והרשמה *3043
התקשרו:

לעתיד טוב יותר: גישור בבתי הספר - בין חתירה להסכם לשינוי השיח

ניהול תהליכי גישור בשילוב עם תיאוריית הלמידה המתווכת ככלי מרכזי להתנהלות גם בבתי ספר

מודל הגישור הקלאסי נכנס לבתי ספר רבים יותר ויותר בשנים האחרונות אם כחלק מתכנית הלימודים ואם כפרקטיקה של יישוב סכסוכים בתוך בית הספר

אציג כאן את תפיסה המשלבת את עולם הגישור ויישוב הסכסוכים עם גישתו של אבי מורי ז"ל, פרופ' ראובן פוירשטיין, בדגש על תיאוריית הלמידה המתווכת. תיאוריה זו מבוססת, ראשית, על האמונה ביכולת האדם להשתנות. תפיסה זו, תודה לאל, רווחת היום יותר ויותר, אך בשנים שבהן הגה אותה אבי ועשה בה שימוש פרקטי, תוך שהוא משכלל אותה לכלל תיאוריה שלצדה כלים פרקטיים ותיאוריות תומכות (ההעשרה האינסטרומנטלית והאבחון הדינמי), היא הייתה מהפכנית. תיאוריית זו גורסת שכדי שתיווצר אינטראקציה תיוכית משמעותית (המקנה למקבל התיווך כלים שיאפשרו לו להתמודד בעצמו עם המציאות ללא המתווך) על האינטראקציה להכיל

שינוי בשיח, תקשורת אחרת ומודעות אחרת במצבי קונפליקט? המודל של 'גישור קוגניטיבי', או בשמו הארוך - שילוב הגישור ושיטת הלמידה המתווכת, עשוי לתת מענה. אפתח בסיפור על גישור מיוחד ובו שילבתי פרמטרים מתחום תיאוריית הלמידה המתווכת. הגישור שניהלתי היה בין בעל עסק לבין אדם שעבר חיים לא פשוטים והשתקם.

הסתבר שבמהלך הניסיונות של הצדדים להידבר חלה אי הבנה מכוננת והעניינים הידרדרו והסלימו. ישבתי עם שניהם, ובדקנו מה השתבש בתקשורת ואת הפרשנות ההדדית לאותו אירוע מכונן. באופן מודע, ובמנותק מתוכני המחלוקת, התעכבתי על אותה אי הבנה, ועמדנו יחדיו על שורשה עד שהצדדים הביעו הבנה והכרה הדדית זה בפרשנותו של זה וקיבלו אחריות איש איש על חלקו בפרשה. הגישור הסתיים ללא הסכם. עם זאת, אני זוכר את מילותיו הנרגשות של אחד מהם שהודה על התהליך והלמידה שהוא עבר במהלכה.

בואו נשים לרגע יד על הלב. שני תלמידים רבים, או מתגלע קונפליקט בין מורה לתלמיד - מה השאיפה הכי חזקה שלנו באותו רגע? האם נכוון מיד לעבר תהליך עמוק, המברר את העניינים לעומקם - או אולי תגובתנו תבוא כחלק מהאוטומט המבקש קצת שקט מכל הבלגן, ופשוט 'לשים את זה בצד' רגע? דילמה זו מתעצמת ככל שאנו נכנסים יותר ויותר לתוך העידן הטכנולוגי. חלק מהברכה של עידן זה באה לידי ביטוי במענה מהיר ופשוט לרוב צרכינו, וכך הנטייה, הלא מובנת מאליה, לעבר תהליכי עומק - הולכת וקטנה.

מודל הגישור הקלאסי נכנס לבתי ספר רבים יותר ויותר בשנים האחרונות, אם כחלק מתכנית הלימודים ואם כפרקטיקה של יישוב סכסוכים בתוך בית הספר. אך נשאלת השאלה, מה מבטיח לנו כי תהליך גישור מבורך זה לא ייהפך גם הוא לחלק מהאוטומט המוזכר לעיל של סילוק הטרדות מהשולחן? נשאל את זה אחרת - איך נוכל לעשות את תהליך הגישור למאפשר שינוי עמוק,

במקום לרוץ אל
הפתרונות - אתעכב, למשל, גם
על הנסיבות שהביאו למחלוקת, אך
לא במטרה למצוא אשמים, אלא כדי
לבחון את דרך ההסלמה הטבעית
של הקונפליקט

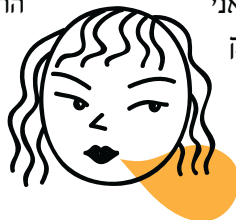
קרה, כי ייתכן שכשנבין את אי ההבנה שאירעה ביניכם נוכל להבין זה את זה טוב יותר.

טרנסצנדנטיות. לאחר שהמתווך תיווך עיקרון כלשהו, המתווך בוחן עם מקבל התיווך היכן עוד ניתן ליישם את מה שגלמד כעת. היכן הכללים והכלים, שתווכו כעת, יכולים לבוא עוד לידי ביטוי. שלב זה חשוב ביותר לצורך הפגמת השינוי שהתחולל כעת וכן לצורך עשייתו של השינוי לרוחבי ומשמעותי יותר.

בגישור שסיפרתי עליו למעלה אפשרה שאלת הטרנסצנדנטיות לאותו בחור משוקם לראות היכן עוד בחייו יש לשים לב לאי הבנות ולגדוע אותן באיבן במקום להמשיך את ההסלמה. כאמור, הכנסת הגישור לבתי הספר היא צעד מבורך. חשוב לציין כי שילוב תיאוריית הלמידה המתווכת בתהליך הגישור עשוי להפוך את תהליך הגישור המתנהל בבתי הספר מתהליך לסילוק סכסוכים לתהליך עמוק שיוכל לאפשר לצדדים לעשות שינוי משמעותי בדרך התנהלותם בקונפליקטים עתידיים. ■

יש לשמור על אפיק דיאלוגי ולוודא כי אין מדובר בשיח חד סטרי שיעילות הפגמתו נמוכה.

השאלות שיסייעו בהפיכת השיח להדדי יותר הן למשל: האם המגושר קשוב אליי עכשיו כשאני משוחח איתו? מה מעסיק אותו כרגע? ובעיקר - מה אני יכול לעשות כעת כדי שהדיאלוג הזה יימשך.

תיווך למשמעות - בניגוד לתפיסות שלפיהן המחנך פועל בדרכיו שלו ואינו חייב להיות שקוף לתלמידיו במה שנוגע לסיבות למעשיו ולפעולותיו - בשיטת הלמידה המתווכת המתווך פועל בשקיפות תוך שיתוף מקבל התיווך במשמעות שהוא מייחס לפעולותיו שלו. עניין השקיפות בגישור הוא חשוב ביותר. מעבר לעניין האמון שהשקיפות יוצרת, השקיפות היא המאפשרת את הלימוד בתוך החוויה המתווכת - כי היא הופכת את הפרקטיקות, שהמגשר נוקט, מסתם שאלות אקראיות לשאלות בעלות משמעות. למשל, בגישור האמור אמרתי: אסביר לכם מדוע אני שואל מה

ארבעה פרמטרים הכרחיים. בעולם הגישור נשלב את ארבעתם כך: **הכוונה.** בירור הכוונה שלי מחייב אותי לבחון, ראשית, את מטרתי, להתאימה לאנשים שביניהם אני מעוניין לתווך, ולהתאים את עצמי, ואת הדרך שבה אני בוחר לתווך את מה שבחרתי לתווך, באופן שהוא ייקלט בדרך הטובה ביותר על ידי מקבלי התיווך.

אני שואל את עצמי מהי הכוונה שלי בגישור: האם אך ורק סילוק הקונפליקט, או מטרתי לאפשר לצדדים לעבור חוויה משמעותית שתאפשר להם לנהל את הקונפליקטים שלהם בדרך טובה יותר.

כוונה זו משנה את הדרך שבה אני מנהל את הגישור. במקום לרוץ אל הפתרונות - אתעכב, למשל, גם על הנסיבות שהביאו למחלוקת, אך לא במטרה למצוא אשמים, אלא כדי לבחון את דרך ההסלמה הטבעית של הקונפליקט. התכוונות זו משנה שינוי משמעותי את קצב הגישור ואת מיקודו.

ההדדיות. כדי שתיווצר סיטואציה מתווכת, חייבת להיות מערכת של הדדיות בין המתווך למקבל התיווך.

מ"אי ידיעה" ל"איים של ידיעה"

האתגר החדש והחשוב של המורים בעתיד הוא ליצור "קהילות הבעה"

הדמיון והיצירה. האנשים היצירתיים והפורים ביותר הם אנשים ששואלים שאלות אסימטריות ושחורגים מדרכי החשיבה המקובלות. לפני כעשרים שנה ניצבה חברת PP AND L, חברה המספקת חשמל לצפון מערב ארה"ב, בפני בעיה קשה. קווי המתח הגבוה באזור הרי קאסקייד המושלגים אשר במדינת ויסקונסין נקרעו תדיר בשל הצטברות קרח רב על הקווים עצמם. החברה שלחה עובדים מטעמה שנדרשו לטפס על סולמות גבוהים ולנתק את אספקת החשמל כדי לנקות את הקווים מהשלג שנערם עליהם. עובדי החברה שנאו את העבודה המסורבלת והמסוכנת שגבתה לא אחת קורבנות אדם אשר נפלו ונחבלו מהסולמות שעליהם עבדו. החברה שכרה את שירותיה של חברת ייעוץ והיא ביקשה לערוך סיעור מוחות בקרב העובדים סביב השאלה: כיצד ניתן לנקות קווי מתח מהשלג הנערם בלי להסתכן? חברת הייעוץ ביקשה מן ההנהלה לערב כמה שיותר בעלי תפקידים בסיעור המוחות - החל בעובדי הניקיון, המזכירות ואנשי האבטחה וכלה במהנדסי החברה ומנהליה. כולם הוזמנו לחדר גדול ורחב מידות. שם ביקשה החברה מהעובדים להעלות כל שאלה או השערה שעולה על דעתם בנוגע לפתרון הסוגיה המטרידה, אפילו השערות שביום רגיל היו גורמות לפיטוריהם. "בחדר הזה", הדגישו, "כולם

תלמיד שיכול ויודע להביע את עצמו. הפלטפורמות המצויות ברשת, הסובבות ומקיפות אותנו תדיר, מחזקות השערה זו. הבלוג, פייסבוק, טוויטר, אינסטגרם וכל אותן רשתות חברתיות מאפשרות להמונים להביע את עצמם במהירות הברק, לשדר מקצה העולם ועד קצהו, להקים המונים מכיסאותיהם ולהסתער אל עבר בסטיליות חדשות (דוגמת "האביב הערבי"). הרשת גם מאפשרת לנו לגייס מימון לפלטפורמות עסקיות, להקים קהילות מומחים, לגייס דעת קהל, לרתום המונים למטרה נעלה, להעלות נושאים למודעות ועוד. נראה כי הרשת היא הזירה שבה דברים קורים ויקרו. הרשת היא אפוא עולם של הבעה. הבעה משמעותית - זו המניעה לפעולה - היא הבעה שביצירתיות יסודה, וכמורים יש באפשרותנו לסייע סיוע משמעותי לתלמידים בדרכם לקראת השתלבות בשדות ההבעה השונים בעתיד, במגוון תחומיהם: הבעה מילולית, גרפית, ויזואלית, תנועתית ועוד. לרוב הדרך לגירוי עצבי ההבעה היא שאילת שאלה טובה וחריגה מגבולות החשיבה האסימטרית של סיבה ותוצאה או גירוי ותגובה. ג'ון סילי בראון, לשעבר מנהל מרכז המחקר של חברת הענק זירוקס, אמר פעם: "הדבר המהותי ביותר באדם הוא לא מתן פתרונות אלא שאילת שאלות". החיפוש אחר השאלה הטובה הוא המפתח לכניסה לעולם

אילו נכתב הסיפור "כיפה אדומה" היום, אני משוכנע כי כיפה אדומה הייתה שולפת טלפון סלולרי מסל הנצרים, מפעילה את אפליקציית הניווט WAZE, וזו הייתה שואלת אותה אוטומטית: "האם את בדרך לסבתא?" התוכנה גם הייתה מחשבת את המסלול הקצר ביותר לביתה של סבתא, ואף הייתה מתריעה בצפוף כל אימת שזאב רעב היה נקרה בדרכה של כיפה אדומה. כיפה אדומה הייתה מגיעה אפוא אל ביתה של סבתא בדרך הקצרה והבטוחה ביותר. סוף הסיפור. במשך שנות דור אחד בלבד השתנה העולם לבלי הכר ואתו השתנו גם תפיסות המרחב והזמן. אם בעבר המתינו אנשים כחמש שנים כדי להתחבר לקו הטלפון, הרי היום המתנה של כחמש שניות לדף האינטרנט, שיעלה, נראית כמו נצח. השינויים שחלים בזירות השונות סביבנו לא פוסחים על עולם החינוך. חלק מארסנל התפקודים הנדרשים כיום מתלמיד לקראת השתלבותו בשוק העבודה העתידי הם: חשיבה ביקורתית, חשיבה רפלקטיבית, ניהול שיח מכבד ומקדם, כישורי עבודה בצוות ועוד. הכישורים שמנינו הם כישורים הנוגעים לתחום ההבעה בכתב ובעל פה. שם, לדעתי, מצוי העתיד מבחינה פדגוגית. נמצא שתלמיד המוכן לאתגרי המאה ה-21 הוא

תלמיד המוכן לאתגרי המאה ה-21
הוא תלמיד שיכול ויודע להביע
את עצמו

בעתיד הוא ליצור "קהילות הבעה", לעודד תלמידים לשאילת שאלות וליצירת תוצרי הבעה רבים ומגוונים, אשר יובילו אותם לעברן של קתדרות לימודיות שיתופיות המפרות לומדים נוספים בשיח יצירתי משותף. בעולם של "קוד פתוח" אני מאמין שיוקמו קהילות למידה "חסרות גבולות", תרתי משמע, שיתחברו סביב תחומי עניין ואתגרים משותפים. קהילות אלה ייצרו תוצרי הבעה מקוריים, חדשניים ופורצי דרך בתחומים שונים ויובילו את החינוך לעבר מחוזות יצירתיים ומרתקים. ■

אותם לעמודים ממסוק, המשיך אחד העובדים בבדיחות הדעת. "כן, התלהב אחד העובדים, "עוצמת הרוח הנוצרת מסיבוב הלהבים העצומים של המסוק גם תעיף את השלג הנערם על הקווים." "בינגו!" צעק היועץ. "זהו הפתרון." מאז ועד היום משתמשת חברת החשמל PP AND L במסוקים, אשר טסים נמוך לאורך קווי החשמל ומעיפים בלהבים את השלג שנערם. הסיפור לעיל ממחיש עד כמה הלגיטימיות שב"אי ידיעה" יוצרת "איים של ידיעה". אני חושב שהאתגר החדש והחשוב של המורים

חסינים, אין שאלות טיפשיות ואין הערות שגויות". ג'ים, אחד מפועלי התחזוקה, אמר כי פעם אחת, בעודו מנקה את הקווים, הגיח ממעבה היער דוב שהפחיד אותו כהוגן. "אולי ניתן לדובים לעלות ולנקות את כבלי החשמל במקומנו", התבדח אחד מהעובדים. פניו של היועץ הארגוני הרצינו: "זה כיוון חשיבה יצירתי, כיצד נעשה זאת?" "נניח כדי דבש על עמודי החשמל, התלוצץ עובד אחר. "איך לדעתכם נעשה זאת?" התעקש היועץ הארגוני. "אולי נשלשל

אומת הסטארט אפ משאילה ספרים

את התהום הזאת שבין העולם הישן לעולם
החדש יש לעבור בקפיצה אחת

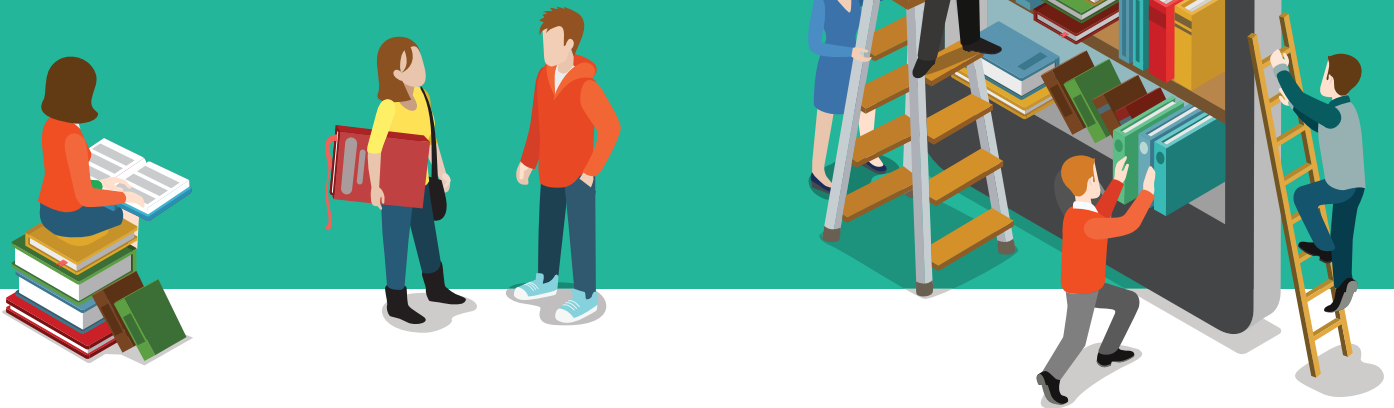

שינוי לעומת זו שידענו לפני עשור או שניים. הוראה שכזאת יכולה להכניס לכיתה מגוון רחב של אמצעים, דוגמת האמצעים האלה: שיעור מוקלט על ידי המורה בשיטת "הכיתה הפוכה"; ריאיון וידאו של מומחה על הנושא הנלמד; סרט תעודה המסכם נושא היסטורי; תחקיר סוציולוגי מתוך תכנית תחקירים; קורסים מתוקשבים ובהם פרקי לימוד מסודרים, שהמורה יכול לשלוח אל תלמידי הכיתה ללמידה עצמית בשעה שהוא עצמו מלווה קבוצת תלמידים מצומצמת; יחידות לימוד המאפשרות לתלמיד ללמוד כל נושא לימוד בעצמו (COURSERA, קאהן אקדמי, YSCHOOL ואחרים); למידת עמיתים מרחבי העולם סביב עבודת חקר רב לאומית בנושא אקולוגי; יצירת תשתית למחקר אנתרופולוגי בשותפות מורים מרחבי העולם על תופעות הראויות להיחקר על ידי תלמידי תיכון בארצות שונות (לדוגמה - תרבות הפנאי של פליטים בני עשרה באירופה); העברה של נושא לימוד מפי אנשי מקצוע ברשת ותרגולו בידי התלמידים, דוגמת בית הספר הווירטואלי של מט"ח המלמד פיזיקה ומתמטיקה ברשת; פיתוח משחקי

כבר אינו דומה למה שהכרנו בעבר הלא רחוק. היום זהו מרחב בינלאומי, ששינה לחלוטין את פני המקצועות המבוקשים; שוק של חברות רב לאומיות, מקומות עבודה הדורשים שיתוף פעולה סביב פיתוח מוצר ללא תלות במקום המגורים. התקשורת בין העובדים מתרחשת ברשת, וייצור המוצר - הרחק ממקום פיתוחו. מיומנויות העבודה בעולם החדש דורשות משמעת עצמית חזקה הרבה יותר, יכולת עבודה בצוות, ניהול זמן אישי ועוד. בניית מטוסים ללא טייס ומכוניות ללא נהג, מכשירי הדמיה רפואיים וניתוחים בידי רובוטים וכן יצירת חלקי חילוף מדויקים על ידי מדפסות תלת ממד הם חלק מן ההווה שלנו, והם נבנים תוך שיתוף פעולה בין צוותים מרחבי העולם. השפעת השינוי הכביר הזה אינה פוגשת באופן מלא את תהליכי הלמידה בבתי הספר. תהליך ההוראה בכיתות שבהן הטכנולוגיה נוכחת ואימננטית ללמידה יהיה בהכרח שונה במהותו מתהליך ההוראה שבו הטכנולוגיה נעדרת. הטכנולוגיה מאפשרת להכניס לכיתה אמצעי למידה והמחשה המשפיעים על יכולת הלמידה של התלמידים ומשנים אותה תכלית

התמזל מזלנו לחיות בתקופת מעבר מרתקת ולחזות בשינויים הטכנולוגיים המשפיעים על כל פן בחיינו. דרכי התקשורת בין בני אדם, תרבות הפנאי ושוק התעסוקה הם המושפעים העיקריים מהמהפכה. תחומים אלו אינם דומים כלל למה שהיו לפני שני עשורים וחצי וכנראה גם לא למה שיהיו באמצע המאה הנוכחית. גל השינויים אדיר, והוא סוחף את כל הנקרה בדרכו. אפשר לראות במכשיר התקשורת החכם הצמוד אלינו מייצג נאמן של תמצית המהפכה. כלי המכיל מאות שימושים של מכשירים שלפנים עמדו בפני עצמם: טלפון, דואר, אנציקלופדיה, מצפן, מטרונום, טלוויזיה, רדיו (בעל אלפי ערוצים), מצלמת וידאו וסטילס, תוכנות עריכה, ספרייה ניידת, קונסולת משחקים, ארנק משוכלל, מכשיר חנייה, מכשיר לתקשורת חזותית, רשמקול ועוד. או, במילים אחרות: סוג של אולר שוויצרי-וירטואלי מתוחכם. הסמארטפון הוא פריט אחד במהפכה הכבירה של מזעור טכנולוגיה ושכלולה, שגרמה שינוי של דפוסי ההתנהלות שלנו - בייחוד בשוק התעסוקה, שכאמור,

הטכנולוגיה מאפשרת להכניס לכיתה אמצעי למידה והמחשה המשפיעים על יכולת הלמידה של התלמידים ומשנים אותה חכלית שינוי לעומת זו שידענו לפני עשור או שניים

”מטהקהפה” ונחשוב מה היה קורה אילו הקדימה החברה הישראלית את מתחרתה בכמה חודשים. מדינת ישראל משקיעה משאבים לא מעטים כדי להכניס את הדיגיטציה למערכת החינוך. לטעמי, וכמי שעוקב מקרוב אחרי כניסת הטכנולוגיה לבתי ספר, המהפכה אטית מאוד, לא ניתנת לה מלוא תשומת הלב הפוליטית, ואין די הבנה כי את התהום הזאת שבין העולם הישן לעולם החדש יש לעבור בקפיצה אחת.

אני חושש כי מוסדות ההשכלה הגבוהה עדיין מכשירים את פרחי ההוראה על פי מודל ישן. מנהלים מתקשים להבין את ההזדמנות האדירה של שילוב טכנולוגיה בהוראה, מורים במערכת החינוך אינם לומדים ללמד בסביבות למידה טכנולוגיות מתקדמות ומתקשים לשלב טכנולוגיה מתקדמת בכיתות, הורים אינם מקבלים הכשרה להתמודד עם חומרים דיגיטליים, יש מחסור במורים צעירים, הטכנולוגיה יקרה, האינטרנט יקר, התחזוקה יקרה, ויום יום צצות מהמורות חדשות שקצרה היריעה מלפרט. כל זה מחייב ”חישוב מסלול מחדש” בנוגע לכיוון שמערכת החינוך צועדת בו. ■

מייתר, לדוגמה, את הוויכוח סביב שאלת הנרטיבים בספרי האזרחות. מורה יכול לפרק את ספר הלימוד הדיגיטלי למקטעים ולעצב בסביבת הלמידה שברשת את ספר האזרחות המתאים לו. למעשה, ספרי הלימוד איבדו מההגמוניה שלהם בזכות פרימת החוטים הווירטואלית שלהם ושזירתם מחדש בהדגשת הפרקים הראויים לאוכלוסייה הלומדת. ההוראה למנהלי בתי הספר, להעמיק את פרויקט השאלת הספרים, נראית כהוראה שנפלטה ממנהרת הזמן ומקפיצה אותנו מהעתיד בחזרה אל העבר. הכנסה אטית מדוי ומאוחרת מדוי של השימוש בטכנולוגיה לתמיכה בתהליכי הוראה-למידה-הערכה לבתי הספר ולמוסדות ההוראה האחרים פוגמת בהתפתחות הכלכלית והמדעית של מדינת ישראל. אחד האספקטים הוא השפעה על פריון העבודה ועל עיתוי כניסתן של חברות ישראליות פורצות דרך לתחרות העולמית. שם המשחק החדש בתחום זה של פריצות דרך טכנולוגיות יכול להיות בעל חשיבות גורלית לפעמים. די אם נזכור את ההקדמה הקלה של YOU TUBE על פני החלוצה הישראלית

למידה רבי משתתפים ללמידת נושאים שנויים במחלוקת. כך, למשל, בתיכונט פותחו משחקי דילמה עם חברת TO BE שהשתמשה בסימולטורים צבאיים לטובת מערכת החינוך; וכן - ילדים ומורים מפתחים משחקים לבתי ספר בארץ ובעולם.

גם דרך ההערכה של התלמידים צריכה להשתנות. אין עוד מקום להערכה המתבססת על שיון. יש מקום לבניית דרכי הערכה המחייבות מיומנות עבודה ברשת, ובמקרים מסוימים גם שיתוף פעולה בין תלמידים לשם פתרון בעיה יצירתית הדורשת רמת חשיבה מסדר גבוה. שיתוף פעולה בין תלמידים לפתרון בעיות משמש המחשה מעשית של הנדרש מהם בעתיד בשוק התעסוקה. תרגול מקדם מסוג זה הוא ההכשרה הנדרשת להם לקראת יציאה לשוק התעסוקה.

גם עֶצְמִי למידה, שהיום אפשר ללמוד בעזרתם, מקבלים תפנית: חוברות דיגיטליות מתוחכמות, ספרים דיגיטליים משוכללים מרובי שכבות, אתרי תוכן, קורסים, מאגרי מידע ועוד. קיומם של ספרים דיגיטליים

המרחב הפיזי והפדגוגיה בדיאלוג

בכיתה שבה מתקיים הגיוון באופן פיזי, ובה פועלים פדגוגית באופן מגוון, מתאפשרת למידה אחרת

שלהם, ומשם לכוון וליצור את המקום הנכון. השינוי הוא קודם כול בתפיסה, וברצון ליצור משהו ראוי ואמיתי.

כמה נושאים חוזרים ועולים במפגשים עם בתי ספר המחוללים שינוי:

- תפקידו החדש של המורה, פחות כמעביר ידע ויותר כמוביל בחקירה, בדרכי למידה.
- מגוון יכולות וצורות למידה והוראה - של התלמידים ושל המורים.
- עבודה בצוות, בקבוצה, בתוך סביבה מוגנת המזמינה מפגש, אינטראקציה, חופש.

דמיינו לכם שתי תמונות:

התמונה הראשונה - כיתה בה השולחנות הזוגיים מסודרים בטורים, והפנים אל הלוח. זהו מקום בו מתרחשת הקניה פרונטלית של חומר. גם אם בכיתה כזאת מתקיימים דיונים מרתקים, לב העניין הוא העברת ידע מהמורה אל התלמידים. בכיתה כזאת חשובה האחידות והידע המשותף והזהה שקיים בקרב כל התלמידים.

התמונה השנייה - כיתה בה שולחנות מסודרים במקבצים, וסביבם כיסאות, ואולי אף כדורי יוגה. זהו מקום בו הלמידה שונה. כאן הכוונה היא שהתלמידים יבטאו את שונותם וישתמשו בה, הן בדרך הלמידה, הן

כיצד נוכל לתרום לחינוך איכותי בתקופה הזאת, ובעידן של אי ודאות ושינויים? איך אפשר להתכונן למחר לא ידוע? והכי חשוב - איך אני המורה, בכיתה שלי, או אני המנהל/ת בבית הספר שלי, יכולים להשפיע על הכיתה, על בית הספר, בימים אלו של שינויים והתפתחות? כאדריכלית המתמחה בתכנון בתי ספר וסביבות למידה, אני עוסקת בתכנון בתי ספר חדשים, שדרוג בתי ספר קיימים, תכנון ועיצוב סביבות חינוכיות בבתי ספר קיימים, תכנון וליווי תהליכי שינוי והכנת פרוגרמות ייחודיות לבתי ספר.

מעניין אותי וחשוב לי המרחב הפיזי שבו נפגשים אנשי החינוך והתלמידים. המקום שבו אתם פועלים. אני מאמינה בחשיבות הקשר והשיח המשותף בין הפדגוגיה לעיצוב, בבית הספר, בכיתה, במרחב. הדיאלוג בין המרחב הפיזי ובין הפדגוגיה הוא דו כיווני: הפדגוגיה מחפשת את המרחב הפיזי שהולם אותה, המרחב הפיזי משפיע, מחזק ומדגיש אספקטים ספציפיים. יש בתי ספר וצוותים שמחפשים את השינוי, ורוצים שאצלם יקרה משהו אחר. הם לא מסתפקים בקיים, חולמים את בית הספר של המאה ה-21 ומוכנים ורוצים להקשיב לעצמם, לידע שלהם, לאמונה

בחשיבה, וכך אף בידע ובתוצרים. שתי הכיתות יכולות להיות מצוידות באותם האביזרים בדיוק.

הסידור השונה הוא המייצר מציאות אחרת בחלל הכיתה. זאת הבחירה של המורה בכיתה, של בית הספר.

איך תיראה הכיתה העתידית?

בסדנה שקיימתי עם מורים ותלמידים הפועלים בבית ספר חוקר, בחנו את עיצוב הכיתה המיטבי, דרך שאלת בחירת הריהוט הבסיסי של כיתת לימוד. האם נרצה בכל הכיתה שולחנות וכיסאות זהים? אחידים בצבע? צבעוניים? קטנים? גדולים? רוב המשתתפים הרגישו כי נכון שבכיתה יתקיים מגוון. הבסיס הוא שולחנות רגילים, אבל טוב שיהיה בכיתה גם:

• מעט שולחנות גבוהים יותר, מעין

מנהלים, מורים, אלו שרוצים לחולל שינוי - הקשיבו לקול הפנימי שלכם. האמינו באמת במה שאתם חולמים עליו. צאו למסע. אתם הרי יודעים, ובתכנון נסייע לכם

לעבודה הזאת ומאפשרת למידה ויצירה.

איך נראה בית ספר חדש?

בימים אלו נבנה בתכנון בית ספר חדש בחולון, תיכון ברוח הייטק-היי.

עבודת התכנון שלו התאפיינה בהיכרות מעמיקה עם צורת העבודה הייחודית לו. זוגות כיתות עם משרדי מורים צמודים. קשר שקיפות בין החללים השונים בבית הספר. לכל מורה יותר שעות עם פחות תלמידים. קשר בלתי אמצעי בין מורים לתלמידים. עבודה עם דגש על לומד עצמאי ועל לומד בצוות. המבנה הוא בשטח כמו של בית ספר תיכון בישראל, על פי פרוגרמות של משרד החינוך. עלויות הבנייה שלו הן בסדרי גודל של כל מבנה אחר של בית ספר.

השוני המהותי הוא בדגשים, באפיונים, בפרטים, המבטאים את הפדגוגיה הייחודית שבו ומסייעים לה להתקיים. ההמלצה הכי הכי משמעותית שלי לכם, מנהלים, מורים, אלו שרוצים לחולל שינוי - הקשיבו לקול הפנימי שלכם. האמינו באמת במה שאתם חולמים עליו. צאו למסע.

אתם הרי יודעים, ובתכנון נסייע לכם. אתם חיים את מה שאתם עושים, ואתם באמת יודעים. גם כשלא הכול ברור. לכו עם הלב, עם האמת הפנימית, כוונו לשם. ותצלחו. ■

היום? בבית ספר תיכון רמות ים במכמורת בחרו לראות בספרייה משאב לקבוצות עבודה של התלמידים, בסביבה המנגישה הן את הספרים הן את מקורות הידע האחרים הקיימים דרך המחשב. דגש היה גם על יצירת מרחב נעים, מוגן ומזמין לעבודה.

לאחר עבודה משותפת עם צוות בית הספר הוגדרה הספרייה כמקום עם שני מוקדים: המוקד האחד - קריאה חופשית, בסביבה נעימה: שטיחים, כריות, כורסאות. המוקד השני - שולחנות (בגדלים שונים ובצירופים שונים) וכיסאות, לעבודה בצוותים על פי נושאי הלימוד.

למורים ולספרנים תפקיד חשוב בהדרכת התלמידים, בהכוונה לחומרים, בליווי תהליכי העבודה. הסביבה תורמת

שולחנות בר, שניתן לעמוד לידם, או לשבת לצדם על כיסא גבוה

- שרפרפים נמוכים, או אפשרות לישיבה על הרצפה, או שטיח באחת הפינות בחדר
- אולי שולחן אחד עגול קטן... או פריט מיוחד שונה...

הערך של שונות וגיוון הוא הכוח המניע בעבודת קבוצה, שבה הנחת היסוד היא שיש משמעות לעבודה שנגעשית בידי כמה אנשים, כאשר כל אחד מביא תרומה שהיא ייחודית לו, וכך כולם יוצאים נשכרים. בכיתה שבה מתקיים הגיוון באופן פיזי, ובה פועלים פדגוגית באופן מגוון, מתאפשרת למידה אחרת.

איך יכולה להיראות ספרייה בת ימינו? מה תפקיד הספרייה? האם עדיין צריך ספרייה היום? איך לומדים בספרייה

בתום עידן העיוורון

על ההווה והעתיד של החינוך בישראל

התלמידים והם יודעים להעניק להם את מה שהעולם הטכנולוגי גזל מהם: את הפן הבינאישי שהתחפש לקשר וירטואלי ומייצר אשליה של אינטראקציה משמעותית.

לעשות משמעו לבצע את מה שמורים הוכשרו לו: להיות מבוגרים משמעותיים עבור ילדים ובני נוער, אשר בעידן העכשווי מוקפים בהכול שהוא לא כלום, וכבר התפכחו מהאשליה שזה המצב המיטבי. התלמידים שאני מכיר שמחים לשיחה שמבוססת על קשר עין ולא על קשר מתווך דרך מסכים, צמאים לקול מנוסה (שאינן לבלבלו עם מטיף ויודע-כול), נהנים מהזדמנות להתלבט, להתווכח, לשתף, לחלוק, ממהירים לכל קריאה לתרומה, ליזום, להתנדב, להירתם. הם אינם צמאים לקדמת הטכנולוגיה. להפך. הם מייחלים למיתר הקמאי של הסימפוזיאל החינוכית, זה שכדי לשמוע אותו צריך קודם כול לראות. לראות את האדם שמולך - ולהתאים את הטון ואת התוכן של ההוראה ושל השיח לרמה אחת יותר מהנתון, ולאט ובהדרגה להוביל את המאזין אל סוף היצירה שיהפוך להתחלה של יצירה חדשה. חינוך אמיתי יחזור להיעשות מתוך חוש, אך לא מתוך אינטואיציה. כמו וירטואוז אמיתי בכל תחום דעת, אשר בבסיס תודעתו טמון הידע הקדום, ועל במת הביצועים הוא חש את המציאות ופועל בתוכה - כך גם המורה. הוא ישכלל את ידיעותיו ומיומנותיו, אך ברגע האמת בכיתה, במסדרון, בשיעור או בשיחה, יהיה מסוגל

מורה ותלמיד. המשמעות היא תהליך של חיפוש וגילוי, גישוש ואישוש, לבד וביחד - בהרמוניה ובהשלמה, בהדרגה ובסבלנות. מערכת החינוך לאחר שתתפקח מעיוורונה העכשווי תראה את האדם. לא באמצעות פרויקטים אלא באמצעות אנשים, לא באמצעות תוכניות אלא באמצעות שיעורים, לא על ידי סוכנים ומשווקים אלא באמצעות מורים ומחנכים, לא דרך מספרים אלא דרך מילים, לא באמצעות רפורמות גדולות אלא באמצעות מעשים קטנים. במערכת שאני מייחל לה, נפרק את הכותרת לאותיות, את הרפורמה לעשייה, את מסיבת העיתונאים לשיחה, את המילים הגבוהות לפעולה. מורים יודעים לעשות. החזירו לנו את המקדש הקטן שבו אנו עושים נס גדול. השיבו לנו את הזכות לחנך, אשר נעטפה באין ספור מיזמים אשר בנו גוף מפואר, אשר שכחו להכניס לתוכו יסודות חשובים: עמוד שדרה של רציפות ועקביות, עיניים שבוחנות את המציאות שבה מתבצעת התוכנית, ולב שלא מתבייש להביא רגש אל העולם הקוגניטיבי מדי במרחב החינוכי העכשווי. לאחר הפיקחון תבוא גם השמיעה. נשלוף את האטמים מן האוזניים, ונזקק מתוך הרעש הגדול את המילים ההכרחיות לעשייה חינוכית: למידה מתוך קשר בינאישי משמעותי תייצר למידה משמעותית עם טכנולוגיה או בלעדיה, עם רפורמה או (עדיף) בלעדיה. המורים יודעים את עבודתם. תנו להם לעשות אותה. הם יודעים את החומר, הם יודעים לתווך אותו, הם מכירים את

יום אחד המערכת תתעורר. הפעמון יצלצל, והפעם לשם שינוי הוא לא יהיה בשביל המורה. אפילו לא בשביל התלמידים. הוא יהיה בשביל המערכת כולה, והוא יהיה כל כך חזק ועוצמתי עד ששנים של שינה, קהות ועיוורון יפנו את מקומן לעיניים פקוחות שמסתכלות על הדבר הנכון, הראוי והמשמעותי במערכת הזאת: האדם. עיוורון אשר בעקשנות טופח על ידי אין ספור גורמים בתוך המערכת ומחוצה לה, על מנת להוציא מתוך המערכת את הדבר שהכי חשוב בה ועבורה: המבט. בתום עידן העיוורון יצטמצם המבט על מספרים, על נתונים ועל סטטיסטיקות. לא עוד ציונים להערכת הישגים, בדיקה של שיעור מצטיינים, תחרות על אחוז זכאים ופרסים בכפוף למידת המתגייסים. האנשים יחזרו להיות מרכז המערכת. האדם התלמיד והאדם המורה - וכל התהליכים הבינאישיים שקורים ביניהם ומעניקים לתהליך החינוכי את נשמתו ואת משמעותו. למידה משמעותית היא קודם כול כינונה של משמעות משותפת בתהליך של משא ומתן מתמשך בין שני צדדים שהם צד אחד. מערכת חינוך שרואה את האנשים שבתוכה מקיימת למידה משמעותית - לא משום הכותרת הרפורמטיבית המרשימה שהיא מייצרת, אלא משום שהאדם מחפש משמעות ומחולל אותה מחדש תוך כדי יצירת קשרים בין בני אדם, בין פריטי מידע, בין תחומי דעת ובין כל המרכיבים האלה גם יחד. שני אנשים שותפים למשמעות הזאת: מבוגר וצעיר,

המורים יודעים את עבודתם. תנו להם לעשות אותה.
הם יודעים את החומר, הם יודעים לתווך אותו, הם
מכירים את התלמידים והם יודעים להעניק להם את
מה שהעולם הטכנולוגי גזל מהם

לייצר מתוך אלה משהו חדש, אשר יהיה הרלוונטי ביותר לרגע הספציפי. לתלמיד העומד מולו, לאירוע הנוכחי, לנסיבות העכשוויות. מורה זה יהיה משוחרר מכבלי דוחות, מחרדות עיתונות ושיימינג שלו ושל מנהליו ומפקחיו - ויהיה פנוי לחשוב. מורה חושב יהיה תמיד טוב יותר ממורה הפועל כטייס אוטומטי. הטייס האוטומטי הוא האויב הגדול ביותר של העשייה החינוכית, שהרי, גם אם יש דגמים ודפוסים חוזרים, ייחודיותם של האדם ושל הסיטואציה לעולם יצריכו התאמות, אשר רק מורה משכיל, מודע וגמיש יצליח לבצען בהצלחה. סביבת העבודה שלי מזמנת לי את התנאים לעשייה חינוכית מעין זו, ואת פירותיה אנו רואים בשטח. הגברה של שיח חינוכי מעין זה היא המענה שאותו אני מציע למרחב חינוכי בתנאים משתנים של חוסר ודאות אשר בהם אנו נתונים. חינוך הוא קודם כול מקצוע. שליחות היא תפקיד מכובס למי שרוצים להעצים אותו במילים ולא בהערכה חברתית או גמול כלכלי. אני מייחל לעתיד מקצועי למורים מקצוענים. מורים ומחנכים שאינם נעטפים בהילה של תחושת השליחות ויוצאים בתחושה של זילות. על פני זאת אני מייחל למערכת ששיקול הדעת המנחה אותה הוא מקצועי ולא פוליטי, עמוק- גם אם לא פופולרי, שטווח הקשב בה ארוך מאורך הקדנציה של השר הממונה, שהאופק שלה מתחדש בהתאם לצרכים ואיגו חדש, שיש בה העוז לחשוב ולעשות - ואם כך יהיה, הרי התמורה בהחלט מובטחת. ■

באה מאהבה

מערכת החינוך צריכה לעסוק בחינוך

מערכת החינוך בישראל והמערכת השלטונית הן כמו בעיית תנועה במתמטיקה: כמו אותן שתי רכבות שיצאו מירושלים, אחת נסעה במהירות X והשנייה נסעה במהירות Y, והשאלה הנשאלת היא, מתי הן יגיעו ליעדן? בלי לחשב, ברור ששתי הרכבות תגענה ליעדן, למרות שמהירות נסיעתן שונה. בניגוד למטפורה זו, בהקשר של מערכת החינוך והמערכת השלטונית השאלה שצריכה להישאל היא לא מתי יגיעו אל יעד כלשהו, אלא אם יגיעו. והתשובה לכך שלילית. שלילית משני טעמים - הראשון מתייחס לקצב והשני ליעד עצמו. חינוך הוא תהליך ארוך, ותוצאותיו ניכרות כאשר הבוגר יוצא מהחממה שבה גדל במשך 12 שנים אל העולם האמיתי. אלא שקצב הפעילות החינוכית שונה מקצב חילופי שלטון במדינה ואף סותר אותו. בעולם מושלם ישאל השואל - מה הקשר בין חינוך לפוליטיקה?! אבל בעולם האמיתי, כידוע לכולנו, הקשר הוא הדוק. במקרה הטוב, כאשר ממשלה ממלאת ימיה, עשוי שר החינוך למלא את תפקידו במשך ארבע שנים. במקרה הגרוע, וזו היא מציאות חיינו, הממוצע הוא, כמה? שנתיים? כך או כך שר החינוך הוא שקובע

ומתווה את דרך הפעולה החינוכית ואת מטרותיה, והמשמעות היא שכל ארבע שנים, במקרה הטוב, יתחלף שר וישנה את התוכן של מערכת החינוך ואת דרכיה, כך שבוגר 12 שנות לימוד יחווה במהלך שנים אלה מגוון תפישות ושיטות שינסו לעצב אותו על פי האידאולוגיה ותפיסת העולם של כל שר נתון. אז נכון שמערכת החינוך טוב לה להתחדש, להתעדכן ולשנות, בתכניה ובדרכי פעולתה, ועם זאת תמורות, שינויים וחיידושים אמורים להיות מוכתבים מתוך המערכת עצמה, ולא על ידי גורמים שמחוץ לה, כגון קונסטלציה פוליטית ומנגנוני שלטון. כל שכן נכון הדבר כאשר מדובר במדינת ישראל, שבה החברה כה מקוטבת מבחינה אידאולוגית. עקב כך ייתכן שילד ילמד X שנים במערכת חינוך שתכניה ושיטותיה יוכתבו על ידי שר שיעודד סוירים בחברון - ועוד כמה שנים במערכת ששיטותיה ותכניה יוכתבו על ידי שר שיכניס לתכנית הלימודים את מחמוד דרוויש ועוד כל מה שבין שני הקצוות הללו. עד כאן לא חידשתי דבר. למעשה, טרם כתיבת שורות אלה קראתי הרבה מאוד ממה שכתבו ואמרו שרי חינוך ערב כניסתם לתפקיד. קראתי גם את דבריהם ועל מעשייהם במהלך כהונתם.

והנה הריטואל: כל שר פוטנציאלי מצהיר על כוונותיו, מפרט תכניותיו, מדבר על חשיבות החינוך לעתיד וכיוצא באלה דברים. אבל כפי שכולנו יודעים, מדובר בקלישאות. לא מפני שכוונתם של כל השרים אינה כנה. לא מפני שהם חסרי חשיבה מקורית ולא מפני שכוונותיהם לא ראויות. אין ספק שלפחות רובם באמת התלהבו מהאתגר העומד לפתחם ושהם באמת חשבו שבידם המפתח לשינוי החיובי. אלא שכמאמר השיר: "דברים שרואים משם לא רואים מכאן". שהרי שר חינוך - לעולם פעולותיו יוכתבו, לא רק על ידי הרקע האידאולוגי שממנו הוא בא, אלא גם על ידי אין ספור כוחות נוספים הפועלים עליו, ואחד החזקים שבהם הוא הצורך שלו בהישרדות פוליטית. היום שאחרי, התפקיד הבא. והיות שבמערכת החינוך אין כמעט אפשרות להציג הישגים מידיים, אנו חוזרים לאותן שתי רכבות הנוסעות במהירות שונה. אין בדברים האלה כדי לפגוע בכבוד שרים או לשלול הישגים שהיו לחלק מהם. אבל, בסופו של דבר - טרם כהונה אומרים את אותן קלישאות המגדירות את חשיבות החינוך... כולכם בוודאי יודעים לדקלם את היתר. השלב השני הוא שלב ה"למידה" של התפקיד. אכן, נכון וראוי.

מפרכת מאין כמותה הן משום הנשמה היתרה שהם משקיעים בעבודתם זו, למרות המערכת שאליה הם כפופים ולא בזכותה.

כן. גם אני נשאבת לקלישאות. אבל מה עוד ניתן לומר שלא נאמר? מה אוכל לחדש? מה, אם בכלל, אוכל לשנות? מובן שיש לי תכניות ומשנה די סדורה.

בבוא היום אפרוש אותן. בינתיים יש לי ה"אני מאמין" שלי: כדי להבטיח מערכת חינוך איכותית, שבה נקבל, בסוף התהליך, בוגר משכיל, אחראי, תורם, עלינו לנווט ולהנחות את המערכת, ולא רק להפעיל עליה מנגנוני פיקוח, בקרה ושליטה. המשמעות המעשית היא שעלינו, כאחראים למערכת החינוך, לאפשר לבתי הספר "לעוף" עם החלומות שלהם. לתת להם, במסגרת תכנית הלימודים המוכתבת על ידי המדינה, יד חופשית ליצור תכניות משלהם,

כל בית ספר על פי תפישתו, ערכיו ומידת העניין של מוריו ותלמידיו. במקום שיש עניין וחופש פעולה, יש מוטיבציה. ומוטיבציה תביא להצלחה. כן. גם בבגרות. איך עושים את זה? פרטים בהמשך. דבר אחד ברור לי - המילה "רפורמה" לא תיכלל בתכניותיי, לא להלכה ולא למעשה. זו הבטחה. ■

במהלך הדרך רבת הפניות ורבת השרים נשכחה העובדה, הפשוטה לכאורה, שמערכת החינוך צריכה לעסוק בחינוך

סגורות שמטרתן להעריך אחוזי ציונים? נראה שבמהלך הדרך רבת הפניות ורבת השרים נשכחה העובדה, הפשוטה לכאורה, שמערכת החינוך צריכה לעסוק בחינוך ותפקידו של השר הוא בראש ובראשונה להבטיח את התנאים הדרושים לפעולה חינוכית.

מה אני מביאה איתי? בעיקר שאלות וחוסר ודאות. האם להמשיך תכניות של קודמי בתפקיד? האם לעצור וליצור מחדש? האם אוכל לגרום לשינוי אמיתי בזמן שיינתן לי? דבר אחד ברור. עד שאכנס לתפקיד, הלכה למעשה, עליי למצוא את התשובות לשאלות הללו. אמנם המשנה שלי די סדורה וברורה. אבל ניסיון העבר, ניסיון קודמי, מוכיח שכל כוונותיהם של השרים לשעבר, כל תכניותיהם, כל פועלם, לא ממש העלו את החינוך, כמושג וכמהות, על דרך המלך, ועדיין הבעיות נערמות, ואילו ההצלחות שמורים ומנהלים מגיעים אליהן בעבודה

אם אכן הם טורחים ללמוד לעומק. לו טרחו ללמוד לעומק. אבל אין זמן. הכהונה עלולה להסתיים וצריך תוצאות. אז עוברים לשלב ג' - פרסום תכניות בעלות שמות יפים. ובמבחן התוצאה? השטח אמור לממש תכניות אלה או חלק מהן, לרוב לא ממש ברור איך, כי הוראות היישום אינן ברורות ולכן הן נתונות לפרשנות (של מפקחים, מנהלים ושאר פונקציות), וזה משאיר אותנו עם הדבר היחיד שבאמת מעניין את כולם ובאמת הוא מדיד ומיידי - בחינות הבגרות. ולא ניכנס עכשיו לעניין הסתירה שבין "אחוזי הזכאות" לבין איכות התעודה. כולם יודעים במה מדובר.

אני תוהה מתי החינוך הפך למערכת שבמרכזה בעיקר פרסום טבלאות הליגה לבגרות, מערכת הטובעת במנגנונים בירוקרטיים - אלפי טפסים שכל גורם בכל בית ספר נתון צריך למלא וספק אם יש מי שעושה בהם משהו, מנגנוני הערכה של מורים ובתי ספר ותלמידים וכיצא באלה עבודות פקידות.

זה מעלה את התהייה, מתי החינוך הפך ל"מערכת" במקום לעיסוק במהות של המושג? כיצד חינוך, שאמור לעודד, בין היתר, חשיבה ויצירתיות, לא מאפשר אותן ומתנקז לתוך דפים עם שאלות

פני החינוך לאן?!

★ כל עוד המורה בישראל לא נמצא במרכז, מצבנו ילך ויהיה קשה יותר

הבחינות, גם כלכלית וגם חברתית? ארגון המורים לא חוסך מאמץ במאבקים עם האוצר, אבל עצם הצורך בקיום מאבק פוגע בתדמית המורה. האם המדינה צריכה הוכחות שהמורה חייב להיות חזק וחסיין? כדי שיוכל לתת? מה המדינה עושה למענו? מעניקה פרסים, ומי מקבל אותם? כמה מורים? ואיך? והאם זה מספיק? איפה המלחמה של החברה למען המורה? כל עוד המורה בישראל לא נמצא במרכז, מצבנו ילך ויהיה קשה יותר. מורים שחוקים מגיעים לבית הספר, גם הצעירים שבהם. כן, יש עוז לתמורה, אבל התמורה לא מספיקה. חבריי, העולם שלנו הפך להיות עולם של מספרים - פיזיקה, מתמטיקה, אחוז הזכאים, אחוז האקדמאים, אחוז המורים... ובדרך איבדנו את האיכות. מדידת איכות אינה דבר קל. המורים הטובים חורשים ועומדים במשימות הקשות, אבל למילת עידוד לא זוכים. והאכזבה הגדולה היא בסוף החודש - בעת קבלת המשכורת. החינוך צריך מהפכה, שתחיל בשורשים ותשקול מחדש את הדרך הראויה להעלאת מעמד המורה. ■

הייתכן שמי שיוביל את החברה הישראלית לא יהיה בראש הטבלה, מכל הבחינות, גם כלכלית וגם חברתית?

עדיין חסר משהו. האם החיסרון הוא במורה או בתלמיד או במערכת כולה? תשובה - אין. השאלות הקשות מתעוררות גם בנוגע למורים. בעבר מורים שהיו מתקבלים ללמד בבית הספר היו עושים את הכול. הם היו נותנים את הנשמה, אפילו ללא תמורה, רק כדי להוכיח למנהל שהם מורים טובים ומגיעה להם קביעות. היום אין למנהל אותו המבחר הרב שהיה לו לפני עשרים שנים, לכן הוא נאלץ לקבל לעבודה מורים איכותיים פחות ותחת לחץ חברתי ופוליטי אדיר. מדינת ישראל שכחה את המורה במצב הקשה שהוא נקלע אליו במאבק על זכויותיו. הייתכן שמי שיוביל את החברה הישראלית לא יהיה בראש הטבלה, מכל

אני מורה בבית ספר מקיף חורפיש זה 24 שנים. התנסיתי ברוב התפקידים האפשריים, מחנכת, רכזת מקצוע, רכזת תיכון, רכזת שכבה, רכזת מערכת, רכזת מב"ר ועוד. לימדתי את תלמידי העבר - תלמידי המגזין והספרים, וגם את תלמידי ההווה - תלמידי הפלאפון ופייסבוק. ההבדל ביניהם עצום ומשמעותי. בעבר התלמיד למד מתוך קשב לדברי המורה בכיתה, וכאשר הוא היה מביט אלינו, היינו בטוחים שהוא שומע ורואה אותנו, ומבין על מה אנחנו מדברים. הוא היה קורא ספרים, כותב, חושב, מוכן לאתגרים, והיה אכפת לו מהציון. היום תלמיד נמצא איתך פיזית, אבל לך תחפש איפה הוא נמצא במחשבות שלו? הוא מסתכל עליך, אבל לא בטוח שהוא רואה אותך. אוכלוסיית שח"ר הולכת וגדלה משנה לשנה, והתלמידים האלה - הדבר האחרון שהם חושבים עליו הוא העתיד שלהם או תעודת בגרות מלאה. גם טווח הזיכרון של התלמיד נהיה קצר יותר. לא פעם מורה יוצא מאוכזב מהשיעור. הוא השתמש באמצעי הוראה שונים, הייתה למידה משמעותית, הוא השתמש באמצעי המחשה, נתן דוגמאות, אבל

מורים, עובדים קשה בשביל הכסף שלכם?

בנק יהב מעריך אתכם

מצטרפים ומקבלים:

חשבון ללא
עמלות עו"ש

הלוואה עד 100,000 ₪
בריבית מצוינת

"פריים" + 1%, עד 10 שנים
אפשרות לדחיית תשלום קרן הלוואה בחצי שנה

מסגרת אשראי
בחשבון העו"ש
עד 5,000 ₪ ב"ריבית יהב"

שיוק 316

בנק יהב-זה הבנק שלך!

אנו לשרותכם ב-45 סניפים ברחבי הארץ

בנק יהב
הכי משתלם בשבילך

הג אביב שחה

פתוח לכולם!

*2617

כל האמור בפרסום זה, לרבות מתן האשראי, הביטחונות ודמי הטיפול נכון למועד הפרסום וכפוף להוראות הדין, לנהלי ולתנאי הבנק ולאישורו. הבנק רשאי לשנות את התנאים בכל עת. פטור מעמלות עו"ש נפוצות. למפקידי משכורת חודשית של 5,000 ש"ח ומעלה. "ריבית יהב" = 1.04% נכון ל-20/3/16.

מה כוח המשיכה שלה? מהו סוד קסמה? ולמה היא תמיד תהיה רלוונטית ואפילו טרנדית? תואר שני בלימודי יהדות M.A. הוא המפתח להבנת העולם המרתק והמגוון של היהדות.

תואר שני בלימודי יהדות

ללמוד מהמרצים הטובים ביותר: פרופ' נחם אילן, ד"ר מיכה גודמן, פרופ' טובה הרטמן, פרופ' יהודה בר שלום, ד"ר איריס בראון, ד"ר מתניה בן גדליה, פרופ' זאב גריס, ד"ר אסתי אייזנמן, ד"ר שלומית קנדי-הראל, ד"ר אורה ויסקינד-אלפר, ד"ר ארנון עצמון, ד"ר עומרי הרצוג, ד"ר אילון שמיר, ד"ר יעל שנקר, ד"ר חנה דוידסון, ד"ר אלי הולצר ורבים אחרים.

אנחנו בקריה האקדמית אונו, מאמינים שהיהדות שייכת לכולנו, היהדות היא לא ארון נעול שרק ליחיד סגולה יש את המפתח. לכן, אנו מציעים לכם, אלה שהיהדות מושכת אותם, שרוצים להעמיק בה, אלה שרוצים לאתגר את הנשמה ולגעת בשורשים להצטרף אלינו למסע מרגש אל תוך היהדות. אנו מזמינים אותך ללמוד תואר שני ביהדות, ליהנות מחוויה מרתקת של של לימוד והעצמה. התואר מועבר על ידי המרצים הטובים בארץ במסגרת לימודים ייחודית המשלבת הרצאות עם לימוד בשיטת בית מדרש - בחברותא. במהלך הלימודים יינתן דגש על הבנת התהליכים ורעיונות היסוד שעיצבו את היהדות והחברה היהודית מראשית ימיה. במסגרת הלימודים תינתן הכשרה בהנחיית קבוצות ובגישור, מיומנויות שיישדרגו אותך מקצועית בכל תפקיד - כמורה, מחנך, או בכל אירגון בו תעבוד.

מלגות מיוחדות ומשמעותיות בתכנית

הלימודים מתקיימים בקמפוסים ירושלים וקרית אונו | יום לימודים אחד בשבוע

הקריה האקדמית אונו
Ono Academic College
משנים את הרוח בישראל

המרצים הטובים ביותר 2015
שנה שנייה ברציפות
על פי סקר התאחדות הסטודנטים

לפגישת ייעוץ ולפרטים נוספים: 1-800-550-555, info@ono.ac.il, www.ono.ac.il